

A MAGYAR DREYFUS-PÖR

HOVÁ LETT
A BANK-GASSEI 140 MILLIÓ?

ÍRTA:

KERECSENY JÁNOS.

BUDAPEST, 1925.

Itt fekszik előtted az írás! Az Igazság himnusza! Vizsgálóbírói acélhideg szemmel kifürkészett titok nyílik meg előtted. A fekete betűk komoran beszélni kezdenek, hogy a Történelem márványtáblájára a nagy latin költő szerint: („exigit monumentum aere perennias^u”) ércnél maradandóbb emlékkövet állítsanak a Kornak és Népnek, Tettnek és Hazafiságnak és megbélyegezzék az Időknek a Gazságot.

A boszorkánykonyhák mélyére bevilágított az Igazságtól sugalmazott röntgenszemű Toll; és többé nincs titok: az események leperegnek előtted, mint a mozi vásznán a kép.

TARTALOM.

I. RÉSZ.

Történelem és Igazság.

	Oldalszám
I. fejezet. Bevezetés.....	9
II. „ A dráma színhelye és szereplői.....	14
III. „ Az ellentorradalmak élete Bécsben.....	18
IV. „ A pues közvetlen előzményei.....	27
V. „ A 140 millió megmentése.....	35
VI. „ Az 1919 május 2-ről 3-ra virradó éjszaka.....	42
VII. „ Hajós másodszer is megmenti a 140 milliót.....	55
VIII. „ A május 7-iki szerencsétlen brucki pues.....	60
IX. „ Néhány szó Gratz Gusztáv könyvéről.....	73

II. RÉSZ.

Élet-halál harc az Igazságért.

X. „ Az aknamunka boszorkánykonyhája.....	81
XI. „ Kezdődik a milliók boncolgatása.....	102
XII. „ Közvélemény.....	119
XIII. „ Leleplezés Ashmead Bartlett és dr. Manko Gagliardi könyveiről.....	142
XIV. „ Befejezés.....	151

I. RÉSZ.

Történelem és Igazság.

I. FEJEZET.

Bevezetés*

A hatodik éve elmúlt, hogy egész Európát fölverte az a mérénylet, ami a „bécsi bank-uccai pucs” néven ismeretes — és ennek dacára még a mai napig sem tudják a hiteles történetét.

A bank-uccai pucs száznegyvenmillió koronát juttatott a magyar ellenforradalom kezére. Még pedig azt a száznegyvenmilliót, amit Kun Béla arra szánt, hogy vele megvegye Ausztriának akkor még csőcselék hadseregét: a bécsi Volkswehrt. Ez a propagandára szánt pénztömeg éppen elegendő lett volna ahhoz, hogy segítségével lángbaborítsák Bécset és ott kikiáltsák a proletárdiktatúrát.

Ez a pénztömeg az akkori fogalmak szerint is szinte fantasztikus számba ment, ma pedig olyan horribilis egység, hogy Magyarország állampénztárának egyensúlyát helyreállíthatná, mert ma ötszáz milliárd koronát jelent!

Kétségtelen: ennek a pénznek az elrablása alapján rendítette meg a magyar kommunisták hatalmát. Mert nélküle lehetlenné vált úgyszólván a bécsi magyar propaganda és lehetlenné az egyesülés Ausztriával.

Másrészt Kun Bélának megrémülve látták, hogy tényleg létezik ellenforradalom, hogy vannak, akik mernek és tudnak ellenük dolgozni. Az ellenforradalmár neve eddig csak gúny volt Szamuelyék-nél, akik a bécsi kényelmes szállókból, a Bristolból, Sacherből és máshonnan ismertek. De egyszerre a gúnymosoly ajkukra fagyott: hiszen tenni is tudnak ezek, akik eddig csak dőzsöltek és hangoskodtak. Kun Béla hatalma megrendült az óriási összeg elvesztével, amit hamarosan nem volt remény sehonnan pótolni. Közelgett veszedelmesen a cseh és oláh támadás, oda is óriási pénz kellett; a külföldön lévő propagandisták követelöztek; kevés volt a pénz

mindenütt és a legfontosabb: elesett — ha csak egyelőre is — az osztrák kommunistákba vetett remény.

Viszont az ellenforradalom föllángolt minden vonalán, mert a remény, ez a mindennél erősebb lelkesítő, fűtötte a lelkeket az első, nagy siker láttára.

Új vágy, új élet, új erő költözött a megfásult, már-már lemondó ellenforradalmárok lelkébe; mert a hit sugalmazta, a remény vezette, biztatta, serkentette újabb és más cselekvésre az első sikeren felbuzdult magyar hazafiakat.

A magyar kommunistáknak meg kellett rendülniük, amikor a diadalragyogásban úszó „fehér”-ek arcát Bécsben megpillantották; és tudták, hogy mindennek az oka: a 140 millió kézrekerítése volt!

De nemcsak a politikát csináló, a szegény népet félrevezető népbolondítók vették komolyan a csapást, hanem maguk a fanatikus kommunista csapatok is megremegtek az óriási összeg elvesztén. Megingott bennük a tévtanokon fölépült hit — és belül, lassan, de biztosan, mindinkább kevesebb követője akadt Marx és Lenin tanításainak. Egyszóval: a kommunista vezérek és népcsalók nem lettek többé győzhetetlen félistenek!

A külföld örömmel vette tudomásul, hogy legérzékenyebb helyén érte a csapás Kunékat. És bár nem segítette az éledő ellenforradalmat, de egyik szemével folyton figyelemmel kísérte: hiszen az ő országait is veszély fenyegethette egy maradandó magyarországi kommün esetén.

De a száznegyven millió megmentése a legnagyobb hatást az egyetemleges magyar ellenforradalmárságra gyakorolta. Kell-e ennél fényesebb bizonyíték, minthogy Szegeden — az utolsó kis magyar szigeten — megszületett a magyar nemzeti hadsereg.

Egész nyugodtan leszögezhetjük tehát: az összes ellenforradalmi manővereknek ez a tett volt a koronája. Olyan nagy hadászati siker volt, ami ha azonnal nem is eredményezte a győzelmet, de kicsikarta az ellenség pillanatnyi megállását; amely pillanat elég volt ahhoz, hogy megvesse lábát honi talajon a bujdosó magyar, ha csak egy rögnön is; — de amely rögről kidobhatja sarkaiból a megingott kommunista palotát.

Egy svájci újságíró szerint: a bank-uccai merénylet ezen század legnagyobb egyéni cselekménye volt; a férfíúi vakmerőség pompás kinyilatkoztatása, ami a lángész taktikájával párosult.

A modern rémdráma egyesült itt a taktikus ésszel, az ön-

feláldozó hazafiassággal és a világtörténelemben szinte páratlanul álló önzetlenséggel.

Szinte nevetségesen hangzik, — de mégis félelmetes! — hogy maroknyi magyarok, idegen földön betörnek egy, ott akreditált követésre, megsértve az idegen nép vendégjogát is és onnan elrabolnak száznegyvenmillió koronát, miután a követeket fogságba vetik. Mit sem törődve azzal, hogy baj, veszély érheti őket a házban, — ami osztrák szempontból exterritoriátus és így külső segítségre gondolni sem lehet.

Mikor azonban a végrehajtók elvégezték munkájukat, — szinte páratlan eset történt. Nemhogy valaki a nemzet köszönetét tolmácsolta volna nekik —, hanem a leglehetőlenebb vádak röptek szét a világba, csakhogy mások ragadhassák magukhoz a pucs érdemét. Rágalmaztak mindenkit és mindenhogyan, aki ebben a pucsban *tényleg* szerepelt.

És amíg ünnepelet ellenforradalmárok voltak azok, akik maguknak a bank-uccai merényletet kisajátították, addig az igaziak a leglehetőlenebb nélkülözések, állás és kenyér nélkül éltek abban az országban, aminek megszerezték a 140 milliót. Többet senki sem törődött velük.

Itt le kell szögezmem: hogy azok a férfiak, akik ama nevezetes éjjelen a 140 milliót a Haza számára megmentették és megszállották a Magyar Házat, egy fillér jutalmat nem kértek és nem kaptak soha senkitől ezért a tettükért. Nem állhat elő senki azzal ebben a Hazában, hogy ennyit, vagy annyit adott a pucs végrehajtóinak!

És mégis — évekig tartó hadjárat indult meg arra, hogy őket erkölcsileg lehetetlenné tegyék.

A közvélemény meg van fertőzve a teljesen hamis beállítású hírektől, mert az emberek nagy része azt hiszi el, amit mondanak neki. A rágalmak pedig jönnek, mint a láthatatlan nyavalya és szédületes messzeségből törnek le, hogy még sohasem sikerült arcukat megpillantani.

A hatodik éve, hogy a bank-uccai pucs megtörtént, — de ismervén az ügy háttérében lévő érdekeltségek mindenre képes felkészültségét, eddig senki sem mert arra vállalkozni, hogy hiteles adataival a Magyar Nemzet színe elé állítsa.

Pedig kell, hogy világosság derüljön erre a homályos, éjszakai ügyre.

A magyar nép érdekéért, a Történelemért, az igazságért —

és azoknak a becsületéért, akik tervezték és végrehajtották — és kiket ma csak vádaskodások érnek.

A Történelem megkívánja, a magyar nép érdeke és a szereplők becsülete egyenesen megköveteli, hogy teljes igaz voltában, történeti pontossággal állíttassék a nemzet színe elé. — íme: Ítéljetek!

Ne mondhassa rólunk a jövőnek történetírója, hogy a magyar nép sokszor hangoztatott lovagiassága csak gyermek-mese, mert a saját fiaival szemben is háládatlan volt.

E sorok írója, ki maga is részese volt ennek a pucsnak, összegyűjtötte a rá vonatkozó összes adatokat, hogy azt Hazája érdekében, a Történelem szolgálatába állítsa.

Könyvem célja nem más, mint a teljes igazság kiderítése.

Az egyszerű igazság tudtáraadása ennek a népnek, az én fajtámnak, akit szeretek és fáj, hogy — félrevezették. Tudtáraadása —: akár a bíróság előtt is!

Azt hiszem, hogy ez a „magyar Dreyfus-pör” ezzel a könyvvel végre tisztázva lesz. Az ideje éppen itt van! A hatodik évet írjuk azóta, lassan köztudattá nő a hamis beállítás. Most még az összes szereplői az élők közé tartoznak és könnyen megállapítható lesz, mennyiben mond igazat ez a munka!

Nem vádbeszédet írok: történelmet. Ami fényes, mint a nap, tiszta, mint a szüzeány szeme, de éles, mint a borotva pengéje.

Senkit sem támadok; csak megmondom az igazságot. De viszont: egyenesen felszólítom azokat, kiknek az az érzésük, hogy róluk valótlanyságot állítottam, vagy szerepüket a valótól eltérő módon ferdítettem el, ne a mindenki számára nyitva álló és a valódiságnak semmiféle garanciáját nem nyújtó újságcikkekben nyilatkozzanak: hanem legyen bátorságuk engem a független magyar bíróság elé állítani, hogy ott a teljes nyilvánosság előtt dönthessük el, kinek van igaza!

De ugyanakkor felkérem az ország közönségét is, hogy amennyiben a könyvben szereplők nem akarnának, vagy nem mernének az egyetlen illetékes fórum, a magyar bíróság elé állítani: úgy az általam elmondotta-

kat az utolsó szóig végleges és bebizonyított valóságnak vegye!

És fogadja el a Történelem, a közvélemény és minden népek és nemzetek, mert: ez az Igazság.

Ezzel a céllal és gondolattal indul útnak a „Magyar Dreyfus-pör” — és ha ezt a feladatát elvégezte, mindazon kötelességeknek eleget tett, amivel a Hazának tartozik!

II. FEJEZET.

A dráma színhelye és szereplői.

Az a világraszóló bécsi „botrány”, ami 1919 május hó 2-án egész Európát és vele majdnem az egész intelligens világot felkavarta: a magyar követség palotájában zajlott le; illő tehát, hogy mielőtt az olvasó megismerné magának a pucsnak részleteit, ismerje meg a pucs színhelyét is: a Magyar Házat.

Régi, hatalmas palotatömbök, nagyobb részt gazdag magánosoknak lakóházai — pompával ékeskedő lakások belül — állanak Bécs ama negyedében, ami a Burgszínház és a Kohlmarkt között fekszik. Szürke, kopott palotasorok szegélyezik a sokszor egészen halotti csendbe borult utcákat. Itt nem hallod a villamos csengését, autók túlkölését, legfeljebb egy-egy magánfogat gördül halkán végig az uccákon. Nagyon kevés ember járja ezt a tájt, csak éppen akinek dolga van, vagy aki ott lakik. Az ünnepélyes csendet ritkán szakítja félbe a Volksgarten-ből néha-néha idehangzó üde gyermekkacagás. Ebben a negyedben fekszik a Bank-ucca is, mely a Burgszínháznál kezdődik és alig pár száz méter hosszú. Csupán csak öt vagy hat ház képezi a Bank-uccát, mind magánpaloták, kivéve az ucca végén emelkedő szürke, méltóságos középületet: a régi Osztrák-Magyar-Bank dísztelen, kolostorszerű épületét.

A Bank-uccának a Belváros felőli oldalán — az ucca mindkét végétől egyenlő távolságra — van a Magyar Ház. Egészen a régi Bécs stílusában épült. Mária Theresia korabeli épület, masszív, hatalmas falakkal, nehézkes, ódon pompájával igen jól illeszkedik be az ucca légkörébe. Két hatalmas homlokzata közül az elülső a Bank-uccára néz, két nehéz tölgyfakapuval, a hátsó, egy kapuval a Schenkenstrassera. Az egész épület egy roppant nagy téglalapot képez, melyet a középső traktus két részre oszt, mi által két udvara van. Komor méltóság ül a szürke, hideg falakon, — mint valami megmagyarázhatatlan fájdalom.

Az épület külseje teljesen megfelel belsejének. Hosszú, méltó-

ságteljes, kongó folyosók, — hová sohasem szakad be a nap kévéje — melyekből az egyes termek nyílnak. A reprezentációkra szántak gögös, magyar pompával berendezve. Itt nem sajnálták a szőnyeget, a falkárpitot, a ragyogó empire csillárokat és a klasszikus ízléssel épített bútorokat! Mintha egy uralkodó elfogadó-termeibe lépnél! A többi szobák kolostori egyszerűséget áruznak el. Ezekre nem fektettek gondot, mintha csak a munkának lennének egyenesen szentelve. Mindenütt öles-vastag falak, nehéz, régi veretű méteres kapuk, hosszú, nyílegyenes hallgatag folyosók, ahol állandóan valami alkonyati, ködös hidegség húzódik meg szinte visszatászi-
tón: ez a Magyar Ház levegője.

A forradalmak előtt a király személye körüli minisztérium volt a Magyar Házban elhelyezve. 1918 novemberében pedig a magyar népköztársaság bécsi követsége költözött ide. Az Ausztriától való elszakadásunk óta — ez volt az első, önálló külképviseletünk.

A ház, a Bank-ucca felé három emeletes, de a Schenkenstrasse felől négy emelete van; úgy látszik, hogy utólag ragasztották a meglévők fölé. Erre vall egyrészt újabb formája, jobb vakolása, másrészt, hogy az első homlokzatot nem akarták elcsúfítani egy újabb keletű emelettel, — inkább a hátsóra tették; mert a hely kellett irodáknak és lakószobáknak egyaránt.

A bank-uccai front földszintjén — a két kapu között — a követség konzuli osztálya foglal helyet, Nagy báró követségi tanácsos vezetése alatt. Ennek az osztálynak a tisztviselői, kik részint a régiek még, részint újonnan kinevezettek, az események folyamán különösebb szerepet nem játszanak. A két kaputól jobbra és balra a két portás lakása van. Az első emeletet a pompás dísztermek foglalják el és az a lakosztály, ahol a miniszterelnök szokott lakni, ha Bécsben tartózkodik. A harmadik emeleten egészen egyszerű, kispolgári egy-két szobás lakások vannak, a tisztviselőknek szánva. Ezek közül a továbbiakban csak kettő érdeklí az olvasót. Körülbelül a homlokzat közepén fekszik Hajós Jenő követségi titkár lakószobája, míg a város felé eső részen a legszélső két szoba gróf Takách-Tolvay vezérkari ezredesnek van rendelve.

De az egész pucsban első szerepet játszik a Magyar Ház hátulsó, schenkenstrassei frontja, de különösen ennek első emelete. Mert itt van elhelyezve a követség politikai osztálya és a követek ezzel összefüggő magánlakásai, melyek nagyfontosságú tényezők a pucsban és a bank-uccai milliók történetében: a legfontosabb események színterei.

A földszinten lévő garázs és szolgálakások, valamint a második emeletet képező kezelői és más alantás irodák minket itt nem érdekelnek.

Lássuk csak sorban az első emelet szobáit és ismerkedjünk meg mindjárt a bentlévőkkel is.

A hatos házzszámot viselő kaputól — ez az, ami a Burgszínházhoz van közelebb — széles lépcső vezet föl a politikai osztály termeibe. A látogató először egy folyosószerű előszoba-félébe nyit be, innen jut azután tovább a voltaképeni hivatalos szobákba. A legelsőben, két egymással szembenéző íróasztalnál Parcher követségi tanácsos és Hauer alkonzul ülnek. Az ő dolguk a tulajdonképeni politika, Háuer különlegesen a chiffret kezeli. Kifogástalan érintkezők, keveset beszélnek: mindkettő hivatásos diplomata.

A következő, nagyobb szobában Bálint követségi tanácsos ül a gazdasági szakelőadó. Azelőtt a Kereskedelmi Minisztériumban volt, a forradalom után tették át a külügyi státusba. Egészen egyszerű, zsidó szülőktől származik, roppant ambiciózus, dolgozó, csörtető ember, csak fő hibája a határtalan nagyravágás. A követek távollétében keresi az alkalmakat, hogy interjúkat adhasson a lapoknak, ahol saját maga által nagyrabecsült politikai nézeteinek szabad kifejezését alkalma van nyilvánítani. Leginkább ügyvivőnek szereti magát neveztetni és egy külön erre a célra szolgáló kötetben gyűjti össze az újságcikkeket, melyek vele foglalkoznak. S hogy még jobban tetszelegessen magának kiváló érdemeivel, ez a kötet ott hever hatalmas íróasztalán, hogy a látogató azonnal észrevegye. A következő szobában ismét ketten ülnek. Hajós Jenő követségi titkár és Bérczy konzuli attaché. Bérczy dolga a diplomáciai útlevelek intézése, míg Hajós azokat az ügyeket kezeli, ahol a követek személyes intézkedései szükségesek.

A kettő közül Bérczy attachéről kevés szó fog esni. Ellenben Hajós Jenő titkárról, aki a milliókkal összefüggő eseményeknek egyik legfőbb szereplője, — a továbbiakban fogok bővebben foglalkozni.

Hajós szobája után egy nagy terem következik, a követ fogadószalonja. Kincseket érő, Mária Theresia korából való fejedelmi bútorokkal, az ugyanolyan korú és stílusú fehér fajance kályhával, mely nemcsak roppant méreténél, de csodálatos művészi alkotásánál fogva is, művészeti szempontból európai hírű ereklyévé emelkedett.

Azután két kisebb szoba jön: a követek tulajdonképeni dolgozószobája, melyekből kisebb méretű ajtón át a követek négyszobás magánlakásába jut a szemlélő.

Ezekben a helyiségekben képviselték először az októberi Magyarországot Harrer Ferenc és Charmant Oszkár követek. A bolsevizmus kitörése után természetesen Bolgár és Fenyő bolsevista megbízottak vonultak be ide exaltait nőkből és véreskező terroristákból álló kíséretükkel együtt.

Ezek a helyiségek a schenkenstrassei egész frontot elfoglalják, olyanformán, hogy a hivatalos helyiségekbe a feljárat a balfőlépcsőn, míg a követek lakóhelyiségeibe a jobbőlépcsőn vezet. A nagy Mária Theresia szalon pedig, mintegy az összekötő kapcsot képezi a két traktus között.

Közvetlenül a követek magánlakása fölött fekszik Magurányi Sándor követségi irodafőigazgatónak négyszobás magánlakása.

Magurányi eredetileg aktív tiszt volt, majd később otthagynván a hadsereget, a Bécsben székelő Király Személyekörűli Minisztériumban kapott alkalmazást. Itt találta őt a forradalom kitörése, amikor ez a minisztérium követséggé alakult és Magurányit irodafőigazgatói minőségben a követségi státusba vették át.

A követségnek ezek a tisztviselői már a kommün kitörése előtt a követség szolgálatában állottak és Kun Béla uralomra jutásakor, meggyőződésük dacára helyeiken maradtak azért, hogy a bécsi Követség, mely a magyar politikának külföldre vezető útőere volt, hivatásos és meggyőződéses kommunisták kezeibe ne kerülhessen.

A magyar követség egyik szerve, mely a későbbiekben szereplni fog, a bécsi volt közös hadügyminisztérium felszámolását végző katonai csoport, melynek Takách-Tolvay gróf, ezredes volt; a parancsnoka. Ez a felszámolást végző katonai csoport, a forradalomkor megszüntetett magyar királyi Testőrség palotájában kapott elhelyezést. Ez a csoport általában erősen ellenforradalmi érzelmű volt, de a kommün kitörésekor már átítatódott kommunista érzelmű tisztekkel is.

Ezzel befejeztem a szereplők és színterek bemutatását, mely a következők megértéséhez elkerülhetetlenül szükséges volt.

Röviden ismertetve tehát a helyzet a következő.

A magyar követségen a kommunisták és az ellenforradalmi érzelmű régi tisztviselők vannak, kiket az előbbiek nem tudnak egyelőre nélkülözni. A magyar Gárda-Palotában a Takách-Tolvay gróf vezetése alatt álló likvidáló tiszti csoport, míg bent a városban, szétszórva a menekült magyarok különböző ellenforradalmi szervezetei helyezkedtek el, melyről részletesen a következő fejezetben fogok szólni.

III. FEJEZET.

Az ellenforradalmárok élete Bécsben a kommün alatt.

1919 március hó 21-én Kun Béla egy sikerült plakát-rohammal magához kaparintotta a hatalmat: kitört a proletárdiktatúra. A pesti polgár elvesztette a fejét. Sem vezető, sem parancsnok, sem közkatona nem volt többé a polgárság számára, mindenki a pillanatot használta föl érdekei megóvására, ha ugyan azt is föl tudta használni. A magyar hazafiaknak csak egy kis parányi atomja érezte a rettenetes csapást, amit a bolsevizmus mért a haza testére, csak egy igen elenyésző kis százaléka ismerte föl a helyzetet és jutott a gondolatra, hogy itt a cselekvés órája! És mivel a polgárság széthúzása és bizalmatlansága miatt Magyarországon nem lehetett volna hozzáfogni ellenforradalmi szervezéshez: azért Bécsset választotta magának az a pár ember, hogy onnan indítsa meg azt az első lökést, ami fölrázza letargiájából az oroszországi szörnyeteg karmaiban vergődő oroszánt.

Bethlen István és Gömbös Gyula voltak az elsők, akik sietve hagyták itt hazájukat, hogy Bécsben megalakítsák az Ellenforradalmi Komitét. Teleki Pál, Szmrecsányi György, Sigray Antal gróf és Pallavicini György örgróf, valamint Ráday gróf segédkeztek a szervezés munkájában, mellettük dolgozott a fáradhatatlan és önmegtagadó Crouy Péter gróf főhadnagy. Nemsokára hozzájuk érkezett Heffty Richárd, kivel még a Károlyi-forradalom idején e sorok írója a „Helikon” című ellenforradalmi lapot szerkesztette. Heffty hívására (Begyáts Ödönhöz intézett levele) Begyáts és én is elindultunk, de magunkkal szöktettük Csáky grófnét, Földváry Valériát, akivel háromnapos kalandos és veszélyes utazás után megérkeztünk az ellenforradalom metropolisába. Egy nappal később szökött át a határon lovastul, teljes felszerelésével az úgynevezett Grüneberg-különít-

mény, ami Grüneberg Frigyes főhadnagyon kívül csupán tizenhárom lelkes és vakmerő tisztből állott. A josefgassei „Pension Félicitas” volt akkor az ellenforradalomnak Bécsbe áthelyezett székhelye, itt lakott Marton Béla főhadnagy, Heffty és Crouy, akik a penzió telefonját kezelték. Mert a Bécsbe szökött magyar ellenforradalmár jól ismerte az 5301/11. telefonszámot, ami a Felicitásnak volt a hívója és ezen az úton lépett érintkezésbe az ellenforradalmi központtal. Itt tűnik föl későbben Bánó őrnagy, Görgey huszárőrnagy és Panajott százados. Azután későbben egy csomó jelentéktelen ember; részint nagyképű, üresfejű politikusok, monoklis mágnások, zavarosban halászni szerető kalandorocskák, léha, tehetetlen tisztek, begombolkodott földesurak, „sokat-tudó” megbízottak, egy pár pénz- és iparlovag, áskálódó, becsmérő uracsok, kiknek feje kong az ürességtől, de azért szigorúan mindent kifogásolnak a szervezésben.

Ettől a csoporttól függetlenül az ellenforradalomhoz szít és matematikai alapon dolgozik az a másik rész, akik Hajós körül a követségen csoportosulnak. Magyarok, osztrákok vegyesen.

Négy főcsoportba oszthatod a Bécsbe szorult magyarságot. Az elsőbe tartoznak azok, akik szívvel, lélekkel a Haza sorsán csüngenek. Ha kell, az életüket is érte adják. Ezek vannak a legkevesebben. A másodikba a kalandorok, akik a lelkes hazafit mímelik, színészkednek, de titokban éles szemük zsákmány után kutat; mindegy, hogy honnan jön, jobbról, vagy balról, a fő, hogy legyen: ezek a legveszedelmesebbek. Gyenge jellemű, gerinctelen gyászmagyarok ezek, én jobban féltem tőlük, mint a kommunistáktól. A harmadik csoportba tartoznak a monoklis urak, a dőzsölők, kik előkelő szállókban laknak, kifogástalan eleganciával járnak, nőcskékkal jelennek meg a bárókban és mindig többet isznak a kelletténél. Vannak, kik autót tartanak közülük, mintsem törődve azzal, hogy lelkes honfitársaik örvendnek, ha a Deutsches-Haus-ban » üres főzelék jut nekik ebédre! Ezek ártnak legtöbbet az ellenforradalom szervezésének. Főlhívják a rendőrség és a magyar kommunisták figyelmét éppen úgy magukra, mint ahogy a lakosság ellenszenvét kierőszakolják. Pedig a bécsi nép igen lojális a magyar hazafival szemben. Megérti nélkülözésüket, szívesen áll rendelkezésére, csak nem avatkozik be a dolgaikba. De a mértéktelen dőzsölés felbosszantja a virslit és sört kedvelő kedves bécsi polgárt. A negyedik csoportba jönnek azok, akiknek jó formán semmi dolguk itten. Csak azért jöttek Bécsbe, mert megunták otthon az éhezést

és itt egyéb dolguk nem akadt, mint segílyt kérni a Komitétól. Pedig a Komité igen rosszul állott anyagilag. A legszükségesebbeket sem tudta fődözni emberei részére. És sok kellett az ellenforradalmároknak. Drága volt a szállodai lakás, drágább a vendéglői étkezés, úgy hogy a legprimitívebb ruházati cikkekre már sehogysem tellett. Kopott, lerongyolt, megviselt volt a becsületes ellenforradalmár, kongott a gyomra az ürességtől, — de bezzeg másutt pezsgőre is akadt!

Hajós mondotta nekem, hogy a bécsi ellenforradalmárokat minden gyerek ismeri. A kommunista kémek minden mozdulatukat tudták és jelentették a követségben. Az egész ellenforradalmi szervezkedés gondatlanságot árult el. Könnyelmű politikusaink gyerekjátéknak gondolták a bolsevikiek letörését. Hangosan éltek, mulattak, magyarul beszéltek uccák sarkain nagy csoportokban. Úgy, hogy titok voltaképen nem létezett a Komitéban. Szmrecsányi Sacher-szállodai lakása volt a lehangosabb. Nem volt olyan ember Bécsben, aki nem tudta volna, hogy itt van az ellenforradalom főtanácsa. „A lépcsőházban kisebb-nagyobb csoportokban raccsoló, letúnt magyar korifeusok, a szoba előtt az elmaradhatatlan szűkebb vezérkar, míg bent a szobában minden fotellban, kofferen, ágyon ellenforradalmárok” — mondja Heffty könyve. — Hát lehetett itt titoktartás? Egyszer egy magyarországi futár-utam sikeres befejezése után, miután Hefftyt nem találtam, Szmrecsányit kerestem. A portás azt mondta, hogy az elébb ment ki a szállodából. Erre én is visszafordultam. A szálloda ajtajában egy 10—12 éves gyerek, ki velem együtt a Hall-ban tartózkodott, nyilván valamit hozva valakinek —; felém szólt: az ellenforradalmárokat tetszik keresni? ott jön a Szmrecsányi. Egészen elbámultam. Hát ez szervezés? Hiszen » itt mindenki tudja akkor, hogy én is miben járok? Óriási baj volt az,, hogy a vezetők és szervezők között igen kevesen ismerték az embert. Nem voltak mély látásúak, elgondolkodók, a dolgok fölött töprengők, alacsony műveltsége volt a legtöbbszörnek, képzettségük csak a nyelvek tudásában fejeződött ki. Hirtelen határozott dolgok fölött, amihez talán semmi közük nem volt. Gyanakvók voltak és alattomosak — és mi a legfőbb: igazságtalanok! Ha bűnbak kellett érdekeiknek, szívesen dobtak oda embereket martalékul a bécsi rendőrségnek is! Megfigyeltették egymást, nem hittek semminek, ha rendezetlen logikájuk az előadottakat másképen állította föl agyukban. Politikai és emberi felfogásuknak legjellemzőbb sajátja az a relativitási elv volt, ami még Einsteinnél is általánosítottabb —, hogy: min-

dent a maguk nézőpontjáról ítélték meg. Ennek az elvnek a szigorú szemelött-tartása igen káros következményekhez vezetett.

Mennyire nem voltak emberismerők és mindig csak a homályban tapogatóztak a Komité éppen úgy, mint Heffty és társai: azt a Kolozsváry- eset bizonyítja legjobban. Kolozsváry János mérnökhari őrnagy, ki személyes jó barátom volt, azzal az eszmével jött hozzám, — amit egy nagyszerűen megkonstruált tervben már kidolgozott —, hogy a kispolgárságot, a középpolgárt, a nemes embert és a főnemest egyesíteni kellene egy, a kommunisták ellen fölveendő egyetemleges harcban. Ez még a dolgok kezdetén volt. Én a tervet egypár kiváló ismerősömmel tudattam és miután osztották egységesen az én kialakult véleményemet, hogy tényleg biztos sikerhez vezetne —: Hefftyvel összehoztam Kolozsváryt.

A Pension Felicitásban találkozott Heffty és Kolozsváry, ki csakis ebben az ügyben jött Bécsbe. Külön szobában folyt közöttük az értekezés, amelyen kettőjükön kívül nem volt jelen senki. — Kolozsváry részletesen ismertette tervét. A mágnások szereplését redukálni akarta, nevetségesnek tartotta, hogy minden 24 éves gróf egyéniségnek tüntesse föl magát és csak azért, mert Bécsbe jött, ott fontos pozíciót foglaljon el, polgári származású, képzett és jóval jobb koponyájú ellenforradalmárokkal szemben. Az ő terve volt: egyesíteni a magyar társadalom polgárságát, még pedig úgy, hogy a numerus clausus elve legyen irányadó a grófokkal szemben.

Heffty Richárd a beszélgetés után kijött hozzám és azt mondta, hogy Kolozsváry kommunista, olyan elveket vall legalább. Szóval a nemzeti demokratikus és hazátmentő elveket kommunista tanoknak minősítette.

Hiába mondtam neki, hogy Kolozsváry a legőszintébb magyar, -akit valaha láttam. Megemlítettem, hogy ő volt az, akinek az életemet köszönhetem. Mert egy futár-utam alkalmával, mikor Győrnél nem ment tovább a vonat, és Győrben felismert egy ember és Győr összes vörösei kerestek: akkor én öt napig laktam Kolozsváry győri lakásán, szóval, ő rejtett el a bolsevikiek elől. Ezzel kitétte magát is a veszedelemnek, mert hiszen egy „sötétben bujkáló ellenforradalmárnak” adott menedéket!

De Hefftyt mindez nem győzte meg. Nem bízott Kolozsváryban és nem adta meg neki a lehetőséget arra, hogy más, komolyabb «s nagyobb képzettségű emberrel közölhesse tervét.

Lelkére és felelősségére vette a döntést, holott, ha Kolozsváry

tervét a Komité esetleg elfogadja, úgy talán egész Győr városának polgárságát tálcán kapja meg az ellenforradalom.

De nemcsak Heffty kapaszkodott így elveibe. Az ellenforradalom vezetői és mágnásai szintén makacsul ragaszkodtak érveikhez, nem engedtek abból, amit a saját maguk által konstruált szellemi szemüvegükön át láttak: kimondták, hát védték is az elhatározásukat. Így lettek azután ezek a szűklátókörű emberek gyanakvókká és minden gyanakvásuk ellenére fecsegték kávéházakban, bárókban, lokálokban egyaránt! Hát hol kereshettünk volna itt logikát.

Csodálatos-e, hogy Hajós teljesen elzárkózott ettől a társaságtól? Hiszen neki kétszer úgy kellett vigyáznia, mint egy egyszerű ellenforradalmárnak! Hajós állandóan a bolsevikiek szeme előtt volt, felelős állásban. A mellett halálos ellenségük, mert titokban a legádázabb aknaharcot készítette elő ellenük. Tehát nagyon óvatosnak kellett lennie, ha azt nem akarta, hogy terve idő-előtt kitudódjék és tervével együtt eltűnjön ő is örökre! Csak az utolsó pillanatban avatott be bizalmas embereket, mert tervét egyedül nem volt képes végrehajtani.

(Ennek a fent említett vészes makacsságnak volt tulajdonítható a szerencsétlen brucki pucis is!)

A Bécsben élő politikusok, vagy magukat annak nevezők, inkább nagyképűek. A legtöbbje minisztert sejt magában, vagy a szerényebbje államtitkárt, hadvezéreket gondolnak magukban elbújva a tiszték, azért olyan fontoskodók, sutkozódók.

Csak igen kicsiny csoport az, amelyik fáradságot sohasem kíméi, akkor teszi az életét kockára, amikor azt kívánják tőle. Csak annyit adjanak neki, amiből a mindennapi kitellik —, majd lesz több otthon. Mert egy a céljuk. Hazamenni, a szőke Duna mellé, a Dunántúl halmait megölelni, lecsókolni a szenvedő hozzátartozók könnyeit; és bosszút lihegő ajakkal szorítani meg a fegyvert, ha a piros, fehér, zöld színeit valaki becsmérteni meri. Ezek sohasem kérdeznek semmit, a legkevesebbet tudnak a politikai konyhák titkaiból, csendesek (mulatozásra pénzük sem telik), maguknak élők, csak a parancsot várják az indulásra!

De viszont velük törődik legkevesebbet a Komité. Soha nem tartja fontosnak meghallgatni véleményeiket; egyszerű közkatonának tekinti csupán őket, akiket ha kell, sakkfigura gyanánt mozdít egyik kockáról a másikra.

A Komité hidegen elzárkózott a polgárok és a polgári szár-

mazású tisztek elől. A lángoló lelkű, egyszerű magyar tisztek, kik elsők voltak a háborúban, ha meghalni kellett —, sehogysem férnettek a Komité közelébe, mert az elzárkózott előlük. Ugyanakkor azonban minden grófnak szabad bejárása volt és még szabadabb véleménynyilvánítása. Mintha csak egy exkluzív társaságot ért volna a kommunista-járvány veszedelme: annyira magukénekké gondolták az ellenforradalmiságot és a polgárságot távortartották maguktól. A tisztek már elégedetlenek voltak, zúgolódtak a mellőzésekért, méltatlankodva panaszkodtak egymásnak, hogy semmibe veszik őket. Ehhez járult azután az örökös veszekedés, széthúzás, az örök magyar átok. Volt miniszterek új komitékat alkottak, maguk köré gyűjtötték atyafiságukat, elcsábították a másik komitétól a tiszteket is közben, hogy mentől inkább csökkentsék riválisuknak értékét, kifecsegték azokat a titkokat, miket a Komitéban hallottak —. Az állapotok lassan teljesen elviselhetetlenné váltak. Ehhez járult Kun Béla megerősödése. Jelentették a bécsi lapok, hogy a vörös csapatok mindenütt megverték ellenségeiket. Diadalmas előnyomulást jeleztek a csehek ellen — talán Pozsonyig meg sem áll Pogány fővezér — - írta egyik bécsi újság. Bécsben is égett a föld már! Fenyő és Bolgár, a két bolsevik követ azon fáradozott, hogy Bécsben is kikiáltásák a proletárdiktatúrát. Érintkezésbe léptek és agitáltak a bécsi szociáldemokrata és kommunista pártokkal és azoknak legbaloldalibb csoportját igyekeztek megnyerni céljuknak. Egymásután keletkeztek a zavargások, uccai felvonulások, tüntetések. És ezek végre pucskká fajultak, úgy hogy átlagosan hetenkint egy pucst? jegyezhettem föl magamnak. Megostromolta a bécsi csőcselék a parlamentet is, a parlament már tüzet fogott, a puskaropogást a harmadik kerületben is hallani lehetett. És közben persze a megveszett emberáradat a Marseilles-t üvöltötte. Csak a bécsi rendőrsége energikus föllépése mentette meg az építészeti eme remekművét a pusztulástól. A parlamenti támadásnál igen sok ember esett el és — még több sebesült meg. Közeledett lassan május elseje és ez volt az időpont, amikor az osztrák kommunista párt — a magyar bolsevikiek segítségével — a proletárdiktatúrát kikiáltani akarta. Közben pedig az ellenforradalom részéről semmi komolyabb lépés, vagy érdemleges cselekedet nem történt. Csupa próbálkozásokban telt el az idő.

Az újságokban hirdetéseket tett közzé a Komité, hogy megbízható tiszteket keres egy akcióra. Kis külvárosi szállodában volt meghatározva a hely és az idő. Rengeteg jelentkező akadt. A leg-

többje állás nélküli, volt osztrák tiszt, ki keveset törődött hazájával, mindegy volt neki hol szolgál. A legtöbbje beszélt a régi Monarchia pár nyelvén, hát katona akart lenni ismét, hogy hol, az mellékes volt. Mert nem volt sem hazája, sem Istene — csak császára. A császáré volt pedig egykor az egész Monarchia! — De a legtöbbje toborzó-irodánkba sem azért jött, hogy tényleg katona legyen. A fontos volt nekik az az 1000 korona, amit foglalónak kaptak. Azután 90%-uk elszéledett, az Isten tudja merre. De ez is csak kevés ideig tartott. A bécsi rendőrség kiszimatolta a hirdetés mögött lappangó célt és egy szép napon szétoszlatta a jelentkezőket, a toborzó iroda tisztjeit pedig letartóztatta.

Itt említek meg valami reverzális féjét, ami kétoldali kötelezvény volt. A jelentkező tisztnek alá kellett írnia, hogy bizonyos ideig köteles szolgálni a magyar hadseregben. Viszont valakik, (talán a Komité, nem tudom) kötelezték magukat bizonyos hold földekre, amit az illető kap, ha visszakerülünk Hazánkba! Hogy hova lettek ezek a kötelezvények, kiknek a megbízásából készültek, kik voltak értük felelősek, kiket terhelt a kötelezettség: az örök titok maradt. Arról itthon nem akart senki tudni.

De a pénztelenség napról-napra nőtt, és vele az elégedetlenség is. A magyar mágnások egy tekintélyes csoportja tárgyalásokat folytatott bécsi és más banksoportokkal, legfőképpen pedig a Rotschild-bankkal, egy pár milliós kölcsön felvétele tárgyában. Ezen összegnek visszafizetését kollektív, egész vagyonukkal hajlandók voltak garantálni. Dacára minden fáradozásnak, hiábavaló protekciókeresésnek: — a bankok az összes mágnásokat együtt nem *tartották jónak egy millió koronára!* Elképzelhető az a lehangoltság, mikor minden titokzatos hallgatás ellenére, kiszivárgott a Komitéből ez a lesújtó hír. Senki sem bízott — anyagiak hiányában a jövőben!

A tisztek elégedetlensége már a tetőfokra hágott. Izgalmas jelenetek játszódtak le az ellenforradalmárok között. Rettenetes állapotok következtek. Az ellenforradalmárok kifizetetlen Hotel-számlái napról-napra nőttek. Ruháik lekoptak, újat venni nem lehetett. Nem egy előkelő pesti fiút láttam harisnya és alsóruha nélkül, mert vagy leszakadt róla, vagy eladta, hogy élhessen. Amit a Komité hébehóba nyújtani tudott, az oly csekély volt, hogy csak az éhenhalástól mentette meg az embert. És kilátás nem volt sehogysem a javulásra!

Nagyon sok volt a mágnás az ellenforradalmárok között —, akik azonban semmi komoly munkát nem végeztek. Összes ellen-

forradalmi ténykedésük abban merült ki, hogy Bécsbe jöttek élni,

— egy szál kabátban — mert otthon a bitófa várta őket.

Minden főhiba a mágnások túlnyomottságában keresendő.

Erről Heffty is így nyilatkozik:

„Némelyek szerint sok volt a gróf közöttünk ...”

Heffty máskülönben mindent tudni és látni akart, hogy mentől jobban a kezében tarthasson embereket. A Komiténak is kellemetlen volt végre, már azok sem szívelteék.

Egy alkalommal olyan durván lépett föl velük — akkor is tudakozódni akart —, hogy Szmrecsányi György kénytelen volt kiutasítani a szobából.

„Semmi köze nincs semmihez, csak akkor jöjjön ide, ha hivatják és ne üsse bele mindenbe az orrát”, — mondotta neki Szmrecsányi.

Az emberek elhidegedtek a Komitétól, mert látták, hogy keveset törődik tagjaikkal. Voltak, akik visszaszöktek Vörös-Magyarországba, akik Jugoszláviába igyekeztek, a Grüneberg-különítmény az Argentinába vándorlás tervével foglalkozott, mások állás után néztek maguknak Bécsben.

Ilyen kétségbeejtő gazdasági állapotok között érkezett el május hó elseje. Mindenki valami nagy dolgot remélt. Valami új forradalmat a volt császárvárosban, csak hogy a szabadulás útját logikailag megkeresse.

És a nagy dolog tényleg elérkezett. Szabadulást hozott, új életet a csüggedő szívekbe, reményt az ellenforradalom diadalához: a sors 140 milliót dobott a teljesen elfásult emberek kezébe egy egyszerű vadászkapitány képében!

És mintha a haragos Isten is az ellenforradalmárok felé fordította volna arcát. Már április 28-án azt jelentette Stromfeld, hogy: „csapatai visszavonulásra kényszerültek Tokajnál a Tisza nyugati partjára”. — Tehát otthon, vörösöknél is megfordult a kocka! Április 29-én pedig már Szolnok előtt álltak az oláhok. Május elsején, mikor egész Budapest dühöngött a vörös-lázban, és a nagy vörös ünnepen, melyen a megjelenés magán és állami hivatalokból egyaránt kötelező volt — a lapok jelentése szerint körülbelül félmillió (de valóban csak nyolcvanezer) ember vett részt: künn a harctéren az oláh hadsereg e napon érte el a Tiszát az egész vonalon!

A kommunisták fekete péntekjén, május 2-án pedig az oláhok a szolnoki hídfőt is elfoglalták és átkeltek a Tiszán. Ugyanakkor a Miskolcot is kiürítették a vörösök!

Ezekről a dolgokról ugyan keveset tudtak akkor Bécsben; de mégis a végórán jött segítségére az ellenforradalomnak, egyrészt új helyzet teremtésével, másrészt, hogy a vörös vezérek figyelmét rólok egy kevésbé elterelte.

IV. FEJEZET.

A pucs közvetlen előzményei.

A magyarországi bolsevista uralom alatt égett a föld. Európa nagyhatalmai nem állottak szóba velük, az egész országban ellenforradalmi mozgalmak voltak készülöben. A csehek és oláhok komoly támadó szándékáról nem lehetett kétség. A vörös Budapest urai egyetlen kivezető utat láttak a fenyegető pusztulásból. Ha sikerülend a szomszédos államok valamelyikét maguknak meghódítani és ott a proletárdiktatúrát kikiáltatni: úgy nemcsak meg vannak mentve, de hatalmuk lényegesen erősödik. A legalkalmasabb tereumnak erre Ausztria kínálkozott, amely már amúgy is megfertőzött volt a kommunista tévtanoktól és ahol egy sikeres, erőteljes pues a teljes eredményt jelentette volna. Itt lett volna munkájuk a legkönnyebb. Akadályuk csak két Volkswehr zászlóalj és a régi bécsi rendőrség minden pucskísérletnek ellenálló szervezete volt. Itt esetleg csak a pénz segíthetett volna!

A kommunista agitáció, ahogy oroszországi anyjától tanulta el, — mindenütt a guruló és fényes rubel segítségéhez folyamodott. Itt is azt csinálta. Izgalmas és sürgős tárgyalások folytak Budapest kommunistái és a bécsi bolsevikiek között Ausztria, de főképpen Bécs elbolsevizálását illetőleg.

Egész Európában dühöng a kommün. A világ minden részéből bolsevista felkelést hoz a táviró. Budjeny orosz generális erőltetett menetben halad háromszázezer vörösével Varsó felé. Csapataiban halálos fegyelem uralkodik. A legkisebb függelemsértésért halállal büntet éjjel-nappal működő hadbírósa. Ha Varsó elesik, csak egy kis kapocs kell még és egybeolvad a magyar vörös uralom földje a vérszínű tigrissé lett egykori jegesmedvével. Es a kegyetlen szörny izmosabb lesz minden hatalomnál és fölborítja egész Európa térképét!

Budjeny pedig a legképzetebb orosz generálisok egyike volt.

Az ő nevéhez fűződik az orosz hadsereg átszervezése és a muszka harcmodor érdekes újítása: az úgynevezett „repülő lovas századok” alkalmazása. A Wrangel generálistól szított és vezetett orosz ellenforradalom leverése szintén az ő munkája. Komoly ellenfél volt tehát, akit komolyan kellett venni.

Berlinben szintén óriási harcok dúlnak. A nacionalista fegyver azonban szembeszáll a Spartakuszokkal és Vilmos császár rezidenciájából kiveri a kommunistákat. Berlinben ömlik a vér. Berlin kommunistái érintkeznek a bécsi vörös vezérekkel. Berlin segítséget kér. A bécsi vörös munkásszázadokat ígéri be Pariser osztrák kommunista vezér Berlin falai alá vetni — csak először pénzt vár Magyarországból!!

Münchenben kommunista kormány dirigál. Minden a Spartakuszok kezében van.

Hiába dobja magát a nemzeti-halál karjaiba sok-sok ezer német hazafi: felszökik mégis Lenin piros zászlója a müncheni városháza tornyára. — És München volt akkor egész Németország kulcsa! Vasúti, kereskedelmi, katonai gócpont! Úgy látszott, hogy ennek az elvesztével föllángol egész Németországban a kommunizmus és egyetemlegesen kikiáltják a Tanácsköztársaságot.

Stuttgartban szintén felüti fejét a vörös szörnyeteg. De három napi véres harc után — nem ugyan a fegyverek erejétől — visszamenekül oroszországi anyja emlőjére. A polgárság ugyanis kimondja a polgári sztrájkot. Megáll egyszerre minden. Az összes 1 hivatalokban leteszik a tollat, a tanár otthagya a kathedrát, a patikus nem ad gyógyszert, nem kezeli a beteget az orvos, az ügyvéd nem megy el a tárgyalásra és — a boltos nem ad kenyeret, húst a mészáros: és megszűnik egyszerre minden szerves élet! Ez az első szervezett polgári sztrájk a világon, aminek kettős következménye nyilvánvaló. Először: megállott Stuttgart vérkeringése, a munkásnak le kellett tenni a fegyvert, ha nem akart éhenhalni és elpusztulni kezelés nélkül. Másodszor: az ész eme fegyverével az acélfegyverek munkája megszűnt és sok ezer német életet mentett meg — a hirtelen helyreállott polgári béke.

Moszkva folyton érintkezik Budapesttel, folyton kapja az aranyat, meg a propagandához szükséges eszméket. És Budapest izgatottan kéri a segítséget. Pénz kell, sok arany, mert háborút visel a proletariátus — és veszteségei már nyilvánvalóak. Csak a pénz mentheti meg esetleg.

És Moszkva megadja az utasítást Pestnek: érintkezésbe lépni

Béccsel, leverni a rendőrséget, kikiáltani a Tanácsköztársaságot!

Ha másképpen nem, pénzzel, pénzzel és megint csak pénzzel!

Ha Bécs elesik, utána zuhan egész Ausztria. És akkor — egybeolvad a három volt központi nagyhatalom: Németország, Magyarország és Ausztria a vörös démon ölelésében. De tovább megy az áradat, nem áll meg a német határoknál. Jön Svájc, Franciaország és a többi nyugati államok. És megváltozik egész Európa térképe.

Ez volt a moszkvai terv, ezen a terven dolgozott a pesti vörös diplomácia és a vezérkar.

Sietve léptek hát Kúnék érintkezésbe Béccsel, azaz a bécsi vörösök vezéreivel; minden pillanat drága volt: mozgott talpuk alatt a föld.

Koritschoner és Pariser elvtársak, a bécsi vörösök vezérei, értesítésre adták Kun Bélának, hogy mintegy százötven millió korona kellene ahhoz, hogy ők a rendelkezésükre álló katonai erőket megsokszorozva, — egy hét alatt hatalmukba kerítsék Bécsset és kikiáltásuk a proletárdiktatúrát.

A pesti szovjetnek sürgős volt a szomszéd segítsége. Kun Béla intézkedésére még április közepén csempész úton Bécsbe került a százötven millió és szigorú titoktartás mellett a kommunista követek lakosztályában lett elrejtve. A követészen is csak kevesen tudták, mert féltő volt, hogy a bécsi rendőrség tudomást szerez róla és ezzel a pénznek és tervnek egyszerre vége! Pár nap múlva a magyar pénz megérkezése után fellángolt Bécsben a kommunista agitáció. Osztrák bolsevikiek jártak ki és be a Magyar Házba, mintha otthon lennének és az agitátorok hordták ki a rengeteg aranyat elvtársaiknak. Úgy nézett ki a magyar követészen palotája, mint valami főhadiszállás.

Bent a követészen csak két ember nézte aggodalmasan a történőket: Magurányi irodafőigazgató és Hajós titkár.

Ők érezték, hogy a kommün hatalmát csak egy belülről történő robbantással lehet megtörni. És mindenre készen állva, de viszont magukat el nem árulva figyelték az eseményeket. Bizonyos volt az, hogy állásuknál fogva, a kezükben levő ütőkártyát csak egyetlen egyszer játszhatják ki, mert ha a dolog nem sikerül, a következő alkalom már nem találja őket a követészen, de esetleg az élők sorában sem.

A 150 millió megérkezése jelezte, hogy az egyetlen és soha vissza nem térő alkalom, a nagy sorsdöntő coup végrehajtása bekövetkezett!

Megért az idő arra, hogy őrhelyeiket elhagyva, munkába lépjenek, megmentsek a követségen elrejtett milliókat, hogy ezzel elvágják a bécsi kommunista agitáció életerét. De a sors nem akart segítségükre lenni.

Egyáltalán nem volt kecsegtető a vállalkozás kimenetele, mert az osztrák politikusokra nem lehetett támaszkodniok. Renner és Seitz a béketárgyalásokon képviselték Ausztriát és távollétükben a kommunistabarát Bauer vezette az állam ügyeit. Annál ugyan keveset értek volna el! Deutsch hadügyminiszter pedig a bizalmi rendszer alapján állott.

Volkwehrjei államot alkottak az államban, a kormány utasításaira fütyültek és akkor fogadták el, ha ahhoz a mindenható Deutsch hadügyminiszter is hozzájárult.

A magyar ellenforradalmi Komitéra még gondolni sem lehetett. Hiszen a kommunista kémek minden lépésükről tájékozódva voltak; maguk a vörösek sem tartottak tőlük, oly jól ismerték erőviszonyaikat, jelentették a követségnek minden mozdulatukat, terveiket ismerték és nem egyszer szórói-szóra mondták el. Nem is volt ez csodálatos az az életmód mellett, ahogyan a Bristol és Sacher mulatózó „hivatásos” ellenforradalmárai éltek.

Magurányi és Hajós tehát csakis a követség személyzetének egy részére és ezzel kapcsolatosan Bécsben élő, személyes, régi barátaikra voltak utalva.

A követség tisztviselői nem bizonyultak megbízhatóknak. Semmiféle vállalkozásokba nem voltak hajlandók bocsátkozni. Egyesek családjaikra, korukra, mások meg a vállalkozás kilátástalan voltára hivatkozva, tagadták meg a részvételt és a segítséget. Voltak, akik azt mondták, hogy ők bizony nem akasztatják föl magukat.

Egyetlen kivétel volt az egész tisztviselői karban. Ez Bérczy konzuli attaché volt, ki rögtön késznek nyilatkozott résztvenni az akcióban. Azelőtt is kifejezést adott magyar érzelmeinek, mert egyre-másra fogatta le a bécsi rendőrséggel a veszedelmes agitátorokat.

De két tagja volt a követségnek, kik előtt a cél érdekében tanácsos volt titokban tartani a készülő akciót. Ezek: Bálint tanácsos és Takách-Toivay gróf ezredes voltak.

Bálint előtt azért kellett a tervet elhallgatni, mert a kommunistáknak hű szolgálja volt. Egészen egyszerű helyről került erre a neki aránylag magas polcra. Apja vidéki táncmester volt és ő lett így a család egyetlen „ékessége”. Neki tehát meg kellett minden

erővel menteni és tartani azt a pozíciót, amit hiúsága sem engedett volna cserben hagyni és amit ő egyenesen élete munkája gyümölcésének tekintett. Ennek a célnak érdeke mindenre elszántta tette. És hogy bebizonyítsa a bolsevizmushoz való törhetetlen ragaszkodását, nem áttolta hazáját még a külföld előtt sem beszkítani. A „Neue Freie Presse” 1919 április 22-iki számában Bálinttól egy interjú jelent meg, ami a Bécsben élő magyar ellenforradalmárok osztatlan felháborodását váltotta ki. A lap munkatársának — aki Bálintot a magyarországi kommün összeomlása felől elterjedt hírek valódiságáról interpellálta — kijelentette Bálint, hogy Kun Béla szovjetje erősebb, mint valaha, Budapesten a legteljesebb rend és nyugalom van, az emberek lassan beleszoknak a kommunizmusba és minden ezzel ellenkező hír valótlan, a Bécsben bujkáló ellenforradalmi alakok koholmánya.

A két összeesküvő tehát jónak látta vele szemben a legnagyobb titoktartást.

Nevetségesen kényes volt a dolog ellenben gróf Takách-Tolvay ezredessel szemben. Arra egy percig sem lehetett gondolni, hogy ő, aki az utolsó generációban lett főnemes, esetleg komoly kommunista lehetne! Ezzel szemben azonban cselekedetei éppen elég alkalmasak voltak arra, hogy vele szemben Magurányi és Hajós jogosan bizalmatlanok lehessenek. Az olvasónak alkalma lesz meggyőződni, hogy nem csupán elfogultság vezette a két összeesküvőt, alapos okuk volt rá, hogy egy ezredessel szemben erre kellett szólni magukat.

Gróf Takách-Tolvay ezredesről köztudomású volt, hogy a Károlyi Mihály és Salm gróf féle, nem éppen gáláns botrány esetén ő volt Salm gróf ellen Károlyi Mihály gróf segéde. Ugyanakkor, mikor nem akadt Bécsben ember, aki a segédi tisztet Károlyi mellett elvállalta volna! Takách grófot a kommün kitörése előtti napon nevezte ki sógora, Berinkey miniszterelnök követségi tanácsossá. Ő volt az, aki Kun Béla rezsimjével szemben tanúsított túlságos szolgáltkészségével, négy napra, Diener Dénes Pált, a húsznál alig egypár évvel idősebb hóbortos tüzérfőhadnagyot Bécs urává tette.

De ezeken a köztudomású dolgokon kívül voltak más aggályaik is az összeesküvőknek. Takách József főhadnagy, mint egyszerű köznemes került József főherceg udvarába. Természetes, hogy ezen legmagasabb összeköttetés nagyban hozzájárult ahhoz, hogy a köznemes főhadnagyból — gróf és vezérkari ezredes lehessen. De ugyanaz a Takách gróf ezredes, ki egész jövőjét a királyi ház

egyik tagjának támogatásával alapozta meg: a forradalmi kormány-első képviselője volt Bécsben és Harrer követől ő vette át a képviselői tisztséget! Diener Dénes Pál tüzérfőhadnagy, akinek Takách-Tolnay ezredes a parancsnoka volt, átkutatta a bécsi Kriegsarchivot olyan adatok után, amik az uralkodóház és a háborús hadvezetés diszcreditálására alkalmasak voltak. Nyilvánvaló, hogy ezt parancsnoka tudtán kívül nem tehetett! Ezek az adatok Takách-Tolnay gróf hivatalos postájával érkeztek Budapestre és úgy a budapesti, mint a külföldi sajtóban nyertek elhelyezést.

1919 január havában hivatalosan Bécsbe küldettek Böhm és Pogány. A követség tüntetőleg nem vett jelenlétükről tudomást, a hivatalos formákat kivéve. Takách gróf, ezredes pedig az ősi magyar gárdapalota fényes dísztermében pompás ebédet adott tiszteletükre, melyre a tisztek megjelenése kötelező volt. Takách ezredes olyan reverenciával mutatta be tisztjeit Tisza gyilkosának és az írógép-ügynöknek, ahogyan az a főhercegeknél és tábornokoknál volt előírva.

De a legsúlyosabb alap volt a bizalmatlanságra Grundböck százados esete. Ugyanis a kommün kitörésekor Takách ezredes elmozdította állásából Grundböck századosot, ki nyíltan ellenforradalmi érzelmű volt és helyére Kozma századosot rendelte, aki már november végén szocialista szervezetbe igyekezett kényszeríteni a Bécsben szolgáló magyar tiszteket. Ez a Kozma százados volt a kommün első napjától kezdve a bécsi bolsevik agitáció bűnös lelke, a nemzetközi vörös csapatok fáradhatatlan toborzója — és ügyes csempészője; és mindezekhez hozzá: gróf Takách-Tolnay József vezérkari ezredes helyettese!

És hogy Hajósnak egyénileg, a saját személyével kapcsolatosan is alkalma nyílt meggyőződni Takách ingatag jelleméről, azt az alábbiakban láthatjuk.

Ugyanis egyszer, talán március hó vége felé, Hajós felületesen említette Takách ezredesnek, hogy Bécsből kellene fölfordítani a magyarországi szovjet uralmát. Takách ezredes erősen tiltakozott és hallani sem akart a dolgról. — De pár napra Hajóssal való ezen beszélgetése után, szigorú írásbeli parancsot adott ki, melyben alárendelt tisztjeinek mindenféle politikai akcióban való részvételt szigorúan eltiltott. Ez a tilalom természetesen csakis ellenforradalmi akcióra vonatkozhatott; amit fényesen bizonyít Kozma századosnak, Takách helyettesének heves és agilis vörös akciója, amit a százados, ezredese tudtával és annak a szemeláltára, egészen nyíltan szervezett és vezetett Bécsben.

Az itt fölemlítettek logikai összefoglalása és mérlegelése tökéletesen meggyőzték Magurányit és Hajóst, hogy Takách ezredes előtt el kell hallgatni tervüket, mert az elmondottak után egyáltalán nem bízhattak benne. Személyének a titokba való bevonása a legtragikusabb kudarcot jelenthette volna!

Hajós és Magurányi látták, hogy követségi belső emberben nem kapnak segítőtársat, kivéve Bérczy attachét és Prokesch követségi szolgát, tehát a külső segítséget kellett megpróbálniuk, valahol másutt kellett kapcsolatot keresni.

Magurányi néhány bécsi ismerősét vonta be az ügybe, kikről tudta, hogy nem voltak tagjai a hivatalos ellenforradalmi hangos csoportoknak. Ezek Torday István alezredes és Győry Bertalan jóbarátai voltak. Ezalatt Hajósnak az volt a feladata, hogy osztrák barátai között keressen támogatókat az ügy végrehajtására.

Így alakult meg lassan az a kis vakmerő csapat, kik feladatúit tűzték ki a 140 millió megmentését. Kétségtelen volt, hogy a merényletet csak a legaprólékosabb körültekintéssel, de mindamellett a legőrületesebb vakmerőséggel lehet végrehajtani. Szigorú titoktartást fogadtak egymásnak, érintkezésük is olyan volt, hogy a legügyesebb vörös detektív sem sejtethetett benne semmi gyanúsat. És amellett összetartottak, magyarokhoz nem szokott összetartással: olyanok voltak egymáshoz, mint a test jobb és balkeze!

A kis merénylő csoport matematikai pontossággal dolgozta ki a terv keresztülvitelét. Meghánytak-vetettek minden eshetőséget, ami bekövetkezhet és minden eshetőségre megtalálták a megoldást. Összesen nyolcvannégy különböző tervet eszeltek ki és állították rá föl a szabályt; mintha csak valami algebrai fölfödözéssel dolgoztak volna, olyan pontossággal és körültekintéssel. Minden másodpercre be voltak osztva a szerepek, és mindenki tudta a kötelességét. Ha elérkezik a tett ideje — határozták el az összeesküvők —, Hajós csak egy órát és egy számot fog közölni: például tizennyolc, este kilenckor. És minden szereplő tudta, ez annyit jelent, hogy este kilenc órakor veszi kezdetét a merénylet és a tizennyolcadik szereposztás szerint fog megindulni a munka. Az egész pucsnak óramű pontossággal kellett leperegni. Mindenkinek csak a saját ügye volt a fő, a másikéhoz semmi köze nem volt, mert tudta, hogy a meghatározott percben, a meghatározott ponton rá vár a másik, aki folytatja az ő munkáját.

Amíg ezek a nagy gonddal és éleslátással megkonstruált előkészületek folytak, a két követségi embernek, Hajósnak és Magu-

rányinak éber szemekkel kellett figyelniök a történeteket, amik köröttük játszódtak le és igen óvatosságnak lenniök, hogy valahogy el ne árulják magukat.

Azonban Hajós minden körültekintése és óvatossága ellenére, majdnem elárulta magát. Összekülönbözött egy alkalommal Bálint tanácsossal, ki előtt Kozma századosnak, Takách gróf ezredes? helyettesének cselekedeteit lelkiismeretleneknek és gazoknak nevezte. Bálint mentegetőzésére azonban lecsillapult ez az incidens. Azonban a véletlen sors úgy akarta, hogy másnap reggel Kozma századost a bécsi rendőrség letartóztatta. Mikor Bálint a hivatalban, találkozott Hajóssal, azt mondta neki: „Te fogattad el Kozmát!” Hajós válasza az volt, hogy ugyan sajnálja, hogy nem ő tette, ám bár igen helyesen tette, aki tette!

Ettől a perctől kezdve Hajós gyanúba került. Hogy figyelik és valami tervet eszelnek ki ellene, megtudta abból a figyelmeztetésből, amit valaki az asztalára csempészett papírszeletre írt. „Semmiestre se menjen Magyarországra, akármi történik is” — ez volt a papírra írva. És Hajós megfogadta a nagylelkű ismeretlen tanácsát. Sohasem tudta meg, hogy ki írta a figyelmeztetést és így nem kerülhetett abba a helyzetbe, hogy élete megmentőjének kifejezhesse háláját!

És hogy a figyelmeztetés nem volt alapl nélküli, bizonyította az a néhány nap múlva érkező sürgöny, ami a pesti szovjettói jött és Hajóst Budapestre rendelte. Hajós egy gyorsan szerzett orvosi bizonyítványra hivatkozva, megtagadta a leutazást, mire egy újabb távirat jött, most már Kun Béla aláírásával és ezzel a szöveggel: „Hajós titkár vagy azonnal Budapestre jön, vagy viseli a következményeket”.

De Hajósnak esze-ágában sem volt engedelmességni a sürgönyparancsnak. Mert a távirat ép akkor érkezett meg, mikor már készen állott az egész szervezet a merénylet végrehajtására, azaz a bank-uccai milliók kézrekerítésére!

Kun Béla sürgönye elkésett.

V. FEJEZET.

A 140 millió megmentése.

Április utolsó napjaiban minden előkészületet megtettek arra, hogy a szovjet kívánsága teljesüljön és Ausztriában a legrövidebb idő alatt a bolsevista rendszer jusson uralomra. A pénz a követésen készen állott; a haditerv — hosszú éjszakák munkája — szintén elkészült. Bolgár és Fenyő, a két bolsevista megbízott Budapestre utaztak, hogy Kún Bélától az utolsó utasításokat átvegyék és Bettelheimt, a Bécs számára kiszemelt vörös diktátort Budapestről Bécsbe hozzák.

Hajós és Magurányi érezték, hogy itt van a cselekvés soha vissza nem térő pillanata. Hosszabb megbeszélések után elhatározták, hogy levetvén álarcukat, mindenáron megszerzik és biztonságba helyezik a Bécs kommunizálására szánt összeget. Ugyanis egészen bizonyos volt, hogy a pénz elvesztése esetén, az Ausztriában megindított bolsevista akció semmiféle eredményre nem vezethet —; és ha Ausztriát nem sikerül megnyerni, a magyarországi kommün napjai meg vannak számlálva.

Hajós tisztában volt azzal, hogy az irtózatosságot, melyről egyelőre azt sem tudta, hogy milyen bankjegyekből és értékekből áll, sikeres megmentés esetében nem tarthatja magánál, így első gondja az esetleg megszerzendő pénz elhelyezésének kérdése volt. Nem kétséges, hogy ebből a szempontból csakis anti-kommunista érzelmű, osztrák, magyar, vagy külföldi egyének jöhetnek számításba.

Az olasz és angol misszióknál történt, ilyen irányú tapogatózás negatív eredménnyel járt: a missziók nem tudván, hogy ki marad végleg felül Magyarországon, — egyik irányban sem akartak kifejezetten állást foglalni.

A hivatalos osztrák körök egy része, — mely, dacára annak, hogy a Magyar Szovjet Államot Ausztria hivatalosan elismerte és

a bécsi magyar követség akreditált követség számba ment — antibolsevista érzelmű volt és megígérte támogatását. De csakis azzal a feltétellel, hogy semmi olyan dolog nem történik, mely a hivatalos osztrák beavatkozást egyenesen kiprovokálná. A helyzet ugyan az volt, hogy a kommunista követek a Bécs meghódítására szánt száznegyven milliót Ausztriába nem legális úton hozták be, hanem becsempészték: tehát ez a pénzkészlet hivatalosan nem volt Ausztriában. Ebből — az osztrák körök felfogása szerint — az következik, hogy a bolsevista követek ennek a pénznek eltűnése esetén nem vehetik igénybe az osztrák hivatalos apparátust, azaz nem tehetnek hivatalos panaszt, mert hiszen az osztrák hatóságok első kérdése az lenne: hogyan került ez a hallatlan pénzüsszeg Ausztriába és milyen céllal?

A pénz megőrzésére ezek az osztrák körök nem vállalkoztak. Ellenben garanciát vállaltak azért, hogy azon esetben, ha a már megszerzett pénzt Hajóstól üldözői elvonnák: az Osztrák Állam, illetve az Osztrák-Magyar Bank igényt jelent be a lefoglalt pénzüsszegre és a pört addig húzzák, míg Magyarországon a kommunista rendszer megbukik. És így — ebben az esetben is — a majdani legális magyar kormánynak a pénz átadható lesz.

(Amint a későbbiekben látni fogjuk, ezen megállapodásnak köszönhető, hogy a megmentett 140 milliónak a fele tényleg vissza-került a későbbi magyar kormány kezeibe.)

Miután így a pénz biztos elhelyezésére semmiféle mód nem kínálkozott, Hajós kénytelen volt tárgyalásokat kezdeni a bécsi magyar ellenforradalmi csoportokkal. Ámbár tartott attól, hogy ebben az esetben a pénz biztonsága csak minimális lesz és a szovjet milliói nem az össznemzet, hanem politikai klikkek és csoportok érdekeinek szolgálatába lesznek állítva.

Hajósnek olyan magyar politikusra volt első sorban is szüksége, aki nem tartozik a Bécsben közismert és lármás ellenforradalmi csoportok egyikéhez sem, jóban van a külföldi missziókkal, koránál és társadalmi állásánál fogva garanciát nyújt azok ellen a kísértések ellen, melyek egy ilyen hallatlan pénzüsszeg kezelésének természetes lélektani következményei.

Az egyetlen Bécsben tartózkodó magyar politikus, aki ezeknek a kívánalmaknak megfelelni látszott, a teljes visszavonultságban élő, gróf Batthyány Tivadar volt.

Akik gróf Batthyány Tivadar politikai szereplését azokból a hajszákból ismerik, melyeket a kommün bukása után egyes politi-

kusok indítottak ellene —, azok talán csodálkozni fognak azon, hogy Hajós éppen Batthyány Tivadar grófhhoz fordult.

Tudni kell azonban azt, hogy ugyanazok a politikusok, akik a kommün után Batthyány Tivadar grófot éppen a bank-uccai milliók miatt akarták a politika színpadáról leszorítani és elnémítani; a bécsi emigráció alatt — a bank-uccai milliók megmentése előtt — egészen más érzelmekkel viseltettek Batthyány gróf iránt, jöllehet: októberi szereplését akkor éppen úgy ismerték, mint ahogyan ma is ismerik.

Kénytelen vagyok tehát rávilágítani azokra az előzményekre, melyek Batthyány megbízhatóságát és erkölcsi súlyát garantálták — és ami a bizalmat előlegezte Hajós és társai részéről Batthyánynak, ami aztán Batthyányi — mondhatnám — a 140 millió erkölcsi giránsává avatta.

Röviddel a bank-uccai pucs előtt Bethlen István gróf Borovicsini alkonzul útján tudatta Batthyány Tivadar gróffal, hogy igen fontos ügyben vele nyugodt helyen találkozni kíván. Báró Nopcsa Ferenc főhadnagy singergassei lakását bocsátotta a két politikus rendelkezésére. Itt Bethlen gróf közölte Batthyányval, hogy az entente irányadókörei ismerni óhajtják Batthyány véleményét a kommün utáni magyar politikai helyzet kialakulását illetőleg. Allisé francia főmegbízottól kapta Bethlen gróf a megbízást. Batthyány kifejtette Bethlen előtt, *helyesebben tollba mondotta néki javaslatait*, melyek odairányuitak, hogy alakuljon egy koalíciós kabinet, amelyben az összes magyar koalíciós pártok képviselve lennének, kivéve balfelől a kommunistákat és a szélsőséges kunfista szociáldemokratákat. A mérsékeltet Batthyány szerint Garaminak kellett volna a kabinetben képviselnie. Jobboldalt pedig be akarta venni egész a munkapártiakig az összes pártokat, úgy hogy csakis a legszélsőbb reakcionárius Bethlen István gróf csoportja maradt volna ki a kabinetből, amit Bethlen gróf teljesen helyeselt is és magáévá tett.

A kibontakozás mikéntjére nézve Batthyány azt javasolta, hivassanak össze a volt képviselőház és a főrendiház tagjai egy-egy ülésre, amelyen országos határozat alakjában megválasztották volna a kormányt és megadták volna néki a kellő felhatalmazásokat az ország ügyeinek vitelére, a béketárgyalások folytatására és arra, hogy az „általános, egyenlő, titkos és községenként! választójogot dekretálják és ennek alapján a választásokat megejtsék. A békét azonban csak az új parlamentnek lett volna szabad ratifikálnia. A négy főtárcát: elnökség, belügy, külügy és honvédelmi tárcát, az

entente előtt még nem kompromittált politikusokkal javasolta betölteni. Bethlen gróf az egész tervet kifejezetten helyeselte, azt szószerint jelentette Allisé francia főmeghatalmazottnak, aki azután azt Parisba, az entente legfőbb tanácsához juttatta. Igen rövid időre rá, Batthyány Tivadar gróf hivatalos meghívást kapott az entente bécsi küldöttségének doyenjéhez (elnökéhez), Segré olasz tábornokhoz, aki vele hivatalosan tudatta, hogy az összes beérkezett javaslatok közül Parisban az ő javaslata nyerte el a legfőbb tanács helyeslését. És így párisi megbízásból felkérte, hogy vállalja majd a kommün bukása után egy ilyen kormány alakítását, mint miniszterelnök. Ezt a tényt közölték az összes európai lapok, a bécsi lapok is erről cikkeztek és ezért fordultak teljes bizalommal Hajós és társai Batthyányhoz, kérve az ő erkölcsi jótállását. Batthyány kijelentette Hajóséknak, hogy vállalkozásukat nagyon veszélyesnek tartja, de ha belemennek, úgy vállalja érette az erkölcsi felelősséget, mert kiválóan hazafias cselekedetet lát benne. *De azon határozott feltétel mellett — amely Hajósé is volt —, hogy a pénz megmentéséhez szükséges összegek kivételével, az egész megmentendő pénz érintetlenül megőriztessék és a kommün bukása után a jogos tulajdonos: a magyar állam tulajdonába visszabocsáttassék.* így került ebbe az ügybe Batthyány Tivadar gróf, akit különben ebből kifolyólag gyakran támadtak, amiért ő is már régtől fogva szorgalmazza ennek az ügynek teljes tisztázását.

Batthyány gróf és Hajós abban állapodtak meg, hogy siker esetén a megmentett pénzt egy vegyes bizottság vegye át, melyben az összes nem kommunista érzelmű és tendenciájú magyar pártok és csoportok képviselve legyenek. Batthyány közölte Hajóssal, hogy a Komité összeállítása végett rögtön érintkezésbe lép Szmrecsányiék-kal. A következő napon Batthyány gróf azt közölte Hajóssal, miszerint Szmrecsányiék kérik, hogy az esetleg megmentendő pénz egyedül nekik adassék át. Mire Hajós ismételtelen kijelentette, hogy a pénzt egyes politikai csoportoknak nem hajlandó átadni és különösen nem Szmrecsányiék theátrális ellenforradalmi csoportjának. *Hajós — abban a tudatban, hogy a pénz átvételére szükséges Komité összeállítását Batthyány végzi, hozzálatott a pénz megszerzésének előkészítő munkájához.*

Ennek a munkának első és talán legfurcsább fázisa az volt, hogy a katonatiszt és követségi titkár — nem tudván azt, hogy a követek lakásán milyen zárok őrzik a megszerzendő pénzüsszeget — annak rendje és módja szerint *betörni tanult.* A tanár egy híres

és ellenforradalmi érzelmeiről közismert bécsi lakatosmester volt, akit Hajósnak bécsi fegyvertársai szereztek meg.

A két napos „Schnellsiederkursus” elvégzése után, Hajós mint kész gentlemann betörő jelentkezett Batthyány Tivadarnál és közölte vele, hogy a pénzt aznap éjjel meg fogják szerezni.

Május elseje volt.

Este tizenegy órakor az egész követség aludni tért. A követség épülete körül kettős kordon cirkált: a bécsi rendőrség őr- / szemei és a követség védelmére Budapestről lehozott nyomozók gyanakodva nézegették egymást.

A követségnek ügynevezett apartementjából tizenegyig dugódurrogás és dévaj női sikongatás jelezte, hogy a ház belső őrei és a követek Pestről hozott „titkárnoi” még ébren vannak.

De tizenegy felé minden elcsendesedett.

Hajós Prokesch szolgálával, az ellenforradalom eme egyik leg-hivebb közkatonájával, felment Magurányi főigazgató lakásába, mely amint már mondtam volt, közvetlenül a követek lakása fölött feküdt. Magurányi és felesége, ez a hősies lelkű asszony, aki a bécsi tragikus események folyamán, sok férfit megszégyenítő bátorságáról és hidegvérűségéről tett tanúbizonyságot —, ébren várták őket.

Hajós és Prokesch először úgy próbáltak a követek lakásába jutni, hogy a Magurányi-féle fürdőszoba ablakából kötéllel leereszkedve, bemásztak a követlakás fürdőszobájának nyitva hagyott ablakán. Itt azonban — az ajtó belülről el lévén torlaszolva; nem lehetett tovább haladniuk: az udvarról felhangzó lépések jelentették, hogy az őrség nem alszik és zajt csinálni nemcsak veszéllyel jár, de az egész vállalkozás kimenetelét kétségessé tenné.

Nem maradhat tehát más hátra, mint visszakúszni a kötélén Magurányiék lakásába és a Mária Theresia termen és a követek dolgozó szobáin keresztülhatolva, — törni be a követek lakószobáiba: ahol a pénzt elrejtve sejtették.

Ennél a módszernél ugyan több ajtón kellett keresztül törni, de viszont nem kellett attól tartani, hogy az udvaron felállított őrcök bármit észrevennének.

Magurányiné megcsókolta az urát, kezét fogott Hajóssal és Prokeschsel — a játék életre, halálra ment — és a három férfi elindult a Mária Theresia szalon felé. Magurányiné meg az ablakból vigyázott hogy az udvaron, vagy az uccán nem történik-e valami gyanús dolog.

Az ajtó, mely a Mária Theresia szalonból a követek irodá-

jába vezetett, nemcsak zárva volt, hanem belülről pántokkal és drótokkal is meg volt erősítve. Ugyanilyen akadályt képezett a másik három ajtó is.

Féltizenkettő volt, mikor a munka megindult és már derengett a hajnal, mikor Hajós és Magurányi az utolsó ajtó felnyitása után — *Fenyő megbízott hálósobájában, két nehéz utazókofferben megtalálták azt, amit kerestek.*

A két koffert kinyitni nem tudták és egy ismerős lakatosért kellett küldeni, aki szintén csak az egyik koffert tudta felnyitni. Ebben a kofferben 130 millió korona volt osztrák-magyar tízezresekben. A másik koffer tartalmát egyelőre nem ismerték. Miután arról nem lehetett szó, hogy Hajósék a koffert abban a percben, előkészületek nélkül elszállítsák, a koffereket a szekrénybe visszatehték, az ajtókat pedig újra bezárták. Előbb azonban Hajós berendezéseket létesített arra, hogy a követek szobájába napközben bármikor észrevétlenül bejuthasson.

Hajós a kora reggeli órákban Batthyány Tivadar grófhhoz sietett és közölte a felderítés eredményét, „valamint azt is, hogy a pénz délutánig a követségen kívül, biztos helyen lesz és kérte Batthyányi, hogy az átvevő bizottság összeállításáról most már haladéktalanul gondoskodjon.

Ezután hozzálátott Hajós a pénz elszállításának megszervezéséhez. Felhívott tizenegy telefonszámot és mindegyiknek bemondta: „tizenegyedik számú eset, előadás kezdete déli 12-kor”, ami azt jelentette, hogy az előre megbeszélt esetek közül a 14-ik következett be („középnagyságú tárgyat nappal kell a követségről eltávolítani”) és az akció déli tizenkettőkor kezdődik.

Azután egy bőröndöshöz ment Hajós és két teljesen olyan barna bőröndöt vásárolt, mint amilyent a követek szobájában találtak és mindegyikkel vett még egy külön zöld huzatot is.

Délben tizenkettőkor egy fekete Fiat-kocsi állott meg a követség előtt. A soffőr egy darabig beszélgetett a portással, azután elment „ebédelni” és többé nem tért vissza.

Tizenkét óra öt perckor Hajós bement a követek szobájába, az előkészített zöld huzatokat ráhúzta a pénzt tartalmazó két barna kofferre. Ugyanakkor a követség hátsó, schenkenstrassei kapuján két erősen ittas magyar akart bejönni a követségre. A véletlenül ott tartózkodó Prokesch szolgálja nem akarta őket beereszteni és ebből egy perc alatt olyan parázs verekedés támadt, hogy a ház körül ácsorgó összes detektívek és rendőrök összeszaladtak. Az

óramutató ekkor pont egynegyed egyen állott: Hajós két zöld kofferrel — jobb és bal kezében — lesétált a követség fölépcsőjén és anélkül, hogy ebben őt bárki is akadályozta volna, beült az autóba, a kormánykerék mellé és a bőröndökkel elhajtatott.

A fekete autó a két zöld kofferrel örült iramban a Práter így elhagyott faszorába robogott, ahol várta már egy vörös autó, a reggel vett két barna bőrönddel. A várakozó autóban Hajósnak egy bécsi ismerőse volt, aki arcban és alakban is erősen hasonlított Hajóshoz. A két barát autót cserélt: *Hajós a vörös autóval vitte a két igazi koffert Déry Frigyes, azóta elhunyt kereskedelmi tanácsos, híres magyar műgyűjtő máriahilferstrassei lakására, ahol a koffereket Déry pénzgyűjteményét tartalmazó acélszekrénybe zárták.*

A fekete autó ezalatt Hajós alter egojával és a két barna kofferrel — melyekben azonban az alter ego podgyásza volt — Grác felé robogott.

Pár nap múlva diadalmasan közölték az osztrák lapok, hogy „a megszökött követségi titkár letartóztatása már csak órák kérdése. Minden kétséget kizáróan megállapított, hogy a szökevény egy fekete autón hagyta el Bécsset és Grác felé haladt”. Persze pár nap múlva rájöttek az üldözők, hogy a nyom hamis: Hajós azonban három egész napot nyert.

A pénzes bőröndök elhelyezése után Hajós közölte Batthyányval a megmentés megtörténtét és visszatért a követségre, hogy Magurányitól megtudja az időközben történeteket. Azt persze nem tudta, *hogy Szmrecsányiék főhadiszállásán akkor már lázas tanácskozások folytak az iránt, hogy mily módon szerezhetnék meg Szmrecsányiék a megmentett pénzt a saját csoportjuknak, a saját politikai céljaik számára, mindenféle feszélyező ellenőrzés nélkül.*

Kun Bélának 150 milliót küldöttek csempész úton Bécsbe, azonban a bolsevista követek a saját céljaikra tíz milliót elvettek ebből, úgy hogy csak 140-et sikerült megmenteni.

VI. FEJEZET.

Az 1919 május 2-ről 3-ra virradó éjszaka.

A magyar követség megszállása és a követek letartóztatása.

Miután a pénzt Hajós és társai megszerezték, — ahogy az előző fejezetből már tudjuk — a 140 milliót tartalmazó két bőrönddel 1919. évi május hó 2-án délután egy órakor Hajós Jenő is elhagyta a követség palotáját. Délután öt órakor pedig a pénzes bőröndöket biztonságba helyezte Déry Frigyes híres műgyűjtőnk bécsi lakásán. Hat órakor már közölte Batthyányval, hogy a pénzt megmentette, aki rögtön tudára adta azt Szmrecsányinak, mert hallotta, hogy Szmrecsányiék is készülnek valamire és attól tartott, hogy ezek, akik mindent olyan vigyázatlanul csinálnak, még elrontják Hajósék munkáját.

Tehát a nagy gordiusi csomó ketté volt vágva!

Magurányi egyedül maradt a követségen, hogy pontosan megfigyelhesse a történéndőket. Délután sürgöny jelezte a Követségnek, hogy Fenyő és Bolgár bolseviki követek az éj folyamán megérkeznek. Négy óra tájt Takách gróf, ezredes kereste föl Magurányit és az orfeumba hívta, mert neki oda jegye volt. Magurányi kérte az ezredest, ne menjen ma színházba és miután elmondotta neki a történetet, figyelmeztette, hogy ma este valószínűleg történelmi események színhelye lesz a Magyar Ház; — ki tudja, milyen kimenetelű dolgok adhatják elő magukat, rá, mint a követség egyik első tisztviselőjére esetleg szükség is lehet. — Takách ezredes erre (kijelentette, hogy ő semmiféle „bolondságba” nem akar bekeveredni és történjék bármi, ő orfeumba megy.

De öt órakor váratlan dolog történt. Magurányi és Takách javában vitáztak, midőn megjelentek Magurányinál gróf Sigray Antal és Heffty Richárd és azt a hírt hozták, hogy éppen most

értesültek arról, miszerint Kun Béla kormánya megbukott és a szovjet vezetői már menekülnek is. Persze, ebből egy szó sem volt igaz; vagy csak azért mondták, hogy a labilis tisztviselőket megnyugtassák és így könnyebben tudjanak dolgozni az ellenforradalmárok a követségen, vagy pedig azért, mert maguk is így voltak értesülve. Ez mai napig sem tisztázódott. De tény az, hogy ezen kijelentésnek meg volt az az erkölcsi ereje, hogy Takách gróf — eme kijelentést készpénznek vette és bejelentette maradását: lemondott az orfeumról! Kijelentette, hogy részt vesz a dologban, és telefonon a Gárdapalotában levő tiszteket hét órára a lakásába rendelte.

Még mielőtt Sigray és Heffty a követségre mentek volna, intézkedtek, hogy az ellenforradalmárok a Féllicitas pensióban összegyűljenek. Mindnyájan lázas türelmetlenséggel vártuk Heffty visszatérését az ellenforradalmárok eme tanyájára. Társaim még nem tudták mi fog történni, de hogy valami nagy dolog, azt bizonyosra vette mindenki.

Egyedül én tudtam nagyjából a tervet. Nekem volt alkalmam Hefftyvel a Pension Felicitásban már beszélni. A jelentésemet adtam át magyarországi — kömlödi utamról. Egy és fél órája, hogy Stern Kálmán zászlóssal, ki futárnak volt mellém rendelve, halálosan kimerülve és éhezve, megérkeztem a császárvárosba. Három nap alatt egyszer sem aludtunk, Siklósnál, ami Savanyúkút előtt egy állomás, a vörösök fogságában voltunk — csak ügyes igazolványainknak és bátor föllépésünknek köszönhető megmenekülésünk. De az egész éjjeli fárasztó és gyilkos rohanás erdőkön, patakokon, vadaskerten keresztül-kasul, — hogy megmeneküljünk az újra üldöző vörösök dühe elől és osztrák földet érjünk el iránytűm segítségévei; annyira kimerítette idegeinket és szervezetünket, hogy alig álltunk a lábunkon már!

De mikor Heffty közölte az idegizgató tervet, ismét új erő szállott tagjaimba.

Egy szűk szállodai szoba a gyülekezés helye. Vagyunk ott, vagy tizenöten. Mind csupa notórius ellenforradalmár. Egyszerre jön Heffty. Elmondja a már nekem elmondott tervet: még az éjjel elfoglaljuk a kommunista követséget és lefoglaljuk a Pestről érkező követeket. Hallgatás, a fiúk szemei megcsillanak s önkéntelen megmarkolják a pisztolyaik agyát: meg van-e? Mert esetleg szükség lesz rá. Azután indulás. Lassan odaszivárogni a Bank-uccába és megszállni a követségi palota épületét, Hajós intézkedései szerint.

Délután hatot ütött az óra a Burg ódon templomában, mikor Heffty, Crouy Péter és Marton Béla átlépték a követség ajtaját. Az órára néztem: egy negyed hét volt, amikor két társammal (csak az egyiknek, Begyáts Ödönnek tudom a nevét) mi léptük át a veszedelmes küszöböt. Az én utasításom volt a második emeletet megszállni. Utasításunkhoz képest, óvatosan felmentünk a második emeletre, ahol egy szobában később találkoztam gróf Pálffy Daun Józseffel és gróf Zichy Istvánnal. Háromnegyed nyolcig itt vártunk a cselekvésre. Ez alatt az idő alatt a többiek is elfoglalták helyeiket — és vártak.

Míg Hajós II. emeleti szobájában gyülekezett e sorok írója, Begyáts hadnagy, Grüneberg főhadnagy és lovasszakasza, addig Takách ezredes szobájában Hajós, Heffty, Crouy Péter, Bérczy és Magurányi, valamint az a tizenkét tiszt, kiket Takách ezredes hozott. Később azután a Hajós szobájában lévő tisztek is átmentek lassan Takách ezredes lakosztályába. A tanácskozások alatt Takách ezredes feltűnően sápadt és izgatott volt. Mikor arról volt szó, hogy ki vezesse az akciót, Takách Hajós felé fordulva, ezt mondta: „Azt hiszem, Hajósnál erre alkalmasabb embert egész Bécsben nem találunk”. — A tisztek erre elfogadták Hajóst vezetőnek.

Háromnegyed nyolc volt, amikor Hajós hozzám lépett és Begyáts hadnaggyal minket magával vitt. Az én feladatomból volt Bálint tanácsos-elvtárs dolgozószobájának ajtaját őrizni. Ugyanis feltehető volt, hogy Bálint megneszelt valamit — és lármát csap. Ekkor éppen egyik bécsi újság szerkesztője volt nála, még nem akartunk bemenni hozzá, nehogy az osztrák előtt történjék a letartóztatása —: ami az egész tervet keresztülhúzhatta volna. Mikor az osztrák szerkesztő kilépett Bálint dolgozószobájából — a függöny mögé lapulva vártunk, míg végig sietett a folyosón — Hajóssal hárman a szobába léptünk. Az impozáns dolgozószobában ott ült asztalánál a bolsevik eszméktől átszellemült, hiúságtól és nagyravágyástól lángoló férfi: Bálint, követségi tanácsos. Összerezent, mikor mi a szobába léptünk, megfordult idegesen de csak akkor kelt fel asztala mellől, mikor pisztolyomat ráfogtam. Ne üssön zajt, meg ne mozduljon! Semmi baja nem lesz, ha engedelmeskedik — szóltam neki. Hajós pedig kijelentette előtte, mi azért vagyunk itt, hogy letartóztassuk. Bálint szája szögletén egy finom gúnymosolyt láttam eltorzulni — mintha egy pillanatra az agygépezete is fölmondotta volna a szolgálatot — és erőset, nagyot nyelt, mintha fuldokolna. De a másik percben már —

magához tért. Arra kért engem, tegyem le a fegyvert, nincs ellentárási szándéka. Letettem — hiszen elhittem neki. Azután a legnagyobb nyugalommal jött át velünk abba a szobába, amit a számára kijelöltünk. Itt két tiszt gondjaira maradt.

Mikor a követség nagytermébe kísértük Bálintot, kissé megnyugodva Hajóshoz fordult és azt kérdezte, hogy miért lett letartóztatva, hiszen ő nem kommunista érzelmű? Hivatkozott azután gróf Takáchra, aki őt igazolhatja. Hajósnak erre az volt a felelete, hogy Takách tud a letartóztatásáról: éppen vele beszélte meg Hajós a letartóztatást. Mikor azután Hajós ezt Takách szobájába visszatérve, elmesélte, Takách ezredes valósággal Hajósra támadt, hogy lehetett ezt mondani, hogy lehetett őt a dologba belevonni!? Miért árulta el Bálintnak, hogy ő is résztvesz a dologban? Takách ezen kijelentése mélyen megbotránkoztatta a tisztet. Magurányi a szemére is vetette, hogy amíg mások pisztollyal a kezükben embereket tesznek ártalmatlanná, addig Takách ki akar bújni a dologból és el akarja tagadni ahhoz való közét! Ez nagyon kényelmes így; hogyha sikerül, benne voltam és ha nem, hát akkor nem! A tiszték közötti eme kis incidens igen lehangolta a társaságot, akiket csak a bekövetkezett izgalmas események villanyoztak föl.

Közben pedig megszólalt a követség telefonja. Brucki őrszemünk jelentette, hogy Bolgár és Fenyő bolsevik magyar követek átlépték Királyhidánál a magyar határt, de a követeket föl tartóztatták a vámnál és az osztrák határrendőrség minden nemzetközi szabályt, a *salvus conductus*t is félretéve, átvizsgálta a követek málháit. Innen magyarázható azután az, hogy a bolsevikiek nem voltak hajlandók a vizsgálatnak alávetni két teherautomobilt, melyek az ő személyi kocsijaik után jöttek —; hanem visszairányították Magyarországra. Az Isten a tudója, miféle titkos zugáru lehetett bennük elrejtve, vagy mennyi sok értékes kincs, amit a szegény magyar néptől rabolhattak össze, hogy Bécsben értékesítve, az osztrák kommunisták megvételére fölhasználják.

De íme: szervezetünk kitűnően működött.

A követek letartóztatása felől pro és contra érvek hangzottak el és nagy és heves vita keletkezett és különösen Hajós ellenezte a követek letartóztatását, mert ezzel a megmentett pénzt veszélyeztetve látta. Ekkor hirtelen fölállott gróf Pálffy Daun József és harásny hangon a következőket adta az összeesküvők tudtára:

„A Batthyány—Szmracsdyi-féle, már megalakult és az entente által már elismert magyar minisztérium elrendeli, hogy a követek

letartóztatassanak és a követségről megmentett pénz a minisztériumnak még az éjjel átadassék”.

Ebben a bővített mondatban sűrűsödik össze voltaképpen az egész 140 millió és Hajós, valamint társainak további sorsa. Ez a mondat, ami megtévesztésig az őszinteség hangjával nyitott a szívekbe —: egy pillanat alatt megoldotta a gordiusi csomót. A pénz sorsa nem volt többé kérdés. Hiszen van felelős magyar kormány, természetes, hogy gondolkodás nélkül annak kell kiadni a megmentett nemzeti vagyont!

Ez a mondat, ami szinte pattogva, vakmerően harsant el a tétovázók között; — ez a mondat, amit egy nyílt homlokú gróf, a király századosa, férfiás önhittséggel zúdított a csüggedők fülébe: ez a mondat egyszerre megváltoztatta a hadszínteret és a vezérekből közharcost, a távrolól figyelőkből pedig — hatalmas diktátort teremtett —; és a hatalom, a vezetés, szervezés, diktálás a mondatot kihirdető és társai, vagy fölbujtói kezébe pottyant!

Pálffy Daun József később jegyzőkönyvileg kijelentette, hogy ő csak eszköz volt, akit céljaik elérésére egyszerűen fölhasználtak fölbujtói. Azaz: nem tudott arról, hogy a felelős kormány megalkulása gyerekmese és csupán arravaló alávaló fondorlat, hogy a 140 millió a fölbujtók markába szakadjon.

Hajós, ki eddig ellenezte taktikai okokból a követek letartóztatását, erre a parancsra kijelentette, hogy aláveti magát a felelős magyar minisztérium akaratának. Legyenek a követek elfogva!

De Pálffy ezen kijelentésére elhatároztuk, hogy valaki elmegy és határozott utasítást fog kérni a „*kormánytól*”. Takách ezredes volt az első, ki ajánlkozott és Pálffyt magával vive, eltávozott körünkből.

De közben Takách Guidó, az ezredes öccse kijelentette, hogy amíg bátyja vissza nem jön, addig az ő tisztjei nem hagyhatják el az ezredes szobáját. Tehát Hajós csak a Heffty által küldött tiszteket és a Takách-csoport néhány, a fenti parancs ellenére, önként jelentkező tagját használhatta fel.

A mi tisztjeink szállták meg az első emeletet, ahol a követek lakószobái és a politikai osztály volt elhelyezve.

Fél tizenkettő volt éjjel, mikor a tisztek elfoglalták az összes bejáratokat, ajtókat, lépcsőházat és mindazon helyeket, miket biztosítani szükségesnek látszott. A követek minden percben jöhettek.

Az előcsarnok pompás fényben ragyogott, míg a többi termekre halálos sötétség borult. Mindenki ott volt a maga helyén.

Senki nem kérdezett semmit, mindenki tudta a kötelességét. A nagy, nehéz keleti drapériák mögött vakmerő férfiak álltak pisztollyal a kezükben.

Pont tizenkettő volt, mikor szívdobogva rohant föl hozzánk a kapunál őrt álló tiszt és jelentette, hogy megérkeztek az autók . . .

Tisztünk jelentése után pár percre megérkeztek a követek is és semmit sem véve észre a történekből, — a legnagyobb nyugalommal lakosztályaikba mentek. A tisztok jelenlétét — akik viszont figyelték minden mozdulatukat — még csak nem is sejtették!

Fél egykor végre megérkezett Takách nélkül Pálffy Daun gróf és magával hozta Borovicsini konzuli titkárt és az angol újságíró, Ellis Ashmead Bartlett-et, aki magát angol királyi századosnak és Cunnigham ezredes megbízottjának mutatta be. Pálffy Daun József gróf és két társa igazolták, hogy a kormány megalakult, azt az entente elismerte: és hogy az entente elrendeli a követek letartóztatását és a lefoglalt pénznek azonnali kiadását. Pálffy ezen kijelentése élénk tetszéssel fogadtatott és a tisztok követelőleg léptek föl a követek letartóztatását illetőleg. Ekkor Hajóssal én és még ketten mások a követeket kísérőikkel egyetemben letartóztattuk és a Követség nagytermébe szállítottuk.

Bolgár követnek én jelentettem ki az elfogatást. Halálsápadt lett, majdnem összeesett a félelemtől, térdei remegtek — és amikor pisztolyomnak feléje irányított csövébe nézett, szemei kitágultak a borzadálytól, mintha bazedofos lenne. Ön a Bolgár követ? — kérdeztem. Az „én” — szócskát alighogy ki tudta nyögni szegény, annyira nem tudta, mi történik vele. Van fegyvere? — kérdeztem. „Nincs” — akadozott, — „azaz, pardon, bocsánatot kérek, van”. Nyögte ki gyáván és hagyta, hogy mellénye zsebéből egy finom kis Clémentes belga pisztolyt nyugodtan kihúzzak. A pisztoly ma is a tulajdonomat képezi, mint az *egyetlen hadizsákmány*, amit a Magyar Ház elfoglalásakor magammal vittem. A háborúban is elszedtük a fegyvert az ellenségtől, de csak is a fegyvert! — így tanultam ezt, hát itt is ellenséggel álltam szemben, tehát itt is ugyanazt tettem!

Ott ült hát a követségi nagyteremben a három bolsevik díszpéldány és tőprengtek sorsuk fölött. Volt ott a társaságban egy detektív is, aki azt ajánlotta, hogy ő a foglyokat beviszi egy szobába és ott majd „vallatni” fogja, detektív szokás szerint.

Ekkor azonban — három órai távollét után — megérkezett gróf Takách-Tolvay József vezérkari ezredes, teljesen ittas állapotban. Nyomában rögtön betódultak azok a tisztek, kik Guidó öccse parancsa értelmében, eddig az ezredes szobájában tartózkodtak. Takách ezredes, alighogy lábát a követségre betette, a helyzet urának gondolta magát; megfélemlítve arról, hogy akkor, amikor kockáztatni kellett, a sokkal fiatalabb Hajósnak engedte át a vezérseget! Meg is mutatta ezt azzal, hogy a követek nyakát átnyalábolva, ölelkezések közben azt hangoztatta, hogy ő, a gróf, a vezérkari ezredes, életével garantál e kitűnő gentlemenekért és amíg őt látják, biztosak lehetnek, hogy nem lesz bántódásuk. Ez a beszéd természetesen felháborodást keltett az életüket kockáratevő ellenforradalmár tisztek között. Akik, habár nem is akarták a követek életét elvenni, — de viszont azt sem látták szívesen, hogy a tűzből általuk kikapart gesztenyét más tulajdonítsa magának. Ki is fejeződött ez az érzés nyomban Begyáts Ödönön keresztül, aki Hajóshoz rohant és arra kérte: „Titkár úr, távolítsák el ezt a részeg embert, mert én, Isten engem, lelövöm! Mi itt hónapokon át játszunk az életünkkel, — ide jön a készre és itt védőbeszédeket tart a bolsevistákért!”

És revolverével félelmesen hadonászott az ittas ezredes orra előtt, azt hangoztatva, hogy szétloccsantja az ezredes úr koponyáját, ha félbe nem hagyja a vörösök védelmét!

Erre a jelenetre az egybegyűltek megpróbálták szép szerével eltávolítani Takách ezredest, de ő nem hajolt senki szavára. Maga az öccse, Guidó mondotta, mikor Magurányi arra kérte, hogy vigye el a bátyját: „Látod, hogy részeg, mit csináljak vele!”

Közben Hajóssal e sorok írója átvizsgálta a követek bőröndjeit, nem tartalmaznak-e valami fontos dolgot, amit az ellenforradalom felhasználhat! De semmire nem akadtak. A tisztek nagy része kényelmesen elhelyezkedett a követségen, ittak és cigarettáztak.

Hajós mélyen lehangolt volt. Bántotta a Takách-Begyáts incidens.

Íróasztalára támaszkodott, úgy bámulta Takách ezredest, aki folyton szónokolt és lovagiasságáról biztosította a bolsevikieket. Csak éhsége térítette magához. Miért is lement a portáshoz — magára hagyva a babéron zsörtölődőket —, hogy két napi kínos éhséget csillapítsa.

Ezek után e sorok írója Begyáts hadnaggyal, Crouy és Marton főhadnagyokkal szintén eltávoztak, hogy kipihenjék a pucos fáradalmait.

De a lépcsőházban egy igen érdekes eset történt, amit fontosnak tartok megjegyezni. Már a díszteremben föltűnt egy alezredes, aki a mellette ülőknek komoly arccal valamit sugdosott — és közben gyakran mutogatott felém.

A lépcsőházba érve, futólépésben jött utánam egy tiszt, aki megállásra kért föl minket. A tiszt azt mondta, nem hagyhatom el a követséget, Korláth alezredes hívat, jöjjenek vissza és igazoljam magamat, *miféle alapon vagyok itt jelen?*

Már majdnem gorombán támadtam a tisztre, aki Takách ezredes csoportjához tartozott —, amire Crouy Péter és Marton főhadnagyok mosolyogva nyugtatták meg a kétkedőt, hogy legalább annyi jogon vagyok itt, mint ők, mert nekem itt dolgom is volt és hozzájuk tartozom. A kételkedő tiszt erre megnyugodni látszott és visszament a díszterembe.

Ez az alapján véve egész jelentéktelen kis eset egyik legszembeötlőbb bizonyítékai közé tartozik annak a terrorisztikus fellépésnek, amivel a pucs egész érdemét Takách ezredes magának és sajátjának tulajdonította.

Miután a helyzet valahogyan lecsillapodott, a követeket Takách ezredes utasítására, tisztek fedezete mellett, katonai autón a ferencrendi barátok kolostorába szállították, ahol szintén tisztek őrizetére voltak bízva. Olyan gondatlanok voltak már az összeesküvők, hogy az autónak még a számát sem vették le, holott az háromszor fordult meg oda — és vissza.

Most már Takách ezredes vette át ismét a vezetést —, most, amikor már alig volt mit tenni. Addig, amíg a dolog kéteskimenetelű volt, nemhogy csak ő nem vett részt, de még tisztjeinek is megtiltotta öccsével a pucsban való részvételt. És a pucs végrehajtásában a Gárda-Palota tisztjei közül — akik gróf Takách tiszticsoportját képezték — parancsra egyetlen egy sem vett részt!

Takách ezredes ezek után már végleg a helyzet urának képzelte magát. Rendeleteket, parancsokat osztogatott, petykesen járt föl és alá a nagy termekben, akár egy triumpháló római. Pálffy Daun és az angol Borovicsinivel súgtak-búgtak egy sarokban, majd magukhoz intették Takách ezredest. Pár pillanatnyi tanácskozás után Takách ezredes, Borovicsini, Pálffy és az angol újságíró Hajóstól a kormány nevében követelték a pénznek azonnali kiadását. Ezek fellépésének tulajdonítható, hogy Hajóssal még ugyanaz éjjel kettőkor elmentek Déry Frigyes műgyűjtő lakására, — mert ott volt a pénz elrejtve — Borovicsini, az angol és Grüneberg, akit a Szmre-

csányi-kormány képviselőjében küldtek el és nekik Hajós az egész megmentett pénzt Déry tanácsos közbejöttével, nyugta és ellennyugta ellenében kiszolgáltatta!

Hajós átadott a bizottságnak 135 millió koronát, osztrák-magyar tízezres bankjegyekben, azonkívül 333 ezer francia és 98 ezer svájci frankot.

Így fejeződött be tehát a 2-ről 3-ra virradó éjjel, az ellenforradalom legnagyobb egyéni cselekménye, amit a bolsevikiek fekete péntek-nek neveztek el, mert olyan nagy volt a csapás, amit a 140 millióval mért rájuk a lángoló ellenforradalom!

És bár a vörösök voltak az elsők, akik elismerték a fényes eredményt, addig maguk az ellenforradalom vezetői jóformán semmibe vették az önzetlen férfiak önkéntes szereplését. Mert hiszen az Istenen kívül senki sem kényszeríthette volna őket ebbe az akcióba, ha egyéni becsületük és forró hazaszeretetük ezt nem diktálta volna a szívüknek!

A Magyar Ház elfoglalását és megszállását tehát Hajós, a Grüneberg-különítmény, Begyáts hadnagy, Crouy Péter gróf főhadnagy, Heffty Richárd főhadnagy, Marton Béla főhadnagy és e sorok írója, valamint a Takách-csoportból egypár, parancs ellenére csatlakozott tiszt hajtották végre. Minden ezzel ellenkező híresztelés koholmány és gyermekmese.

Batthyány Tivadar gróf, amidőn Hajós megkezdte a 140 millió megmentésének adatait egybeállítani, önként és a legnagyobb készséggel leírta mindazt, amit ezen óriási horderejű eseményről tudott és egy hosszabb nyilatkozatot bocsátott Hajós rendelkezésére, melyet Hajós a bíróságnál föl is mutatott. Batthyány ezen nyilatkozatából, valamint magántársaságban tett kiegészítő közléseiből tudjuk meg a következőket.

1919 május 2-ikán Batthyányi este 9—10 óra között felkereste Pallavicini és Szmrecsányi György küldötte (alighanem ismét Borovicsini volt) és a két úr nevében felkérte, jöjjön igen sürgősen a Sacher-szálloda azon különtermébe, ahol a nevezett két úr és még sokan együtt vannak és Batthyány döntését kérik egy rendkívül sürgős és nagyhorderejű ügyben. Batthyány, aki addig még sohasem lépte át a magyar urak Sacherbeli szeparéját, oda sietett s amidőn belépett, nagyon dús bőségről, italokban és ételekben tanúskodó asztal mellett találta evés és ivás közben az urakat. Az asztalfőn Pallavicini őrgrof és Szmrecsányi elnököltek, ott voltak még a többek között Sigray Antal gróf, Pálffy Daun József gróf

(akit Billy néven szoktak barátai szólítani), Zichy István gróf, a fiatal festőművész, Takách-Tolvay gróf ezredes, több katonatiszt, Borovicsini követségi titkár és mások. Belépésekor Batthyány figyelmeztette az otlevőket, hogy az ajtó előtt nagyon gyanús kinézésű fiatal emberek ácsorognak a pincérek között, mondván: jó lesz vigyázni, mert hisz a kommunisták mindenfelé erősen figyeltetik a magyarokat, ép úgy, amint azt az osztrák közbiztonsági közegek is megteszik. Azonban biztosították Batthyányi, hogy a künn leleskedők mind megannyian megbízható jó „fiúk”. Ezután Batthyány felkérte, közöljék vele, miért kérték ide ilyen késő este?!¹ Erre Takách-Tolvay gróf közölte Batthyányval, hogy a két bolsevik követ: Bolgár és Fenyő, minden percben megérkezhetnek Budapestről és felmerült az a terv, hogy a két követet le kellene tartóztatni és addigra őrizetbe venni, amíg a kommunizmus hazánkban megbukik. Amit sokan már csak ügyis órák kérdésének tartanak. Azonban Takách-Tolvay hangsúlyozottan kijelentette, hogy ő és társa a követeket csakis azon esetben hajlandók letartóztatni, ha Batthyány Tivadar gróf ezt határozottan nekik megparancsolja, és ha a jelenlévő többi politikusok ezt szintén *helyeslik és magukévá teszik*. Batthyány Tivadar gróf erre azt válaszolta, hogy ő neki nincsen semmi néven nevezendő joghatósága, ő senkinek parancsokat vagy rendeleteket nem adhat, tehát nem is ad; ha azonban Takách-Tolvay gróf és a többi urak kívánják, készséggel megmondja nekik kizárólag egyéni és magánvéleményét a tervről. Ezt ismételten hangsúlyozva, ezeket mondotta: a lényeg, vagyis a pénz megmentése, már — hála Istennek — megtörtént, a pénz biztonságban van, a továbbiak mind csak mellékkérdések. *Ha biztos lenne, hogy a kommunista-uralom néhány órán belül Magyarországon megbukik, akkor értelme lenne a követeket ezen rövid időre letartóztatni, hogy azután azonnal átvehessék a magyar hazafiak a követség épületét és a követség vezetését.* Ámde nézete szerint, sajnos, koránt sem biztos még a kommün közeli bukása; ez esetben pedig a legnagyobb hibának tartaná a követek letartóztatását. Mert Batthyány nagyon jól látta és tudta, hogy a magyar bolsevistákkal szemben az akkori osztrák kormány nagyon is előzékeny magatartást tanúsít, a kommunista követeket hivatalosan elismerte, ha tehát ezeket, akik tényleg exterritorialitást élveznek Bécsben, letartóztatják, biztos, hogy az osztrák hatóságok őket rövidesen kiszabadítják és a magyar ügy nagy kárára triumfusban viszik őket vissza a követségre. Ezzel a nemzeti ügy súlyos kudarcot szenvedne, a bolsevikiek pedig

könnyű és biztos sikerhez jutnának. Csak azt érnék el, hogy a pénz után még alaposabban kutatnának. *Batthyány tehát ezekre való tekintettel a leghatározottabban, minden kétséget kizáró módon azt ajánlotta, hogy semmi esetre se tartóztassák le a két magyar bolsevik követet.* Takách-Tolvay kérdezte, mi a többi politikus álláspontja? Miután ezek nem válaszoltak azonnal, Batthyány újra megismételte álláspontját, kiemelve, hogy semmi rendelkezési, vagy joghatósága nincsen és ő csak egyéni nézetét mondhatta el. De kérdést intézett Szmrecsányi és Pallavicinihez, osszák-e véleményét, igen? vagy nem? A két úr fejbólintással és igennel magukévá tették álláspontjukat, amire Batthyány még egyszer megismételte, hogy nem ajánlja a követek letartóztatását. Erre Takách-Tolvay és társai sietve elindultak a Magyar Házba, Batthyány pedig vissza ment szállodabeli lakásába. Nagy volt azonban a meglepetése, midőn másnap a lapokból értesült, hogy a követeket mégis letartóztatták.

Arról azonban, *hogy mi történt még az ő neve alatt a követésen, Batthyány mitsem tudott,* mert a lapok a nevével való csúnya visszaélést nem említették. Batthyány csak sokkal, de sokkal később hallotta, hogy Pálffy Daun gróf ott az ő nevével a legsúlyosabb visszaélést követte el és az ő nevében rendeleteket osztogatott, amelyek folytán Hajós és társai a megmentett pénzt teljes jöhizeműséggel kiszolgáltatták. Batthyány a legvégső elkeseredés hangján beszélt baráti körben erről a dologról, hisz soha, sem május 2-ikán este a Sacherben, sem azelőtt, sem azután, soha, de soha előtte az a terv vagy eszme, hogy Ausztriában vagy bárhol egy Batthyány-Szmrecsányi kormány megalakuljon, még csak egy szóval sem említetett. Sőt Batthyány ellenezte mindig, hogy az ország határán kívül, pláne Bécsben, a szegedit kivéve, magyar kormány alakuljon. Sőt még azt is ellenezte, hogy a Bécsben egybegyűlt magyar politikusok magyar komitévá alakuljanak; mert hivatalosan informálva volt, hogy ha ez megtörténne, úgy az összes vezető politikusokat, vagy azonnal kitoloncoltatnak Ausztriából, vagy legalább is internáltatnák. De hogy jutott mégis Pálffy Daun gróf, ez a fiatal katonatiszt ahhoz, hogy ilyen vakmerő ámitással ugrassa be Hajóst és társait abba, hogy a 140 milliót átadják? Lehetséges az, hogy Pálffy gróf mindezt saját elhatározásából és másnak buzdítása, vagy előzetes hozzájárulása nélkül megcselekedte volna? De tegyük fel, hogy igen? Hogyan lehetséges az akkor, hogy a többi résztvevő urak, akik a Sacherből jöttek, a

Batthyánytól kért és kapott tanács után Pálffy gróf fellépését szó nélkül túrték és magukévá tették? Itt és ezen cselekedettel szemben alapos vizsgálatra van szükség, amely minden legkisebb részletig tisztázza majd a történeteket. Mi történhetett a Sachertől a /vlagyar Házig? — ezt nem tudjuk; ennek tisztázását követeljük; de hogy miért történt ez a csúf megtevesztés, azt igenis tudjuk: azért, hogy a megtevesztők megkapják a Hajós által megörzendő és Batthyány által girált 140 milliót?!

Megdöbbenő, hogyan volt lehetséges a Magyar Házban eljátszani és eljátszatni azt a megtevesztésre és félrevezetésre szolgáló komédiát, amelynek egyik főszereplője Pálffy Daun gróf, a másik pedig Ashmead Bartlett angol újságíró. Ez az ember, aki túrte, jelenlétével helyeselte és jóváhagyta, hogy őt angol királyi századosnak adják ki, holott nem volt az; ez az ember, aki túrte és nem tiltakozott az ellen, hogy őt, mint az entente hivatalos kiküldöttjét és meghatalmazott képviselőjét mutassák be jóhiszemű embereknek; ez az ember, aki túrte, hogy reá való hivatkozással azt hitessék el egy csomó úriemberrel, hogy Batthyány és Szmrecsányi vezetése alatt felelős magyar kormány alakult (ami hazugság volt, mert ilyen soha meg nem alakult); aki mint entente állambeli honpolgár túrte, hogy az ő személyén át elhitessék úri emberekkel, hogy az entente nemcsak, hogy jóváhagyott egy soha meg nem alakult magyar kormányt, de jóváhagyta és helyeselte, hogy az entente nevében a jóhiszemű Hajós Jenő és társaitól a milliányi pénzt elvegyék és aki fedezte az entente nevében az ő nevében, hogy elkövessenek egy botrányos ügytelenséget, mellyel a magyar ügynek ugyancsak rettentően ártottak; *egy ilyen ember ezen szolgálatokért kaphatott azoktól, akiknek szolgálatában állott, azoknak saját zsebéből jutalmat; de soha és semmi körülmények között sem kaphatott a magyar állam pénzéből!* Ha kapott, akkor fizessék vissza, de azonnal, azok, akik jogosulatlanul őt pénzhez juttatták!!

Itt egy látszólag egész jelentéktelen kis epizódról kell megemlékezni. Mikor híre járt annak, hogy a 140 millió történetének megírásához hozzáfogtam, igen sok oldalról megkerestek és igyekeztek befolyásolni hol ennek, hol meg amannak a cselekménynek az ő szájuk szerinti megírására.

Hírét vette ennek a dolognak Szmrecsányi György is és fölkeresett lakásomon, megkérdezendő a könyv célja és rendeltetése

felől. A könyv célja: a történelem, rendeltetése: az igazság föl-
derítése és tudtára adása nemzetemnek — feleltem én.

Majd arra kért, hogy ne üljek föl holmi koholmányoknak és csak az igazat írjam meg vele kapcsolatosan, nem azt, amit hallottam, hanem ahogyan ő fölvilágosít a dolgok állásáról. Én végig hallgattam az ő előadását, úgy, ahogyan a koholmányokat is szoktam, de — amint *itt* láthatják mindkét részről — egyik szerint sem irtam meg; hanem igenis úgy, ahogyan azt meg kellett írnom az igazság érdekében és a becsület jegyében.

Távozásakor Szmrecsányi arra kért, adnék neki egy levelet, melyben biztosítom, hogy semmiféle koholmányt nem használok föl ellene. Én készséggel rendelkezésre álltam, — mint bárkinek is állanék adott esetben — és az ő saját levélpapírosán megírtam a kért hangnemben leveletem, melyben kijelentettem, hogy semmiféle koholmánynak és rágalomnak nem ülök föl és pusztán az igazságot fogom megírni.

Amint láthatja könyvemből Szmrecsányi, csakis az igazságot írtam meg!

VII. FEJEZET.

Hajós másodszor is megmenti a 140 milliót.

Leviharzott a bank-uccai merénylet és végrehajtói fáradtan aludtak külvárosi Hotelek szegényes szobáiban.

Ellenben a Magyar Ház előtt, a kora reggeli órákban már tiszti csoportok verődtek össze, kik a magyar hadsereg egyenruháját viselték és rangfokozatuk ott díszlett a gallérukon éppen úgy, mint a nemzetiszínű pántlika a sapkarózsán!

Egész Bécs a különleges dolgot figyelte. Hatalmas tömeg kíváncsian leste a tiszteket és a detektívek és csendőrök egész falkája vette körül a követséget.

A tisztek, a hozzájuk intézett kérdésre azt válaszolták, hogy Takách ezredes parancsára cselekedtek így.

Kétségbeesve látta Hajós ezt a súlyos tapintatlanságot és látta a közeli veszedelmet is. Közben pedig kiderült, hogy Kun Béla szovjetje áll és a kommünnek esze-ágában sincs megbuknia! Kiderült az is, hogy a Batthyány-Szmrecsányi-féle kabinet kacsa, hazugság.

Hajós kétségbeesett! Látta, hogy itt valami ravaszsággal áll szemben. Félrevezették, megcsalták és a 140 millió sorsa aggasztotta a legjobban.

Ezer gonddal lelkében rohant azonnal Sigrayhoz. Sigray megnyugtatta: ne féljen, jó helyen van a pénz, *ő náluk*. Azután mosolyogva mondotta, hogy sem Takách ezredesnek, sem Pálffy-Daun századosnak közülök senki sem mondotta, hogy megalakult a magyar minisztérium. Alighanem többet ittak a kelleténél.

Hajós erre nem mosollyal válaszolt, hanem igen határozottan követelte Sigraytól, hogy rögtön hívja össze a Komitét, mert ő tisztán akar látni ebben az ügyben. Ezt Sigray meg is ígérte.

Hajós már kétségbeesve látta, hogy valahol megcsalták, hogy valakik becsapták. Hiába töprengett, nem tudta megtalálni a dolog nyitját. Kinél keresse a csalást, kit vádoljon azzal, hogy visszaélt az ő önzetlen lelkével? Kit vádoljon? Hol keressen?

Egészen reménytelen volt a helyzete.

Még tán fokozta kétségbeesését az a lesújtó hír, amit a déli lapokban olvasott.

Bécs minden újságja a bank-uccai merényletet üvöltötte! Egész oldalak a pucsról szóltak. Mindenben csodálatos pontossággal voltak informálva, csak a személyt „tévesztették” össze. Ugyanis kivétel nélkül az összes lapok gróf Takách-Tolvay ezredesnek tulajdonították a pucst. Őt állítva be épp úgy a tervezőnek, mint a végrehajtónak. Különösen jól ismerték az újságok Takách ezredes magánéletét is, mert megírták róla, hogy nagyjákai az előneve, hogy József főhercegnél volt nevelő, stb. Egyúttal jelentették az összes újságok, hogy Takách ezredes rangjelzések, nemzetiszínű sapkarózsás tisztekkel őrizteti a követség palotáját. — Megszállotta, hatalmába kerítette, most pedig védelmezi is. A lapok titokzatosan emlékeztek meg a „N 796” számú autóról, — mely a Magyar Gárda tulajdonát képezte — ami az elmúlt éj folyamán háromszor hagyta el a követség palotáját, hogy oda ismét visszatérjen. A követségen különös dolgok történhettek, talán valami politika van a dolgok mögött. — A rendőrség a Magyar Követség palotáját éber szemmel figyeli és erős rendőri óvintézkedéseket tett folyamatba.

A pucs végrehajtóit tehát valaki elárulta! De kicsoda?

Hajós egészen kétségbeesett. Gyorsan kellett cselekednie. Mit törődött most már számonkéréssel, magyarázatokkal, a fő volt nála, hogy a 140 millió megmaradjon. Tudta, hogy a rendőrség intézkedése órák kérdése, a követek kiszabadulása ugyancsak minden pillanatban bekövetkezhetett: akkor pedig őt letartóztatják és a pénz visszajut a kommunisták kezébe! Egyenesen ismét Sigray lakására rohant. Ott találta már akkor Batthyányi, Pallavicini György örgrófot és Szmrecsányit, kik kedélyesen beszélgettek az angol megbízottnak mondott Ashmead Bartlettel.

Itt Hajós közölte a bekövetkezőket. Feltétlenül felfedik a pénz rejtkehelyét és akkor hiábavaló volt minden eddigi fáradság. A pucs szereplői az osztrákok börtöneibe jutnak és a pénzt visszadják a magyar tanácsköztársaságnak.

A jelenlevők szerint egyetlen mód van, amivel félre lehetne vezetni a nyomozást. Valakinek magára kell vállalni, hogy viszi a pénzt, hogy megszökik vele. így elterelődik a figyelem a valódi rejtkehelyről és a nyomozás szálai rossz útra tévednek.

Szmrecsányi — ahogyan ezt később írásban ő maga beismerte — felkérte Hajóst, hogy mentse meg még egyszer az egyszer már megmentett pénzt: szökjön meg két üres kofferrel, vonja

magára az egész üldözést és ne hagyja magát mindaddig elfogni, míg Magyarországon a normális állapotok helyre nem állottak.

És Hajós férfias önfeláldozással magára vállalta az üldözést. Tudta, ha magára szabadítja Bécs egész rendőrségét, — tévútra vezeti ezáltal a nyomozó közegeket és az egyszer már megmentett pénzt másodszor is megmentheti.

Ezután figyelmeztette a Komitét, hogy a pucsszakszákáján való félrevezetésért még magyarázatot fog kérni a jövőben. Egyúttal kérte, hogy a pénzre vigyázzanak, ha a rendőrség kérdezi, ne vállaljanak közösséget vele, sem felelősséget érte, tegyenek úgy, mintha a pénzt magával vitte volna. Azután felhívta a Komitét, hogy a legelső magyar kormánynak juttassák kezébe *az egész összeget, úgy, ahogyan ő megmentette, érintetlenül.*

Szmrecsányi nagylelkűen ekkor bizonyos százalékot ajánlott föl Hajósnak, mint a pénz megmentőjének. Hajós a legkerekebben visszautasította. Becsületből, hazafiságból tette. Csak annyit kért magának, amivel menekülését biztosíthatja.

Így történt azután, hogy két nap múlva Geszler Pálnak, az Altvater Gessler likörgyár tulajdonosának lakásán és Gessler Pál jelenlétében, Szmrecsányi György átadott Hajósnek ötszázezer koronát és negyvenkilencezer frankot, hogy azt a menekülésére fordítsa. Hajós csak a felét kérte ezen összegnek, de Szmrecsányi kijelentette, hogy a 140 milliónak a megmaradása attól függ, vajjon sikerül-e neki elmenekülnie, vagy sem? Tehát nem szabad krajcárkoskodni! Biztosítani kell a 140 milliót!

Hajós tartott attól, hogy olyanok, akiknek érdekükben állhat, magatartását esetleg ferde világitásba fogják állítani és — ezért kérte Szmrecsányit, hogy burkolt formában bár, de igazolja Hajós eljárásának teljes korrektségét; jelentse ki neki, hogy cselekedete hazafias, önzetlen és kifogástalan volt.

Szmrecsányi erre készségesen vállalkozott és miután szavai-
val meggyőzte Hajóst, hogy tette a legkifogástalanabb, a következő nyilatkozatot adta számára:

„Wien, 1919 május 5.

Igen tisztelt Barátom!

Arra érzem magamat indítatva, hogy a legutóbbi napok alatt történetek alatt tanúsított viselkedésedért a legnagyobb elismerésemet nyilvánítsam. Engedd meg, hogy ezt nemcsak a magam, de barátaim nevében is tehessem. Egyúttal biztosítalak arról, hogy eljárásod abszolút korrektségét, amint annak ideje eljött, a legnagyobb nyilvánosság előtt is igazolni fogjuk.

*Maradtam kiváló nagyrabecsülésem kifejezése mellett
tisztelő híved*

Szmrecsányi György”.

És Hajós igen bölcsen tette, hogy ezt a nyilatkozatot kikérte. Bár Szmracsányi egy bővebb levelében is hasonlóan nyilatkozott, de azért mai napig sem váltotta be ígérését: hogy a nyilvánosság előtt igazolni fogja, amire vállalkozott.

A magyar politikai élet elrejtett farkasvermeit így sem kerülhette ki a 140 millió megmentője. Előre megásták, kicövekeltek azt a számára és azután megkezdték a hajtóvadászatot, hogy bele-rohanjon a verembe.

De az egyszer igen makacs vadra bukkantak. Bár kerülgette, forgócskát játszott a rettenetes veremmel: de mégsem futott bele. Mindig átugrotta.

Sőt azután az idők folyamán az történt, hogy az üldöző vadászokból vadak lettek.

Hajós megfordult és — a bíróságnál keresett megtorlást és menedéket.

De azok, akik nem sajnáltak semmi fáradságot, hogy lehetlenné tegyék és leszakítsák fejről azt a pálmát, amit oda a Történelem helyezett, — még azok sem voltak elég erősek és elég bátrak, hogy a bírói teremben vele szembe nézzenek.

Az üldöző urak hirtelen fontos megbízatással külföldre utaztak, ahol nem érhette őket utol a magyar bíróság keze.

Kun Béla összes ténykedésével együtt nem diszcreditálta úgy a Magyar Hazát és Nemzetet, mint azzal a május 4-iki engedéllyel, mellyel felhatalmazta a bécsi rendőrséget, hogy hatoljon be a Magyar Követség palotájába. Saját maga mondott le ezzel az ex-territoriátusról, — és a Követség palotáját osztrák rendőrök védelme alá helyezte.

A bécsi rendőrség behatolt tehát a Követség épületébe. Magurányit, Takách ezredest, Prokesch szolgát és egy pár tisztet, akiket éppen ott talált, letartóztatott és a fogházba szállította.

A kommunista követek rejtékhelyei fölfedeztettek. — És a bécsi rendőrség kiszabadította őket.

Hajós intése itt is alaposnak bizonyult, hogy a követeket máshova kell szállítani, ahol biztosabb helyen lesznek. De akkor a Takáchhoz tartozó tisztek kijelentették, hogy azt csak bízza rájuk, ők jól tudják, hogy mit csinálnak, — hiszen a bank-uccai pucstól is tulajdonképpen ők hajtották végre.

Hajós talpa alatt tehát erősen ingott a föld: Bécs egész rendőrsége kereste. Menekülnie kellett.

A lapok megint csaholtak, üvöltöttek: Hajós magával vitte az ellopott pénzt, külföldre szökött. A bécsi rendőrség lázas izgalommal vetette magát a nyomába. Társait egymásután tartóztatták le. Éjnek éjszakáján hurcolták el őket szállodai lebujaikból, hogy kivallassák, részt vettek-e a pucsban? Ismerték-e és hol van Hajós? De hiába volt minden érőfeszítésük, nyomozás, besúgás, fenyegetés: Hajóst senki nem árulta el.

Senki nem vállalt vele közösséget: és éppen akkor voltak hozzá a legjobban szolidárisak.

Elképzelhetjük Hajós lelkiállapotát, mikor éjjel-nappal bújkálva, mindennap szállást változtatva, százezer veszély közt és a szó legszorosabb értelmében, kötéllel a nyakában, szökött egész Európán át, hogy a bank-uccai pénzeket hazájának megmenthesse és Svájcban a Wiener-Journal első oldalán azt olvasta, hogy: „ha az ember egy bécsi éjjeli mulatóhelyre megy, az telve van magyarokkal; egyik páholyban a kommunisták mulatoznak, míg a másikban az ellenforradalmárok: és mind a ketten a Magyar Állam pénzén!”

Három hónapig üldözte Hajóst egész Európa rendőrsége, anélkül, hogy el tudta volna fogni. Hajós először — itt a legvakmerőbb megoldás volt az egyetlen célravezető — Budapestre jött, ahol őt igazán senki sem kereste, majd Ausztrián, Svájcban, Franciaországon, Olaszországon és Jugoszlávián át véve útját, pár héttel a kommün bukása előtt megérkezett Szegedre, a magyar ellenkormány székhelyére.

VIII. FEJEZET.

A május 7-iki szerencsétlen brucki pucs.

Ennek, a majdnem katasztrófával végetérő brucki pucsnak a leírása nem tartozik szorosan könyvem keretébe.

De foglalkoznom kell mégis vele, mert egyik legtisztább képét adja a bécsi ellenforradalom szervezéstanai rendezetlenségének és megfontolatlanságának. És egyúttal sikertelenségre a legnagyobb bizonyítéka ama másik, a bank-uccai pucs mindent elhomályosító sikerének.

Előzményei: valamit kellett tenni politikusainknak, mert Szmrecsányi úgy volt értesülve, hogy az entente nemsokára elismeri a szovjet kormányt. A politikusok segítségére jött a csornai ellenforradalom; tehát elhatározatott, hogy viszont a Komité siet a csornaiak segítségére. Az egész pucs egy gyermek-hadjárat képét adta. Olyan gyermek-hadjáratét, ahol a vezetők is, a háborút előkészítő politikusok is gyermekek. Tehát nem a gyermekekkel játszó és azokat tanító nevelők!

Az örökös magyar átkok: a rang-kórság, a vetélkedés, a bor, meg a pálinka, a hiúság, a címadományozás és amit akarsz, mindenféle politikai nyavalya találkozott itt egymással.

Szánalmasabb társaságot nem lehet elképzelni együtt, mint azt a 44 főből álló, alapjában lelkes, de még alaposabban boros kis hadsereget, amely elhatározta, hogy honfoglalást csinál Vörösmagyarországon!

És a legnevetésesebb volt az egész vállalkozásban az, hogy egy Wild nevű, osztrák százados volt az egésznek szellemi vezetője. Egy osztrák — magyar-ellenforradalmi mozgalomban! Talán azért, mert annyira kedves volt a közös hadvezetés? De persze nem úgy kell elképzelni ezt a vezetést, hogy a kitűnő Wild odaállott a bátor kis magyar csapat elé és — rohamra vezette? Egészen másképpen. A Hotel Regina-beli kényelmes szobájában megbeszélte,

megtervezte a dolgot, hogyan kell elfoglalni Magyarországot, ezt értésére adta Hefftynek, ki viszont tovább adta a felkelők csoportjának — és azután Hefftyvel együtt ottmaradt Bécsben. Azalatt 44 becsületes magyar egy egész ország ellen indult hódításra!

Csornán ellenforradalom volt készülöben. Miután minden ellenforradalmi mozgalmat Szamuely Tibor vérbe fojtott, a Komité elhatározta, hogy fegyverrel siet a csornaiak segítségére. A csornai felkelők vezére Arndt János tartalékos százados volt, ki mindenről & értesítette a bécsi ellenforradalmárokat. Miután a vörösök elhelyezkedése és erőbeni száma megállapítást nyert: a Komité fegyveres akciót határozott el.

Ebben az időben már a katonai szervezést magához ragadta az osztrák Wild vezérkari százados. Az ő elnöklete alatt folytak a tárgyalások Sigray gróf lakásán, ahol megjelentek az összes politikusok, katonai vezetők, informátorok és szervezők, valamint maga Arndt százados is. Vidale osztrák ezredes, ki egy titkos monarchista-szervezet feje volt — négyszáz fegyveres embert garantált a puccs keresztülviteléhez, ha későbbben mi is segítségére leszünk neki hasonló akcióban.

Patakokban omlott az eső, villámlott kegyetlenül, kihalt az éjjeli Bécs egészen, mikor éjfél felé Sigray gróf lakásán össze-; gyűltek Sigray, Szmrecsányi, Bánó őrnagy, Pallavicini, Wild százados, Vidale ezredes, Arndt százados, Pálffy gróf százados, Heffty főhadnagy és Marton Béla főhadnagy, hogy megbeszéljék és kitervezzék a Vörösmagyarország ellen indítandó támadást. Itt a belügyminiszternek kiszemelt Szmrecsányi György tudomására hozta a felkelést szervezőknek, hogy az entente már nem sokára elismeri Kun Béla kormányát, tehát itt az idő a cselekvésre, hogy a Komité * tudomást adasson magáról. Közben jelentések hangzottak el az otthoni szervezkedésekről, közeli kitöréseket hoztak kilátásba, a vörös hadsereg gyengeségét tolvá mindig előtérbe. így azután a politikusok elhatározták és kifőzték, a katonai vezetők pedig megtervezték a háborút Kunék szovjetje ellen, mely Bruck-Királyhidáról kiinduló és egy Sopron irányában folytatódó támadással venné kezdetét, mellyel egyazon időben Csornán is kiüt a tűz és föllángol az ellenforradalom. A csornai ellenforradalom vezetésére Arndt százados és Gőcze kaptak megbízást, Bánó őrnagy a brucki támadás parancsnoka lett, míg az osztrák Vidale ezredes a soproni vonalszakaszt kapta feladatául.

Az egyetemleges hadvezetés legfőbb vezére Wild osztrák

százados lett és a politikai irányítást viszont teljhatalmúlag Szmrecsányi kezébe tették. A helyettes katonai vezető, a Wild mellé beosztott Heffty Richárd lett, a Szmrecsányihoz rendelt Sigray gróf pedig a politikai adjutáns szerepét kapta.

Heffty kapta a megbízást fegyverekről gondoskodni és harcra készen felszerelni Bánó hadseregét, amihez a magyar ellenforradalmárokon kívül még az a 400 osztrák is tartozott, kiket Vidale osztrák ezredes vállalt. A csornaiak hazamentek: felgyújtani az ellenforradalmat. Sopron és Brück irányába pedig kémeink mentek ki, a terepet felderíteni.

Rögtön másnap klasszikus meglepetés: az osztrákok lemondtak! Osztrákhoz illő szótartással és becsülettel kezelték a magyar ügyet. De hiszen ki lehetett az a naivan elfogult, aki mást várt ettől a söpredék hadseregtől? Hát lehetett érdeke az osztráknak meghalni azért a piros-fehér-zöld zászlóért, amire apái annyi szennyet fröccsentettek, amiről anyáitól csak rosszat, aljasat hallott? Hát lehetett-e érdeke annak a népnek a szabadságáért küzdenie, kinek legelső szabadsághőseit akasztófára juttatta? — Úgy-e, hogy nem lehetett?

De a jámbor és rövidlátó Heffty mindent készpénznek vett — amit az idegenek mondtak neki. Magyar testvéreinek nem tartotta érdemesnek még a terveit sem meghallgatni. (Kolozsváry-eset.)

Ilyen rövidlátás, elkapkodás után minden hiába való volt. A végső pillanatban Salm Hermann főhadnagy és Heffty az összes bécsi szállókat, penziókat, fürdőket és mindazon helyeket, szállásokat autóval fölkeresték, összejárták, ahol magyarok laktak.

Ebben az időben Bécsben talán 50 ezer magyar élt, akik közül legalább 15 ezer volt fegyverfogható. Hiába beszéltek azonban Heffty és Salm a csornaiak kétségbeejtő helyzetéről, a rettenetes halálról, ami rájuk várhat: hideg szívekre és süket fülekre talált minden szavuk a magyaroknál. Egyetlen egy magyar ember nem volt abban a hatalmas tömegben, aki kijelentette volna csatlakozását.

Mit neki Csorna! Mit neki Komité! Minek mennek harcba, ha nincs katonájuk — gondolták és egy sem jelentkezett a részvételre.

Akkora hidegséggel és közömböséggel soha nem találkoztam, mint Bécsben a kommün alatt! Mindenkitől kaphattál segítséget, — csak magyar embertől nem.

Ebből persze kivételt képezett a „Komité”, ami juttatott annyit embereinek, ami az életbenmaradást biztosította. És több nem is kellett!

Az osztrák Vidale ezredes is visszalépett, de ahelyett 50 fegyvert volt hajlandó rendelkezésünkre bocsátani. Itt fontosnak tartom megjegyezni, hogy én Begyáts Ödönnek a kezdet kezdetén kijelenttem, hogy egy szót sem hiszek el a 400 osztrákból. Jobban ismerem ezt a ronda fajt, nemhogy szavának állna! És íme bekövetkezett.

Mindezek ellenére, május 7-én már a kora reggeli órákban az ellenforradalmárok hoteljei, magánlakásai, penziói és mindenféle szállásai allarmírozva lettek. Elrendeltetett a teljes és szigorú menetekészültség. Hotelek, szállások kifizetendők. Mindenki viszi mindent, semmit nem hagyni Bécsben — irány: Magyarország. Utasítás lett kiadva, hogy mindenki szerezzen fegyvert magának! De honnan? azt persze senki nem mondta meg. Fegyvert szerezni Bécsben, 1919-ben! Mikor a rendőrség még osztrák állampolgárnak sem adott fegyverviselési engedélyt —!

A szegény tisztak között óriási volt a lelkesedés. Végre hát Magyarországba! Persze a lelkes, becsületes magyar fiúk nem gondoltak semmire másra: csak hazájukra. Mennek, ez volt a fő. Hogyan? Tudják azt azok, akik az indulást elrendelték.

Ilyen naivitással és könnyelműséggel összetákoltt támadást a harctéren az utolsó bakakáplár is röhögéssel fogadott volna! — De hát az isteni Komité elrendelte. Ám legyen.

A negyedik kerület egy kis magánlakásában, Panajott századosnál, gyülekezett a 44 halálra elszánt férfi, kik Kun Béla uralmát akarták megdönteni. A férfiak arcán — az izgalom és hévtől földagasztott szenvedély alatt — valami komor bizonytalanság tanyázott. Bár csillogtak a lelkesedéstől a szemek, de valami különleges bánat vegyült el ebben a csillogásban. — Hogy mi volt? Az abszolút bizonytalanság. Senki sem tudta mit fog hozni az éjszaka, senki sem tudta, megéri-e a reggelt?

Fontoskodó politikai tanácskozások folytak. Szmrecsányi sürgette legjobban a támadást. Elismeri az entente Kun Béla kormányát, ha nem cselekszünk — jelentette ki. Az országban mindenütt már parázslik az ellenforradalom. Megjelenésünk óriási hatást fog tenni: fölgújtja a zsarátnokot!

Legjobban helyeselte tervét a „földművelési miniszternek” kizsemelt Pallavicini György őrgrof. Támadni kell, mindegy, hogy

hogyan. A vörösök gyengék, egy-egy alakulatban csak a tíz százalékos szívből vörös — a többi mellettünk lesz azonnal!

Így folytak a politikai érvek, de ezen érvek mögött semmi komolyság, semmi megbízhatóság nem volt. Maguk a politikusok tudták legkevésbé, mit akarnak csinálni.

Mind csak Bánóra és elszánt tisztjeire támaszkodott!

Közben pedig megérkezett Heffty és jelentette, hogy az osztrákok lemondanak mind a 400-an, Vidale ezredes sem vesz részt az akcióban, fegyvereinket, autóinkat és az *autók árát, a pénzt* lefoglalta a bécsi rendőrség és más fegyvereket szerezni pedig nem sikerült: Wild százados, katonai vezető lefújta a támadást.

Heffty jelentését mély meghatottsággal hallgatta végig mindenki. Nem egy szemben láttam könnyet ragyogni, nem egy ajak torzult el a fájdalomtól.

Maga Bánó őrnagy is mélyen megilletődött a hallottakon. A szigorú, kemény katonának könybeborult a szeme, amikor végigfutott tekintetével a rongyos, lelkes, fegyvertelen halni-akarók kis csoportján. Azzal a tekintettel nézte őket, amivel harsány pergőtűzekben, az ellenség földjén szokta szemlélni hőseit annakidején a harctéren, mielőtt elindította őket a győzelmes férfitúsára.

Azután emelt hangon — mialatt szemei kutatva siklottak végig az összeesküvőkön — ezeket mondotta:

„A józan, hideg ész szerint Wildnek van igaza. De ne felejtse itt el senki, hogy Csornán segítség kell, véreink fölkeltek, mert bíztak ígéretünkben, igaz, hogy kevesen és fegyvertelenek vagyunk, de nekem mennem kell, mert megígértem. Én nem szegem meg a szavamat! Aki akar követni fog —!”

Halotti csönd fogadta a vezér szavait. Azután ünnepélyesen kongott bele a hallgatásba az egyetlen torokból jövő: megyünk!

Heffty Richárd, aki egy csomagban nagymennyiségű pénzt hozott magával, kijelentette az egybegyűlteknél, mikor a támadást elhatározták, hogy minden úrnak kézi-pénz címén 2000 K-t, felszerelésre 1000 K-t folyósít. A folyósítás meg is történt. Senki sem kérdezte, hogy „ki” folyósít, hogy „ki” adja a pénzt, csak jött, csak adták, hát elfogadtuk.

De jellemző a közismert ellenforradalmi hanyag pénzkezelésre, hogy még elismervényt sem kellett adni a tiszteknek az átvett összegekről, holott még a harctéren is aláírást adtak velünk, mikor fizetésünket minden hó elsejével kiutalták!

Igen sokan, főképpen akik Bécsben laktak, köszönettel le-

mondottak a nyújtandó segélyről, mire Heffty nagylelkűen megköszönte a „haza” nevében lelkes és önzetlen részvételüket.

Mi sem természetesebb, minthogy nem tartották érdemesnek számontartani azoknak neveit sem, akik puritáni becsületességükből még részt sem fogadtak el a nemzeti vagyonból!

A titokzatos pénzküldőnek nevét, címét és rejtekhelyét pedig hiába kutatták volna a nemzeti eszméért halni vágyó tisztek.

Hogy kinek és hogyan történt elszámolás a brucki pucs céljaira szétosztott ezrekről, — az örök rejtély maradt, oda e könyv írójának nem sikerült bepillantania.

— Csak sejthette, úgy mint ahogyan sejtheti minden becsületesen gondolkodó hazafi ebben az országban!

Heffty a pénz kiosztása után sietve távozott, hogy Wildet értesítse. Ezután a haditerv összeállításához fogott Bánó őrnagy Panajott és Marton segédtsíztjeivel. A vezérkar egy egész ezredtörzset alakított. A szakaszparancsnoktól fölfelé az ezredparancsnokig meg volt minden tiszti beosztás: szóval az ezred kerete, a tisztek meg voltak. De persze az ezred maga, a legénység — az hiányzott. Csak a váz volt meg. A terv a betörésre lett alapozva. Ha bemegyünk hazánkba és a nép hozzánk csatlakozik, — mondta Bánó, — a szakaszparancsnok úgymint századparancsnokká lép elő és a négy beosztott tiszt szakaszparancsnokká. Azután elhatározottatott a támadás. Igen furcsán hangzott az utasítás, amikor én parancsot kaptam társammal, Begyáts hadnaggal (tehát ketten!) a királyhidai étkezőbarakkba betörni, ahol körülbelül 150 fegyveres katona aludt: és pisztolyainkkal elpusztítani a vörösöket.

Meg is jegyeztem, igen jól ismerem Királyhidai, ismerem a vörösök elhelyezését, ez a terv teljesen kizárt. Első lövésünkre fölriad az egész tábor — ha meg is tudjuk őket közelíteni — és akkor elvesztünk. Teljesen értelmetlen meghalni csak azért, mert éppen hogy ottan akarok meghalni. Akkor végeredményben okosabb ezt itt megcselekednem, legalább fáradság és nélkülözések, szenvedések nélkül is megtehetem.

Egyedül Begyáts Ödön merte helyeselni nézetemet.

De mivel többen igen furcsán néztek rám, kijelentettem: Kerecseny Jánosról még senki nem mondhatta, hogy gyáva, más beosztást nem fogadok el, megtámadom a barakkot! De az alábbiakból kitűnik, hogy ebből természetesen nem lett semmi!

Éjjel féltizenkettő felé, tíz bérautón megindult a kis csapat honfoglalásra! Pisztolyokon kívül fegyvereink nem voltak. A Neu-

haus-strassei kolostorban várt ránk 50 puska és hozzá megfelelő töltény, ezeket kellett előbb magunkhoz venni. De hiába zörgettünk, kopogtunk, csengettünk, hiába volt minden, az előzőleg kapott „Jerusalem” jelszóra nem nyílt ki a kolostor szent kapuja számunkra. Úgy látszik, a tervet elárulták a vörösök és nekünk így a kolostor elől annál is inkább sietve kellett távoznunk.

Így azután fegyverek nélkül érkeztünk meg Bruckba, ahol egy egyetlen Hotelban megszállott az egész társaság és az autókat elengedtük. Erre az éjjelre tervezett támadást már nem lehetett végrehajtani. Egyrészt segítséget vártunk Bécsből, másrészt nem érkeztek meg még királyhidai híveink. Tehát a politikai és katonai tanácskozások folytatódtak. Természetesen magyar szokás szerint bor mellett. Az egész társaság erősen be volt szeszelve, amiben az öreg határrendőrfőtanácsos, Koharics Ferenc vezetett.

Így érkezett el a reggel. Félig ittas állapotban volt még a társaság, amikor fölébredt. És az egész másnapot is ivással, kártyázással töltötte el, mert a szállodából nem lehetett kimozdulni. Közben a bor melletti politikai tanácskozások erősen folytak. Ekkor reggel megérkezett autójával Szmrecsányi, a „belügyminiszter”, aki osztogatta a szerepeket. Pallavicini viszont megbízta Karner főszolgabíróat a birtokba veendő területek politikai értékeinek kezelésével. Bánó és tisztjei a haditervet dolgozták ki.

Közben én elfogtam a Hotelban Szmrecsányi utasítására egy gyanús egyént, ki előtt Szmrecsányi mint a „magyar kormány belügyminisztere”, kihirdette a letartóztatást. A gyanús egyénről később kiderült, hogy Tarhó határrendőrségi felügyelő, aki szegény csak azért jött át Bruckba, hogy egypár pohár bort ihasson! Ugyanis a Vörös-Hazánkban tilos volt a nedű élvezete. — Fegyverek persze, amiket Heffty beígért, nem érkeztek meg. De sikerült valahogyan mégis 4 puskát szereznünk, ez is több volt, mint a semmi.

Amikor az est másodszer is ránk szállt, Bánó őrnagy kiosztotta a szerepeket katonái között és fölszerelve megindult az életét megunt társaság Királyhida irányába: Kun Béla martalócai ellen harcolni!

Igen csúnya, kellemetlen májusi éjszaka volt. Patakokban folyt az eső, mintha vödörkből öntötték volna a mi tiszteletünkre. De éppen ilyen idő kellett nekünk: amikor mindenki alszik, mikor a lesi őr is bebúvik a földel alá. Ellenforradalmárnak való idő! Így indultunk el, hogy megkeressük a vasúti töltést. Kegyetlenül bukdácsolva, botorkálva alig tudtunk előre jutni a vak éjszakában,

míg végre mégis, nagy nehezen elértük a töltést és fölkapaszkodtunk rá, a sáros, vizes, piszkos füvekbe, bozótba fogózkodva. Hosszú, sötét vasúti kocsisor futott végig a töltésen lefektetett sín páron, — a sín páron, amin mi Magyarországra akartunk bejutni! Itt meglapultunk és vártuk azt a mozdonyt, aminek királyhidai barátunk jelentése és intézkedése alapján fél egykor kellett volna befutni, hogy átsempésszen bennünket a magyar határon. Vártunk, — de hiába, a mozdony nem jött. Bár a társaságnak szigorú utasítása volt, hogy csöndben legyen, Koharits, ki részeg volt, állandóan lármázott, vezényelt, ami elégedetlenséget váltott ki a fölkelőkből.

Mikor láttuk, hogy ismét árulás történt és hiába várjuk a mozdonyt, néhány királyhidai társunk felderíteni előre indult. Azután még két tiszt közülünk, kiknek a hídnál lévő vörös öröket volt feladatuk lefegyverezni.

Mikor a tisztek a híd közelébe értek, egyszerre lövés csattant el, amit több más követett. Ekkor a tisztek visszatértek, jelentették, hogy a vörösök úgy látszik tudnak a tervről, ébren vannak és nem tanácsos a kísérletezés. A felkelők a waggonok mögött foglaltak állást, míg Szmracsányi és többen ijedten húzták meg magukat egy üres waggonban.

Teljes fejtelenség vette kezdetét, a lövöldözés kissé alábbhagyott. Ekkor Koharits harsányan vezényelt és a betörésre kiadta az utasítást. Senki sem tudta többé, hogy ki a vezér, hogy kinek a szavát fogadja. Többen Koharits köré csoportosultak, egyesek azért, mert azt hitték, hogy ő van hivatva parancsnokolni, de mások a nála levő kis bőrdöcskét féltették, amiben a felkelésre szánt költség, 20 millió korona volt!

Előttünk volt a Lajta és a nevezetes híd, amit megszállva tartottak a bolsevikiek. Ezen kellett volna áttörni! Balról egy nagyon széles és mély pocsolya, ami az erős esőzéstől pláne megdagadt. Közvetlen mellettünk balról pedig vonatkocsik töméntelen sora, jobbról pedig talpig fegyverben Szamuely és Kun Béla hordái, kik éber szemekkel lestek közeledtünket.

Egyetlen út volt: hátrafelé, azon, amin jöttünk.

Koharits lármázására újabb és erősebb lövöldözés vette kezdetét. Ott jártak a golyók fejünk fölött, bebecsapva a waggonok falába. Fényszóró gyúlt ki és kutatva járt szét csóvája a földön: embert keresett. A fegyverek csattogtak. Újabb és újabb sortüzek világították be a sötét, reménytelen éjszakát.

Visszavonulni! Hallatszott a vezényszó! És megkezdődött a rendetlen visszavonulás. Ijedt politikusok futkostak észvesztetten össze-vissza, vagy fölrohantak, bemásztak — ki-ki hogyan tudott — a nyitott marhawaggonok belsejébe. Szmrecsányi sehogysem állta a tüzelést, szintén egy ilyen waggonba akart menekülni. De testes ember lévén, többször már visszacsúszott, mire én és Begyáts azután segítségére siettünk és betoltuk a marhawaggon ajtaján. —

Közvetlenül a fejünk felett ebben a pillanatban vágta át egy golyó a waggon oldalát. Az emberek leugráltak a töltésről, voltak, akik a töltés melletti tavon gázoltak keresztül, hogy megmeneküljenek. Csak a harctéren megedzett tisztjeink kis csoportja igyekezett a rendet megtartani és a waggonok mellett óvatosan vonult hátrafelé.

Egyszerre harsány „halt”-ok harsogtak föl. Az éjszakában megcsillogtak a szakaszlámpák fényei és szuronyos osztrák Volksherek törtek előre.

Két tűz között voltunk. Védekezésről szó sem lehetett. Egy lett volna a biztos halállal. Meg nem is lett volna szép megsérteni az osztrák vendégjogot.

A vörösök, kik észrevették, hogy az osztrákok fogságába kerültünk, abbahagyták a tüzelést. A felkelők pedig a Volkswehrparancsnok szavára négyes sorokba fősorakoztak és az osztrák szuronyok oltalma alatt, a kísértetiesen mécselő lámpák fényénél, zuhógó záporban megindultak fogságuk felé.

Ilyet még nem írt sohasem a történelem!

44 magyar, fegyvertelenül, csak a lelkesedéstől, hazafiasságtól vezetve egy egész ország ellen indult, hogy ott a sorsra bízva magukat, vagy fölrobbantsák Kun Béla erősségét, vagy meghatnak mind a trikolorért!

Szerencsére az osztrákok közbelépésének, a naivsággal és és könnyelműséggel megszervezett pucstól a magyar Isten nem engedte vérrel megszentelni!

Az isteni gondviselés mindig ott volt fölöttünk, talán azért, mert éppen az istentagadó és nemzetietlen eszmék ellen vertük föl a harcot!

A lehangolt ellenforradalmárokat a népörség lefegyverezte, azután a Volkswehr-laktanya egy nagy, legénységi szobájában helyezte el. A szobában két népőr maradt, minket figyelemmel kísérni. Itt töltöttük el ezt a kegyetlen éjszakát. Összeázva, sárosan-éhesen,

asztalokon, padokon, ki a földön feküdt, ahol helyet kapott. Másnap reggel valami másik kaszárnnyába szállították a felkelőket, ahol kihallgatásfélét tartott fölöttünk a parancsnok. Azután igen rossz és íz nélküli osztrák ebédet kaptunk. Délutánig bizonytalanok voltunk sorsunk fölött. A tisztek zúgolódtak. Kijelentették többen, hogy ezután sem Szmrecsányira, sem Pallavicinire nem bízzák magukat.

De délután megérkezett autón Sigray Antal, kinek megengedték, hogy Bécsben eljárjon az ügyünkben. Magával hozta, úgy látszik a tekintély kedvéért, az angol újságíró, Ashmead Bartlettet, ki minden magyar ügybe beütötte az orrát.

Délután hat órakor kihirdették előttünk szabadságunkat. Micsoda öröm volt az! Becsületszóval kellett megfogadnunk, hogy azonnal jelentkezünk a rendőrségen Bécsben. Azután első osztályú külön fülkét bocsátottak rendelkezésünkre és kényes udvarias-sággal engedtek útnak a kitűnő Volkswehrek, — csak a fegyverünket tartották meg emlékül.

A brucki vonatállomáson kínzó-gúnyos mosolyú, meg vigyorgó csoportok beszéltek rólunk. A királyhidai magyar vörösök voltak, kik élvezni, gyönyörködni jöttek át szánalmasságunkon.

Micsoda kéjes látvány is volt nekik: összeázott, lerongyolt katonatisztek, megtépett, ijedt, gyámoltalan mágnások és reményt veszített, borzadó bőrű politikusok.

Mi, kik a bank-uccai merénylet végrehajtói voltunk — döbbenve néztünk végig nyomorúságunkon, megalázottságunkon, kegyetlenül bántott bennünket a vörösök gúnymosolya és önmagunkkal való tehetetlenségünk.

Hát ennyire kegyetlen volt hozzánk a sors! Csak három napig volt szabad triumphálnunk a bank-uccai diadalhoz, hogy most ilyen gyermekes csínyért a vörösök kiröhögjenek minket?

És eszembe jutott az úton Bécs felé valami és odaszóltam egyik társamnak: Látod, Hajós ezt a csúfos bukást már 3-án megmondotta nekem!

Az igazság kedvéért itt egy igen kínos esetre kell kitérnem.

A bécsi magyar Komitéhez vissza kellett volna szolgáltatni a húsz milliót, ami Koharits őrizetére volt bízva, de viszont a kulcsa Szmrecsányi zsebében volt. Koharits Ferenc határrendőrfőtanácsos azonban kettő millió koronával nem tudott elszámolni, illetőleg a pénzben ennyi hiány mutatkozott. A Komité kérdésére Koharits és

Szmrecsányi egyértelműen azzal felelték, hogy a két milliót a Volkshreknek kellett adni, hogy a másik tizennyolcat megmentsék. De ezzel kapcsolatosan olyan hírek is keringtek, hogy a Volkshwehr vette el a két milliót.

A dolog igen kínos feltűnést keltett az ellenforradalmárok között. Nyomozás indult meg. Heffty engem bízott meg a nyomozással. Közölte velem egyúttal észrevételeit és Grüneberg Frigyes gyanúját, ami Begyáts Ödön ellen irányult. „Próbálj beszélni ezzel az emberrel, — mondotta — hátha elmond valamit a pénz sorsáról.” A nyomozást ki rendelte el, mai napig is titok maradt.

Én egy heti lelkiismeretes kutatás és nyomozás után megállapítottam, hogy Begyáts Ödön teljesen ártatlan. Ellenben megállapítottam azt is, hogy hová lett a hiányzó pénz és ezt május 16-án közöltem Hefftyvel. Heffty azt mondotta, hogy lehetetlenség, ne beszéljek effélett. Hát ha lehetetlenség, — gondoltam — többet az ügghöz semmi közöm. Engem nem érdekel, *hogy hová tűnnek el milliók*, én nem a milliók kedvéért vagyok itt!

Ezt a beszélgetést követőleg azonban egy igen furcsa eset történt május 17-én.

A Hotel zum weissen Wolf-beli kis szálloda-szobámból a portásfülkében levő telefonhoz hívtak. Reggel korán volt még, gyanús is volt a dolog, — de azért természetesen lementem. Azonban csupa szokásból pisztolyaimat zsebredugtam. Amint a telefonkagylót jobbkézszel fölemeltem, balkaromat hátulról egy férfi megragadta, ki akkor harmadmagával a fülkében tartózkodott.

Pillanatnyilag azt hittem, hogy kommunista támadás történt ellenem és a balkaromat fogó férfit — előzetesen a telefonkagylót kiengedtem — jobbkézszel gyomronvágtam, úgy, hogy a portás íróasztala alá zuhant. A másik percben már mindkét kezemben pisztolyt tartva, a két ép támadóra kiáltottam: föl a kezekkel, vagy lövök!

Támadásom oly gyors és meglepő volt, hogy ellenfeleim le voltak fegyverezve, védekezniök esztelen lett volna.

Azután rászóltam a portásra, hogy hozzon azonnal rendőröket.

De minő nagy volt meglepetésem, amikor a banditáknak vélték egyike kijelentette, hogy ő detektív és a bécsi rendőrség tagja. Majd ezt igazolandó, zsebéből kivette fényképes okmányait. Mikor meggyőződtem arról, hogy a bécsi rendőrség embereivel állok szemben, nem volt okom a kételkedésre és a félelemre: leeresztettem pisztolyaimat. Ekkor kijelentették az osztrákok, hogy

letartóztatnak. Tudomásul vettem. Pisztolyaimat átadtam, pénztárcámat ők vették el. Azután a szálloda előtt várakozó autón, a Sotten-Ringen lévő rendőrségi palotába szállítottak. — Az úton töprengtem, hogy miért is hozhatnak ide? Talán a bank-uccai, talán a brucki pucs — gondoltam.

De a kihallgatásnál újabb meglepetés ért.

A rendőrtisztviselő azt kérdezte, hogy miből élek? Hát a Komité, a 140 millió kutya, gondoltam? De kitérő feleletet adtam. Azután ismertették egy feljelentést, amely szerint én és Begyáts Ödön hadnagy valami tizenöt milliót elvettünk volna a bank-uccai és a brucki pénzből!

Azalatt a másik szobában Begyáts hadnagyot hallgatták ki, akit szintén körmönfont módon szolgáltatottak a rendőrség kezébe Grüneberg és társai. — Sőt ott volt Grüneberg is, kinek jelenlétét a rendőrtisztviselő kívánta. Egy félóráig tartó kihallgatás után, miután az én általam előadottakat a rendőrség valóban ismerte el, amellyel egyúttal az aljas vádat megdöntve látta lenni: bocsánatkérések mellett, Begyáts-csal elbocsátottak a rendőrség épületéből, visszaadván természetesen pisztolyainkat és minden holminkat, amiket lefoglaltak a személyi motozásnál.

Mikor az ügyet indignálódva mondtam el Hefftynek és elégtételt kértem: vállat vont és mosolygott. „Ugyan kérlek — mondotta — engem naponként a rendőrségre visznek, mégsem csinállok kázust belőle.”

Később, mikor már a szovjet megdőlése után — Grüneberggel Pesten találkoztam — mert ő fenti eset után nemsokára Grác mellé ment — és kérdeztem ezen hallatlan tévedés okát, azt mondtotta, hogy az egész Heffty tudtával és beleegyezésével történt... Grüneberget felelősségre vonni nem lehetett, ő csakis utasításra cselekedett.

De vajjon kinek lehetett érdeke ez a fiktív följelentés — és vajjon, hol sülyedt el az a bizonyos pénz, amit jónak láttak bizonyos körök valakikre gyorsan ráfogni?

Ez az eset is egyik kitűnő bizonyítéka annak a pontossággal és előre megfontolt szándékkal elkészített farkasverem-harcnak: ami Magyarországra való visszajövetelünk után a bank-uccai szereplők ellen megindult és ami Hajóst, mint a legfőbb szereplőt, természetesen legjobban támadta.

De egyrészt bizonyítéka a magyarság fájdalmas széthúzásának is. Mert a legnagyobb veszély idején, mikor hazátlanul állott Bécs-

ben minden magyar — és az ész is az összetartást követelte: akkor magyarok magyarokat támadtak és meghurcoltak idegen hatóságok előtt teljesen alaptalanul.

Az örökké fejünk fölött lebegő túrán átok gyúrta, dagasztotta a szenvedélyeket, szította a széthúzást, a hamisságot; és az alávaló érvényesülni akarásban becstelenül megtestesült minden gonoszság, ami a világ teremtése óta egyenként az emberek sajátsága.

IX. FEJEZET.

Néhány szó Gratz Gusztáv könyvéről.

A láthatatlan kezek munkája mintha a pennaforogatók táborát is megvette volna magának. Egyetlen könyv nem jelent meg, ami őszintén, a dolgok mélyére való tekintéssel, történelmi hűséggé/írta volna meg a bank-uccai eseményeket.

1921-ben, a Franklin-Társulat kiadásában, egy majdnem 1000 oldalas könyv hagyta el a sajtót, melyet Gratz Gusztáv rk. követ és meghatalmazott miniszter szerkesztett, 29 más író-társával egyetemben. A rettentő apparátussal megírt könyv, ami pedig hivatva lett volna történelmi értéké emelkedni: téves beállításban, *mind-össze 25 sorban foglalja a bank-uccai eseményekkel* és még a történelmi hűséget sem tartja irányadónak.

Pedig e könyv szerkesztésénél Gratz Gusztávot nemcsak a történetírói tárgyilagosságnak kellett volna vezérelnie —, hanem még ennél sokkal fontosabb kötelességnek is.

Hiszen Gratz Gusztáv volt az, aki 1919 októberében megbízást kapott a magyar kormánytól, hogy egy bizottsággal a bank-uccai 140 millió ügyét felülvizsgálja.

Nem állíthatom, hogy nem győződött meg szerkesztője a tények valóságáról. Ugyanis 1920 február hó 21-én Hajós Jenő Magurányi útján memorandumot adott át Gratznak, — aki csak másodszeri kérésre vette át az írást, mert először azzal érvelt, hogy ismeri az egész tényállást — melyben az egész bank-uccai ügyet pontosan ismertette. Gratz az írás elolvasása után kijelentette, csak most látja azt, hogy eddig vele együtt az egész vizsgálat félre volt vezetve és téves úton járt. De az alább következő levél tanúbizonysága szerint már 1920 októberében igen jól ismerte a bank-gassei ügyeket, hiszen a sűrűlódásokat kiegyenlíteni törekedett; hiszen ön-maga ajánlkozott föl, hogy békés úton intézze el a mindinkább kellemetlenné váló pereket.

Budapest, 1920 október 27.

Nagyságos Hajós Jenő köv. titkár úrnak

Budapest.

Tisztelt Uram!

Miután a m. kir. külügyminiszter úrtól azt az értesítést vettem, hogy az 1919. év május havában lefolyt ismeretes események következtében szükségessé vált elszámolások annak rendje és módjai szerint befejezést nyertek, — legyen szabad visszatérnem azokra az ismételt megbeszélésekre, amelyeket az elmúlt hónapok folyamán, a köv. titkár úr által megindított becsületsértési és rágalmazást perekre vonatkozólag folytatni alkalmunk volt.

Miután nézetem szerint azok a nyilatkozatok, amelyek ezeknek a pereknek tárgyául szolgálnak, a bank-gassei pucs lefolyását illetőleg fennállott jóhiszemű félreértésekre és téves értesülésekre vezethetők vissza, kísérletet szeretnék tenni arra nézve, hogy a Wettstein, Borovicsini, Wörnle és Prém urak ellen megindított pereknek békés elintézését lehetővé tegyem. E célból — anélkül, hogy nevezettek nevében jelenleg bárminő kötelező nyilatkozatot tehetnék — haladéktalanul érintkezésbe szeretnék lépni velük az iránt, hogy a per letárgyalása előtt ügyvédjeikhez intézett, általuk aláírt és a periratokhoz csatolható nyilatkozatot adjanak, amelynek tartalma a következő volna:

„Alólírt kijelentem, hogy Hajós Jenő úr személyével kapcsolatos, általa sértőknek talált kijelentéseimet azon híresztelések hatása alatt tettem, amelyek a bank-gassei pucs körüli magatartásáról szélűben el voltak terjedve és akkoriban ellenmondással nem találkoztak. Miután azóta a m. kir. külügyminisztérium, mint Hajós Jenő úrra nézve felettes és az ügyben illetékes hatóság, hivatalos közleményben a nyilvánosság előtt kijelentette, hogy ezen Hajós Jenő úrnak a Bank-gassei pucsban tanúsított magatartására vonatkozó híresztelések alaptalanok voltak és miután egyenesen a külügyminisztérium hivatalosan megállapította, hogy Hajós Jenő úr a pucs óta nála levő pénzekkel teljes mértékben elszámolt, minden, ez ügyből kifolyólag Hajós Jenő úr személyét illető kijelentésemet sajnálatom kifejezése mellett visszavonom”.

Prém Lóránt úr szerint azonban ő az ő esetében inkriminált kifejezéseket nem használta, hanem Sárkány Jenő tábornok, honvédségi felügyelő szalonjában, egészen kis társaságban, csak olyan kijelentést tett, hogy „a Hajós-ügy még tisztázatlan, nézete szerint

arra vissza fognak térni és a kérdésben végeredményben a bíróság fog dönteni”. Ezt Sárkány tábornok bíróság előtt, eskü alatt is megerősíteni hajlandó. Ezek szerint Prém nyilatkozata becsület-sértést nem tartalmazván, nem volna szükséges, hogy sajnálkozásának kifejezést adjon és teljesen elégséges volna, ha ő a fenti nyilatkozat utolsó négy kifejezése helyett azt mondaná: „meg nem történtnek kérem és kívánom tekinteni”.

A részemről felajánlott közvetítést azonban csakis abban az esetben vállalhatnám, ha köv. titkár úr részéről előzőleg írásbeli felvilágosítást kapnék arra nézve, hogy az esetben, ha a részemről javaslatba hozott nyilatkozatok megtörténnének, a panaszt a nyilatkozatokat megtevő urakkal szemben el fogja-e ejteni, miután ez múlhatatlan előfeltétele annak a békés kiegyenlítésnek, amelyre töreksem.

Meg akarom említeni, hogy közvetítési kísérletemet Velics köv. tan. úr esetére azért nem szándékozom kiterjeszteni, mert azokban a nyilatkozatokban, amelyek az ő esetében inkrimináltak, a magam részéről semmi olyat nem láthatok, amibe valami sértő szándék, vagy sértés belemagyarázható volna.

Kiváló tisztelettel:
Gratz Gusztáv.

Miért nem vette tehát a fáradságot Gratz, hogy megmásítsa az általa szerkesztett könyvben a bank-uccai eseményekre vonatkozókat, amikor még elég ideje volt rá; hiszen könyve csak egy és fél év múlva jelent meg?! Tehát még akkor szedés alatt sem lehetett!

És amikor már — saját állítása szerint is — tisztán látta az egészet?

Akkor nem kerültek volna be könyvébe olyan állítások, melyek a valónak nem felelnek meg és a pucsban tényleg szereplők munkáját nemcsak devalválják, de teljesen elsülyeszti!

Nevezetesen egy idézetet említek meg a 800-ik oldalon, alulról számítva a harmadik sortól: „Sigray és Takách-Tolvay grófok vezetése alatt május másodikán mintegy 40 tiszttal megszállotta a magyar követséget”.

Ez már annyiban sem volt igaz, mert Takách-Tolvay még akkor, amikor a megszállás előkészületei folytak, nem is tudott a dolgokról, hiszen orfeumba volt jegye, oda akart menni Magurányi minden lebeszélése dacára és ezt csak azért nem tette, mert köz-

ben megjelent Magurányinál Sigray és Heffty és közölték vele, hogy Kun Béla kormánya megbukott. Amiből persze egy szó sem volt igaz. Erre azután Takách-Tolvay kijelentette, hogy marad. A megszállást nemhogy nem vezette Sigray, de azon jelen sem volt. Honnan vette hát ezeket az adatokat Gratz? Heffty Richárdnak: „Adatok az ellenforradalom történetéhez” című kis könyvének 43. oldalán, alulról olvasva a 8. sorban ezeket olvashatjuk: „A szobában *a tanácskozáson jelen volt* Takách-Tolvay is, aki ellentétben Hajós nyugodtságával, sápadt és izgatott volt. Tehát csak *jelen* volt! Jelen volt, mint később, amikor már a követek le voltak tartóztatva és a pénz megmentve — körülbelül negyven tiszt a Gárda-Palotából. Gratz könyve egyáltalán nem tartja fontosnak megemlíteni, hogy kik voltak azok a tiszték, akik a megszállást végrehajtották. Névtelen hősöknek sem minősíti őket, — mert hiszen a két vezető nevével, akiknek helytelenül tulajdonítja a követség elfoglalását — egyszerűen elkönnyveli az igazi szereplőket. Pedig ha elolvasta volna — nem beszéllek a Hajós-féle memorandumról — Heffty könyvét, ami pedig szintén elég langyosan ír az ellenforradalomnak eme legnagyobb és egyetlen értékes egyéni tetteről, könnyen megállapíthatta volna, hogy kik kockáztatták az életüket és megmenekülésük után a becsületüket, tisztán és önzetlenül a magyar trikolorért! De hát ezt elmulasztotta ő is, úgy mint előtte és utána mindenki, aki ehhez az ügyszöveg pennával hozzáfogott.

És míg az ál-babérokkal dicsekvők magas állásokat és kitüntetésekkel szereztek a bank-uccai pucstra hivatkozott érdemeikért, addig az igazi hősök, akik a bőrüket nem átalították bizonytalan vásárra vinni, nyomorognak, állás és foglalkozás nélkül vannak a legtöbben és senkinek sem jut az eszébe, rajtuk segíteni. Itt le kell szegezni, hogy a bécsi Magyar Ház megszállását Hajós Jenő vezette, a végrehajtásban pedig fontos szerepet töltöttek be: Heffty Richárd, Crouy Péter, Marton Béla, Grüneberg Frigyes, Begyáts Ödön és e könyv írója. Ezenkívül még Szeghó István, Heimbach Ottó, Pápai Árpád, Szomáth Zsiga és Stern Kálmán, aki mint futár-tiszt, mellém beosztva, korábban Magyarországra jött, hogy segítségemre és esetleg védelmemre legyen abban a tájékozásban, ami nekem feladatomból volt kitzüve.

Ezeket kívül — a pucszéjszakáján szereplőket értve alatta — mindenki más csak egyszerű színpadi nézővé zsugorodott!

A követek letartóztatását hogy nem Takách-Tolvay ezredes vezette, hanem kizárólag Hajós, ezt semmi sem bizonyítja jobban,

mint az a kis esemény, amikor a már fogságunkban lévő követek előtt megjelent Takách-Tolvay ezredes és kijelentette, hogy biztosítja életüket: ekkor Begyáts Ödön — mintha csak a többi foglalkozók nevében tenné — rákiáltott az ezredesre, hogy hagyja félbe az efféle érzelmeket, mert sem ő, sem közülünk bárki nem az ezredes, hanem Hajós utasításait fogadta meg követni. Közben pedig revolvere agyát megmarkolta és az ezredes koponyája előtt hadonászva azt hangoztatta, hogy szétloccsantja az ezredes úr koponyáját, ha ezeknek a bolsevik zsványoknak kegyelmet ígér és vénasszony módon sopánkodik az életük biztonságáért!

Amire az ezredes úr akkor, pillanatnyilag elfelejtett válaszolni Begyáts hadnagynak, (amit mi ittasságának tudtunk be). De később Begyátsnak a honvédelmi minisztériumhoz tett felterjesztése — melyben önmaga ellen kért fegyelmit ebben az ügyben, nem tudni mi okból — szintén nem nyert befejezést.

Jellemző Takách ezredes állapotára, hogy Ashmead Bartlett könyvében azt írja: „a másik gróf (t. i. az egyik Pálffy-Daun) olyan részeg volt, annyit handabandázott, hogy megfenyegettem, hogy a kommunisták mellé csukatom”.

Ha tehát mindezeket tudta volna — pedig tudhatta volna! — Gratz Gusztáv, azt hiszem egészen másképpen áldozott volna könyvében a bank-gassei pucs emlékének. És feltétlenül a hiteles adatok betartásával és csakis azokra támaszkodva írta volna meg azt a könyvet, (vagy irattá volna meg!) ami egyenesen a történelemnek lett szánva.

Nem is sejtette, mert nem is sejtette, hogy hány becsületes, egyszerű magyar szív és mennyi fényes gondolkozású tiszta magyar koponya issza még ma is annak az árát, hogy — egyszerű hanyagságból, tudatlanságból vagy tájékozatlanságból — babérokat rakott egy mondattal olyanok fejére, kik azt legkevésbé sem érdemelték meg!

II. RÉSZ.

Élet-halál harc az Igazságért.

X. FEJEZET.

Az aknamunka boszorkánykonyhája.

I.

Hajós Jenő országból-országba menekült, mint az üldözött vad, hogy elterelje a nyomozó hatóságok figyelmét a 140 millió rejtkehelyéről. Társait egymásután tartóztatták le, Bécsben az osztrákok, Jugoszláviában a szerbek. De a menekülő Hajóssal senki sem vállalt közösséget, vallatás, kínzás, még börtön árán sem: Hajóst nem árulták el a társai.

Amíg Maxim Gorkij tollára való szenvedéseket éltek át a bank-uccai milliók megszervezői és a pucs végrehajtói: addig Bécsben kényelmes Hotelekben dőzsöltek azok, akik a magyar kormány megalakulását kijelentő hazugsággal kicsalták Hajós kezéből, az általa megmentett milliókat!

És a száznegyvenmillió, amit érintetlenül, a maga teljes egészében kellett volna átadni az első felelős, alkotmányos magyar kormánynak: elolvadt, eltűnt az őrzők kezei között. A pénz megmentői és megszerzői pedig nyomorogtak, koldus-kenyéren éltek, idegen országok kénye-kedvére voltak kiszolgáltatva és senki sem gondolt többet velük.

A kommunizmus bukása után igen sok ember szívdobogva leste a percet, mikor tűnik le Hajós? mikor pusztulnak el társai? — hogy azután a milliókat ne kérhesse senki se számon.

De Hajós él és vele élnek munkájának összes osztályosai!

Az ő kötelességük számonkérni a bank-uccai pucsban megmentett száznegyven milliót, az ő feladatuk felelősségre vonni azokat, akik a kormány megalakulását kijelentő hazug hírral kicsalták Hajós kezéből a hazának megmentett óriási összeget!

Igaz, hogy a száznegyven milliót elrabolták az ellenforradalmárok, de rablóktól rabolták el és a magyar Hazának lett megsze-

rezve! Annak a Hazának, amitől Kun Béla kommunistái elloptak. De a 140 millió viszont teljes egészében adatott át — a felelős, magyar kormánynak! Mert Hajós azt hitte, hogy az a kormány létezik, utasításokat adhat, tehát utasítását parancsnak vette: átadta a pénzt. Ha tudta volna, hogy ez a kormányparancs csak felelőtlen emberek hazugsága: úgymint másképp cselekedett volna.

Ha a harctéren egy olyan feladatot hajtott valaki végre, amire nem kapott utasítást; azaz egy megadott feladattól elállva — egy másik, hirtelen előállt feladatot oldott meg sikerrel: a legnagyobb katonai elismerést, a Mária Theresia rendet tették a mellére jutalmul, ha ez a cselekedet egy ütközetben sorsdöntő szerepet játszott. Az az önkéntes kockázat, amit a bank-uccai pucss végrehajtói vállaltak anélkül, hogy erre őket bármi, vagy bárki kötelezte, vagy kényszerítette volna: nem érdemli-e meg a politikai Mária Theresia rendet? Vagy nem volt-e ez az akció sorsdöntő a bolsevizmus elleni hadjáratban?!

Kétségtelen azonban az, hogy Hajós hibát csinált a pénz megszerzése után. Ez pedig abban állott, hogy vakon bízott azoknak a szavában, akik kijelentették a pucss résztvevői előtt, hogy felelős kormány alakult, annak a parancsa, hogy a pénz, még az éj folyamán a kormány képviselőinek átadassék.

De viszont Hajós hibája nem mentesíthette a pénzz átvevőit az alól, hogy a 140 milliót érintetlenül juttassák a magyar kormány kezébe!

Ezektől eltekintve, létezett egy másik csoport is, akiknek volt okuk félni Hajós és társainak hazatérésétől. Ezek azok voltak, akik magukhoz ragadták a bank-uccai pucss érdemét, feltölték magukat a pucss szervezőinek és végrehajtóinak —; és amíg Hajós üldözött vad módjára menekült a világban és amíg társait egymásután vetették börtönbe a különböző államok hatóságai, addig őket itthon a bank-uccai milliók megmentőiként fogadták és tisztelték.

Ismeretes, hogy a pucss követő napon cikkek jelentek meg a bécsi lapokban, melyek a pucss érdemét Takách-Tolvay gróf ezredesnek tulajdonították. A lapok eme közléseinek köszönhetően Takách ezredes, hogy a bécsi rendőrség őt letartóztatta és ezzel kapcsolatban felfedezte az elfogott követek rejtkehelyét.

Ezt a sajtó-campagnet — mely még hónapokig tartott és a bécsi lapokat tévútra vezette — Takách ezredes öccse: Takách Guidó, volt katonai lelkész irányította.

Így lett gróf Takách ezredesből bank-uccai hős és a 140

millió megmentője. Holott csak annyi köze volt az egészhez, hogy a kormány megalakulását igazoló valótlan kijelentést támogatta és megerősítette —, miáltal a 140 milliót Szmracsányiék kezébe juttatta. — — — És hogy a martírság és hősiesség fogalma alá legyen támasztva, elég volt a bécsi rendőrség által való letartóztatása és a két hónapi osztrák fogság!

Ez a körülmény egyedül is elég lett volna, amihez azonban a gondosan elkészített propaganda is hozzájárult, hogy Takách ezredest a köztudat a bank-uccai mártírnak és a 140 millió megmentőjének glorifikálja.

Takáchnak az a színváltozása, hogy Pogány József hadügyi népbiztos bécsi exponenséből a legnagyobb ellenforradalmi puccs hőségévé vedlett; nem az egyetlen fordulat az ezredesnek az eseményeket híven követő elváltozásaiban, amint ez a következőkből világosan kitűnik.

A kommün bukását ugyanis a Peidl-féle szocialista kabinet követte Magyarországon. A kormány bécsi katonai megbízottja Takách ezredes volt, aki kormányától egy millió korona segílyt eszközölt ki és osztott szét az annak, idején Bécsben verbuvált és most oda visszamenekült vörös katonák részére. Ezt akkor az összes bécsi lapok hozták. Sőt a bécsi kommunisták az Arbeiterzeitungban nyilvános köszönettel adóztak Takách ezredesnek és hogy még jobban kimutassák iránta való hódolatukat, köszönő és üdvözlő deputációval járultak nagylelkű támogatójuk színe elé. De ez a rezsím sem látszott állandóan megmaradni. — — —

jött az ellenforradalmi alapon álló Friedrich-kormány és Takáchnak ehhez kellett alkalmazkodnia. Mikor Soós tábornok Bécsbe érkezett, a fogadó magyarok feje és szónoka Takách ezredes volt, aki ezekkel a szavakkal kezdte beszédét: „Mi, akik mindig első sorban harcoltunk a vörös uralom ellen. — — —

Úgy látszik, elfelejtette, hogy a nemzeti csapatok ellen harcolt, menekülő vörösök pénzbeli segítése nem a vörösök elleni harcolást jelenti!

Ahogy győzött minden vonalán a nemzeti eszme, úgy gördült tovább Takách ezredes öntömjénezése is. Tábori Kornél „Heti Újság”-ja: „Egy előkelő törzstisztől” —, az „Új Nemzedék” 1919 november 26-iki száma pedig magától a „bank-uccai hőstől”, Takách ezredestől közöl interjúi.

Emellett szinte megdöbbenő az a vakmerőség és szégyenérzetnélküliség, ahogyan Hajós és társai ellen dolgoztak.

Három főcsoportba kell összefoglalnom azokat, akik egy titkos, de erős lelki szerződésben Hajós és társai elpusztítására szövetkezés nélkül —: szövetkeztek.

1. Azok, akik magukat hivatalos kormánynak kiadva, a pénzt megszerezték és tudták, hogy a pénz átvételét bizonyító, egyetlen példányban lévő dokumentumok Hajós kezében vannak.

2. Azok, akik magukat a bank-uccai pucs végrehajtóinak és a 140 millió megszerzőinek adták ki.

3. Azok, akik Hajósnak kollégái voltak és a pucs előtt, hívására nem siettek segítségére: nekik tehát kényes volt a helyzetük, mert minden Hajósnak jutó elismerés nekik egyszersmind megbélyegzést jelentett volna.

De nemcsak Takách ezredes sietett kisajátítani magának a bank-uccai pucs érdemeit: a Szmrecsányi-csoport — a volt bécsi Komité tagjai — sem átalották kivenni részüket a dicsőségből. Mindenütt a bank-uccai hőökként szerepeltek. Követválasztásokon fölhasználták céljaiknak a bank-uccai ügyet és fehér asztalok mellett legendák keltek róluk.

Mikor 1920 tavaszán a magyar parlament firtatni kezdte a bank-uccai milliók ügyét, akkor Karner főszolgabíró, *aki exponense volt e csoportnak és jelen volt akkor, mikor Szmrecsányi és társai a pénzt átvették, cikket irt a budapesti lapokban, amely szerint:*

„Hálátlanság gyanúsítani Szmrecsányiékát, *akik életük kockázatásával mentették meg a 140 milliót. Ha a Dunába dobták volna,, ahhoz is joguk lett volna — —”*

Szmrecsányiék, mintha csak megrendelték volna ezt a dicsőhimnuszt, némán hallgattak; holott annak az embernek a tudatában tették, aki tisztában van azzal, hogy nem őt illeti a dicséret. De nem jutott eszükbe helyreigazító nyilatkozatban kifejezni, hogy nem övék, amit nekik tulajdonítanak. Holott ezt Szmrecsányi Hajósnak megígérte, megígérte még pedig akkor, amikor menekülése előtt Hajós náluk hagyta, rájuk bízta a milliókat — — — . És ugyanekkor ezt Szmrecsányi írásban adta Hajósnak.

Ez a két félelmetes *érdekcsoport* szövetségre lépett, szinte akaratlanul a bécsi követség tisztviselőivel. Hiszen az igen természetes és könnyen magyarázható, hogy azok a tisztviselők, akikhez hiába fordult segítségért a milliók megmentésében, akik gyáván elzárkóztak minden beavatkozás elől, akik Hajósban csak a századost néztek, ki közójük furakodott és akadályoztatja őket az előmenetelben; nem vehették örömmel a Követségre való visszatérését.

Nemsokára azután kikezdte nevét a rosszakaratú ragály: a rágalmazás. Fantasztikus mesék keltek szárnyra. Híre járt, hogy Hajós alapjában kommunista volt, vagy ha nem, akkor szocialista. Zsidónak mondták, holott soha a családjában egy sem akadt. De ezt is csak azért híresztelték, mert abban az időben a zsidóság ellen fordult a hangulat. Híresztelték, hogy Hajós megszökött a Takách ezredes által megmentett milliósokkal és a kommunistáknak akarta voltaképpen visszaadni — vagy annak, aki többet ígér érte. Ez a bokréta csak egy kis részecskéje annak a rágalom-mezőnek, amit valósággal tenyésztett a rosszakarat, a félelem és az irigység.

A kormány megdőlte után a bécsi magyar követség tisztviselői felirattal fordultak a külügyminisztériumhoz és kérték, hogy azok a tisztviselők, akik részt vettek a bank-uccai pucsbán, ne jöhessenek vissza a követségre, mert a passzív tisztviselők kellemtelen helyzetbe kerülnének velük szemben.

Mikor Hajós 1919 szeptember havában négy hónapi távollét után Bécsbe érkezett —: abban a furcsa helyzetben találta magát, hogy míg szemben mindenki barátságáról és nagyrabecsléséről biztosította, addig a hátamögött egy jól megszervezett kampány a legfantasztikusabb rágalmakat terjesztette róla.

Megtörtént az a lehetetlen eset, hogy két nappal megérkezése után Hajóst a bécsi rendőrség letartóztatta, még pedig azon elfogatási parancs alapján, melyet Kun Béla adott ki ellene, a 140 millióból kifolyólag! A követségen ugyanis egyszerűen *elfelejtették* visszavonni ezt a feljelentést.

A követségen Parcher tanácsos, a követség vezetője, ki a pucszakáján szobájába zárkózott, azt mondta Hajósnek: „Olyan soká volt *távol*, hogy már nem is tagja a követségnek”.

Hogy Bécsben is dezavualják Hajóst, Parcher ideiglenes megbízott elrendelte, hogy Hajós elől a bécsi sajtót el kell zárni.

Ez a titkos szövetkezés egy célban egyesült: Hajóst erkölcsileg tönkre kell tenni.

Hajós csakhamar megállapíthatta, hogy egy igen jól szervezett hadjárat folyik ellene és több napi kutatás után meglelte a forrást is: véletlenül találkozott Bécsben Takách ezredessel, aki szemére lobbantotta szökését, amíg őt és társait becsukták. Hajós tiltakozott — és megmagyarázta, hogy az ő szökése tervszerűen, a bécsi Komité tudtával történt, mert csak így lehetett a 140 milliót másodszer is megmenteni. Viszont letartóztatását Takách ezredes

tulajdonítsa annak az újságcikknek, amit a pucsról ő tetetett a bécsi lapokba. Ugyanis Seress szerkesztőtől megtudta Hajós, hogy a pucst követő reggelen Takáchék egy belső embere adta le a lapoknak a pucs részleteit, még pedig úgy, hogy Takáchnak tulajdonította az egészet. Seress az egészet igen jól tudta, hiszen az ő kezén ment keresztül a cikk, mielőtt megjelent.

Hajóst a véletlen — éppen Seressel való beszélgetés közben — összehozta Takách Guidóval. Az ezredes öccse szemére hányta Hajós-nak, hogy miért intrikál bátyja ellen, mikor Takáché a főérdem, hiszen le is volt tartóztatva. Hajós mosolyogva mondotta neki, hogy az ezredes és társai nem is tudtak a pénz megmentéséről, a követek letartóztatását és a követség megszállását pedig a Grüneberg-különítmény és az ő bizalmas tisztjei vezették: tehát ahhoz sincs semmi joga, hogy azt magának tulajdonítsa.

Takách Guidó meghallgatta Hajós érveit, azután kijelentette, hogy ő majd közvetít bátyja és Hajós között — és a legbarátságosabb kézfogással búcsút vett Hajóstól.

Hajós kissé tehát megnyugodott, hogy rendezhetni fogja a bank-uccai pucs ügyét, mert az ezredes öccsét befolyásos embernek ismerte és olyannak, aki Takách grófra hatni képes. Ámde a reggel váratlan meglepetést hozott számára. Ugyanis megjelent nála két törzstiszt, nevezetesen Beniczky Ödön alezredes és Csefey Gedeon őrnagy, akik a magyar liquidáció azon tisztjei nevében, akik a nevezetes éjszakán a Magyar Házban Takách ezredes szobájában voltak —, fegyveres elégtételt kértek Hajós Jenőtől. Tették ezt azért, mert Hajós Takách Guidónak azt mondotta volna, hogy az illetők elbújtak és gyávák voltak.

Hajós nem tudta, hogy fiú-e, vagy leány? Ő ugyanis semmi-féle ilyen kijelentést nem tett az ezredes öccsének, de természetesen, szó nélkül megnevezte segédeit.

Amíg a segédek között folytak a tárgyalások, alkalma volt Hajós-nak Zsidy századossal beszélni, aki szintén Takách szobájában volt a pucson és aki szintén a liquidációhoz tartozott. Zsidy bámult, amikor fentieket megtudta. És egyúttal kijelentette, hogy mindennap bejár a Gárda-Palotába, ott semmit nem hallott provokálásról, ő sem tud semmit és neki eszéágában sincs Hajóst felelősségre vonni.

Hajós most még kevesebbet tudott, mint eddig —: azaz mindent tudott! A legfurcsább ebben a kis incidensben a dolog vége volt. Ugyanis Hajós megbízottai közölték felükkel, hogy

magukat sértve érző tiszték neveit két hét alatt nem sikerült megállapítani; mert hiszen maga Beniczky alezredes csak egyet tudott megnevezni Geréb főhadnagy személyében. Ez az egész eset elég komikus lefolyású volt és egészen szokatlan a lovagias ügyek történetében.

Azonban az aknaharc lencséjének a gyújtópontját csak szeptember havában sikerült meglátnia.

Magurányi, aki Kun Béla boszúja elől családotól Insbruckba menekült, visszatért Bécsbe és a következőket mondotta: Takách ezredes és Borovicsini már a pucsot követő napon híresztelték, hogy Hajós pénzt vitt el, pénzt követelt tetteért a Komitétól, kapott is —; ezzel tönkre tette magát és sohasem fog a követségre visszatérni. Ugyanakkor azonban, mikor Hajóst ilyen hazug legendával erkölcsileg tönkre akarták tenni, Magurányit megkönyékezte Takách Guidó, neki nagyobb összegű pénzt ajánlott föl —, még pedig fivére, Takách ezredes megbízásából. Magurányi az ajánlatot kereken visszautasította! És hasonlókat kikért magának. Ellenben ugyanakkor Hajósnak tudomására jutott, hogy *Takách ezredes igenis követelt és kapott is pénzt a Komitétól!*

Ehhez járult az az expresz-levél, melyet Takách Guidó Magurányinak Insbruckba írt és melyben arra kéri, hogy azonnal siessen haza, mert rá nagy szükség van, hogy Hajóst tönkretelhessék. A levél csupa becsületsértő kifejezéseket tartalmazott Hajósról — és végül egy fenyegetést: hogy ha bárki Hajós pártjára találna állni, előre elintézettnek tekintheti magát! Egy ehhez hasonló kijelentést már volt szerencséje hallani Hajósnak akkor, mikor szökése előtt a Takách ezredeshez tartozó tiszték egyike kijelentette neki: aki Takách ezredes érdemét, a pucsban való szereplését kisebbiteni merné, az őket egy zárt tömegben fogja találni maga ellen!

Ekkor érkezett Bécsbe Wettstein János, követségi titkár, aki azzal lett oda küldve, hogy derítse föl a bécsi eseményeket. Weistem működését azzal kezdte, hogy a leghetetlenebb rágalmakat szórta Hajós fejére és maga terjesztette a róla szóló rosszakaratú híreket.

Hajóst efféle csekélység nem szokta megfélemlíteni. Azonban meg volt eme dolgoknak azon jó oldala is, hogy egyszerre egészen tisztán látta a lehúzott sisakú támadót. Tudta már, hogy itt életre- és halálra megy a dolog. Kétségtelen volt azonban az, hogy ellenfelei május óta igen nagy *időbeli* fölényhez jutottak.

A legszomorúbb és kétségbeejtőbb, hogy ugyanannak a 140 millió-nak a segítségével, amit Hajós mentett meg, fölüeny hatalmú pozíciókba kerültek, ahol könnyű volt nekik öt megtámadni.

De Hajós nem csüggedt, hisz mellette volt az igazság.

Elhatározta a legkétségbeesettebb harcot fölvenni. Gyűjtött adatok után, beszerzett bizonyítékokat, leveleket és nyilatkozatokat, okmányokat állított össze. Fáradhatatlan buzgalommal dolgozott, mint a pók, amikor hálóját szövi. — — —

Adatainak gyűjtésében rendelkezésére állottak törhetetlen hivei: akik vele együtt szerezték meg a 140 milliót, akik végrehajtották a Magyar Ház megszállását. És hiába volt az ellenfelek minden erőlködése, hogy a nyomok eltüntessenek, hiába törtek be lakásába három ízben is, hogy íróasztalát felkutassák; fárasztó munkáját siker koronázta: minden adat halomban feküdt előtte.

Először a védekezésre, azután a támadásra!

II.

1920 februárjában minden adat öszpontosult Hajós ügyvédjének, Kollmann Dezsőnek kezében. És ugyanez év február 19-én bűnvádi feljelentés indult meg, becsületsértés és rágalmazás címén:

Takách Guidó, tábori lelkész, Borovicsini Nándor követségi titkár, Wettstein János köv. titkár, Velics László köv. tanácsos, Prém Lóránt p. ü. titkár, Wörnle János köv. titkár, Geöcze Bertalan külügyminiszteri titkár, Bornemissza Gábor külügyminiszteri tisztviselő és a „Heti Újság” c. folyóirat ellen.

Nemcsak az volt a cél, hogy ezek a kis előőrsök elvegyék büntetésüket; sokkal messzeágazóbb volt: kiugratni odújukból a hurokvetőket, akik az egész aknaharcot szervezték!

Hajós nem szívesen vállalkozott erre a lépésre. De kötelessége volt, meg kellett tennie! A felelősség azokat illeti, akik a dolgot idáig engedték fajulni!

Hajós nemcsak magának tartozott ezzel, de tartozott Kerecsenynek, Begyátsnak, a Grüneberg-különítménynek, a saját és azok családjainak, tartozott a nemzete becsületének, a Történelemnek, az Igazságnak és az Erkölcseknél!

A bűnvádi feljelentések benyújtásával egyidejűleg Hajós az okmányok egy részét magánúton Gratz Gusztáv akkori bécsi

követ kezeihez juttatta. Gratz ugyancsak elnöke volt a bank-uccai ügy megvizsgálására kirendelt bizottságnak is. Ez a bizottság arra sem tartotta érdemesnek Hajóst, hogy kihallgassa és öt hónapi haszontalan munka után, a valóságnak meg nem felelő, sőt azzal homlokegyenest ellenkező módon informálta a külügyminisztériumot. Gratz Gusztáv az iratok áttanulmányozása után, 1920 április 27-én Budapestre érkezett és azonnal érintkezésbe lépett Hajóssal.

Eme nevezetes Brisztol-szállóbeli beszélgetéskor Gratz majdnem bocsánatot kért Hajóstól, hogy ennyi ideig nem tett a bizottság semmit a védelmére. És kijelentette, csak most látja, hogy a nyomozás mennyire félre lett vezetve, milyen téves alapon járt és milyen fonák beállításban jutott a külügyminisztérium és vele a közvélemény tudára.

Nagyon helytelenítette Szmrecsányiék magatartását, akik annak dacára, hogy pontosan voltak értesülve a tiszta igazságról, nem siettek Hajós védelmére a nyilvánosság előtt, hanem hallgatásukkal még azt a benyomást keltették, mintha a hamis híreknek lenne igazuk. Azután megígérte, hogy Teleki Pál miniszterelnöknél azonnal jelentést tesz a dologról és megtesz minden lépést, hogy a Hajóson ejtett sérelmek megtoroltassanak és ő elégtételt kapjon.

Gratz jelentésének meg volt az az eredménye, hogy Teleki miniszterelnök elrendelte a tényállás újból való felvételét és teljes kivizsgálását.

A vizsgálat következményeképpen a külügyminisztérium bizottságot rendelt ki a bank-uccai milliók ügyeinek felderítése céljából. És a Csáky külügyminiszter aláírásával ellátott leirat arról értesítette Hajóst, hogy korrektül járt el a pénz megmentésében és a külügyminisztérium a felmentvényt megadja. (Lásd a Közvélemény c. fejezetben.) Magyarország kormányzója pedig legmagasabb elhatározásából megerősítette első o. követségi titkári kinevezését! Tehát a legmagasabb elismerésnek is már a birtokában volt.

És hogy a nyilvánosan terjesztett rágalom is helyre legyenek igazítva-, a külügyminisztérium hivatalos kommunikét adott ki, amit a miniszterelnökségi sajtóiroda az összes lapoknak közlés végett továbbított.

A kommuniké szerinti vizsgálat megállapította, hogy Hajós és Magurányi a 140 milliót hazafias célból szereztek meg. A megmentett pénzt még a pucss estélyen átadták a Szmrecsányi-csoportnak és nagylelkű tettükért egy fillér jutalmat nem kértek és nem kaptak soha senkitől. Ami ezzel ellenkező híresztelés, az egyszerűen valótlan.

Tehát a legmagasabb kormányzói elismerés, a külügyminisztérium és a lapok helyreigazító nyilatkozatai egyszerre tisztázták Hajóst és társait.

Újra úgy állott a világ előtt, mint május 2-án éjjel a bank-uccai pucsbán: a 140 millió megmentőjeként!

A pörökre vonatkozólag kijelentette Teleki, hogy azokban nem lát politikát és értésére adta Kollmann Dezsőnek, Hajós ügyvédjének, hogy azokba nem foly bele és azoknak szabad folyást enged. Azonban előrelátható volt, hogy a bíróságok túlhalmozása miatt hamarosan nem kerülhet sor tárgyalásra, miért a közbeeső időt Gratz Gusztáv arra akarta kihasználni, hogy az ügyeket békés úton intézzék el és közvetítő lépéseket tett Hajós rágalmozói és Hajós között.*

Hajós, annak tudatában, hogy fegyvert ad — bár akaratlanul — az ellenforradalom ellenségeinek kezébe, ha az ország nyilvánossága előtt tárgyalatja a nem éppen gáláns ügyeket —, beleegyezett: elfogadta a közvetítést. De csakis azzal a kikötéssel, ha az elszenvedett meghurcoltatásokért és rágalmakért a teljes elégtételt megkapja.

De pár hét múlva elaludt Gratz bécsi közvetítése. Amely közvetítésnek fő jellemvonása az volt, hogy minden közeli bírói tárgyalás előtt *mindent beígért*, — de azután a beleegyezéskor hangtalanul elhallgatott. Csak addig volt érdeke szorgalmazni a békés elintézést, amíg egy kitűzött tárgyalást el nem halasztott —, hogy így a vád ismét egérutat nyerhessen magának.

A pörök elhalasztása következtében a hivatalos fórumok időt kaptak arra, hogy Hajós elhallgattatásának módját megtalálják: miután a tárgyalások a vádlottak távolléte miatt ismételen elhalasztattak, Hajós egyszerre csak értesítést kapott a bíróságtól, hogy a pöröket be kellett szüntetni, mivel a Külügyminisztérium, mint Hajós fölöttes hatósága, a pörök lefolytatásához szükséges engedélyt megtagadta.

A külügyminisztérium, amely kommunikéjében kijelentette, hogy Hajós a bank-uccai milliók megmentője és az ezzel ellenkező híresztelések rágalmak: védelmébe vette a rágalmozókat a bank-uccai milliók megmentőjével szemben!

* Lásd Gratznak 1920 okt. 27-én kelt levelét.

A rágalmazás háborgó tengere látszólag elcsillapodott. De csak azért, hogy a csöndes víztükör alatt — alattomban még jobban dolgozhasson a mélységben!

Hajós és társainak ellenségei utolsó erejük megfeszítésével fogtak össze, hogy a maguknak orvul kiragadott diadalt megmenthessék!

Elérkezett mindkét részről a harc életre-halálra!

Mindennap újabb és újabb vádat koholt, minden óra újabb és újabb támadást hozott. Jöttek a fekete-kéz levelei: „Ha élete kedves, ne bolygassa a bank-uccai milliók ügyét!” Állítólagos jóbarátok megkörnyékezték. Jóakarátú, bizalmas figyelmeztetéseket mondva: „Hagyja abba az egész ügyet, adja föl a harcot. Láthatja, egyedül van. Ellenségeinek sok a száma. Hatalmasok. Vagyunk, rangjuk erejével tönkretelhetik. Okosabban tenné, ha a rosszra vezető, oktalan harc helyett kivándorolna. Ott van Amerika. Biztosan összeadnak annyi pénzt, hogy ott egy kis birtokot vehet” —. És az Isten a megmondhatója, mennyi hasonló „figyelmeztetés” nem jutott a füléhez.

A Grüneberg-különítménnyel fölvelt jegyzőkönyv egyik példánya X főhadnagynál volt. Egy napon egy magas állású férfi jelent meg a főhadnagynál és egy millió korona jutalmat, meg előkelő állást kínált föl a jegyzőkönyvért. A főhadnagy nem is tárgyalt az illetővel!

Február havában tudta meg Hajós, hogy januárban már meg kellett volna hálnia. Az érdekeltek egyike rábírt egy különítményparancsnokot, hogy Hajóst, mint veszedelmes őszirózsás forradalmárt, tegye el láb alól. A Dunábadobás éjszakája előtt tudta meg az illető, hogy voltaképpen „*ki is*” az a Hajós, — és természetesen lefújta az egész vállalkozást.

Az egyik tárgyalás előtt — pár nappal, e sorok írója a Pannónia-kávéházban többek jelenlétében említette, hogy most lesz nem sokára a bank-uccai ügy tárgyalása. És ő érdekelt fél, neki is el kell mennie.

Két nappal eme beszélgetés után, hajnalban megjelent az író lakásán — a Landau-gyilkosságból kifolyólag azóta négy és félévi fegyházra jogerősen elítélt — a hírhedt Sípos Kamilló, rendőrök társaságában, állig fegyverben — és a József-uccai katonai parancsnokságra előállította. A vád az volt, hogy kém és kommunista. Természetesen hamarosan kiderült a pokoli rosszakarat és egy óra múlva tisztázva személyiségét, visszanyerte szabadságát.

Látni való: az „volt a főcél, hogy erkölcsileg — ha máskép-

pen nem lehet, egyelőre — kivégeztessenek azok, akik többet tudnak ebben az ügyben, mint amint kellene, vagy szabadna!

És a titokzatos véletlen meseszerűen segítségére volt az Igazság eltipróinak.

Amíg a pucs igazi résztvevői még ráhibázva sem találtak valami állást vagy pozíciót, addig ellenségeiket a sors csodálatos módon istápolta.

Szinte elérhetetlen magasságokba szálltak. Megközelíthetetlen pozíciókat értek el ugrásszerű gyorsasággal, ahol kor, képzettség, szolgálati évek, érdemek mind mellékesek voltak. Csak az volt a fontos, hogy az illetőket egy esetleges megtámadtatás esetén „nemzeti érdek” címén megvédeni és mentesíteni lehessen.

Wettstein János Hágában Magyarország képviselője, Velics László a pápai udvarnál, Wörnle János a bécsi követségen teljesített szolgálatot és Takách ezredes varsói katonai meghatalmazott lett.

Hajós pedig abba a furcsa helyzetbe jutott, hogy Magyarország külföldi képviselőit rágalmazásért bíróság elé kellett idéznie. A magyar bíró pedig — miután a háromszori idézésre nem jelentek meg — Magyarország hágai és müncheni ügyvivőinek az elővezetését rendelte el 1920 október 10-én!!

Azonban mindezek ellenére nem akart elhallgatni a most már kétségbeesetté fokozódott támadás. Úgy látszik, semmi sem fékezte meg dühét és félelmét, mert hol alattomban, hol a nyilvánosság előtt újra és újra felütötte már-már megalázott fejét.

1920 szeptember 16-án, mikor Hajóst már a legfelsőbb fórumok tisztázták, az „Az Újság” c. napilapban egy cikk jelent meg Korláth örs alezredes tollából. A cikkben az aktív alezredes szembe helyezkedett a külügyminisztérium hivatalos kommunikációjával Magyarország kormányzójának kinevezésével és kijelentette, hogy hiába akarják Hajóst tisztára mosni, mégis rágalmazóinak van igazuk; és a hivatalos vizsgálat által már megdöntött rágalmakat újabb és újabb lehetetlen koholmánnyal merete fűszerezni.

Az országban senki sem tudta, mi történik itt. Kinek van hát voltaképpen igaza? A közvélemény már nevenségesen fogta föl a dolgot. Kétségbeestek a hatóságok, hogy hiába a hivatalos megállapításoknak, ha vannak, akik meg merik azt cáfolni. Csak az a kis maroknyi csapat — akik a bank-uccai pucstól végrehajtották — szorította ökölbe kezét és tudta, hogy eljön még az igazság napja.

Úgy látszik tehát, még nem aludt el egészen a hétfejű, rágalmazó szörnyeteg. És a sügdozódás, a figyelmeztetés ismét kezdetét

vette. A bécsi Komité „előkelői” ingadozó magatartást tanúsítottak Hajóssal szemben.

A külügyminisztérium egyik, különösen mimózaalkú tisztviselője azt a teóriát állította föl, hogy Hajós végeredményben mégis deklasszírozta magát, mert — rabolt.

Arról persze megfeledkezett, hogy az ő nagyszerű elmélete szerint minden jó magyar gyilkos is, mert hiszen a harctereken éveken át gyilkolt — a hazájáért!?

És megfeledkezik arról is ez az érzékeny lelkű kritikus — aki egyébként az utolsó óráig híven szolgálta a kommunista uralmat —, hogy ha Hajós rabló, akkor azok, akik tőle a pénzt átvették, tehát Szmrecsányi György, Pallavicini György örgróf, Teleki Pál gróf: orgazdák. — — —

Már pedig, ha a pénz átvevői vállalták ezt a szerepet: Hajós is nyugodtan vállalhatja a rablás ódiúját!

És akcióba lépett a „klikk”. A mindig létezett és mindenütt létező, láthatatlanul összetartó földalatti szövetkezete azoknak, akik mindig a más verejtékének, a más vérének az árán akartak boldogulni. A nagy „lefölözőknek”, a soh'se vetőknek, de mindig aratóknak az az internacionáléja, mely mindig elhúzódik, ha kockázatról van szó, de mellet verve mindig előáll, ha valahol sikert szimatol. Akik mindig fönnt vannak, akiknek öröklött domíniuma a politika és közélet, akik minden gesztenyét mással kapartatnak ki, hogy a kényelmetlenné vált eszközt azután — ha önként nem akar félreállani — ezer felé ágazó szervezetük szövevényében egyszerűen megfojtsák.

Megkezdődik a kutatás, a nagy hajtóvadászat. Kinyomozni Hajós egész múltját, hátha van benne valami, amivel tönkre lehetne tenni?

Minden bokrot megzörgetnek, hátha van mögötte valami, mindenkire bekopogtatnak, hátha tud valamit?

Elmennek Panos ezredeshez — Hajós volt vezérkari főnökéhez és aki e sorok íróját kiszabadította egy amerikai tiszt segítségével a szerbek fogságából — megkérdezik: jogosan hordja-e Hajós a kiténtetéseket, melyekkel tele a melle?

Egy törzstiszt — Hajós barátja — valami csekély kéréssel megy egy hivatalhoz. „Meglesz! — mondja a referens — de szeppen adatokat Hajós ellen!”

Korláth Eörs alezredes — aki már a pucsnál szerepelt — azt meséli Magurányinak, hogy Hajós lefokozott tiszt volt és ő

vezette ama októberi napon a lánchídi csatát! (Mintha ezt már Friedrichre is mondták volna? Úgy látszik, Magyarországon ma a lánchídi csata helyettesíti a renaissance gyorsan öló mérgeget? Mindenkire ráfogják, akit el akarnak tenni láb alól.)

Magurányi rögtön kijelenti, hogy Korláth állításait azonnal közölni fogja Hajóssal. „Felhatalmazlak reá!” felelte Korláth.

Erre Hajós segédeit Korláth lakására küldi, lovagias elégtételt veendő. De az alezredes háziasszonya a megbízottaknak ezt a kijelentést tette: „ma reggel végleg Csehországba ment az alezredes úr”. A segédek pedig hetekig nyomozzák Korláth Eörs alezredes címét — hiába. Azután visszaadják Hajósnak megbízatásukat.

Érdekes, hogy ugyanez a Korláth alezredes már a pucs után nyíltan meséitej hogy ő még 1919 április elején összeesküvést szervezett Takádi ezredes „ártalmatlanná tételére”, mert Takádi személyében látta az ellenforradalmi akció fő akadályát!

Tempora mutantur . . .

Hajós pedig kénytelen volt följelenteni az „Az Újság” című napilapot és Korláth Eörs alezredest rágalalmazásért. Előbbit a polgári, utóbbit a katonai hatóságoknál.

Korláth Eörs nem mer bíróság elé menni.

A katonai bíróság mai napig sem közölte ítéletét Hajóssal. Ám Korláth Eörs is mintha elhallgatott volna — egyelőre . . .

Azonban 1925 július 31-ike után ismét hallatott magáról Hajós rágalmozója.

A Hétfői Hírlap 1925 július 31-iki számában közlemény jelent meg: „A bécsi magyar követség elsikkasztott félbillió koronája” cím alatt. A cikk azt mondja, hogy: „Korláth Eörs minden alkalmat felhasznált a bank-gassei pucs történetének meghamisítását illetőleg. Ámde nem folytathatta sokáig aknamunkáját, mert egy párbaj elöl Csehszlovákiába szökött”.

Erre a közleményre Korláth Eörs — ki időközben ezredes lett és nyugdíjba vonult — a „Budapesti Hírlap” augusztus 4-iki számában rektifikációval válaszolt.

Ebben a „helyreigazító” nyilatkozatában Korláth Eörs ny. áll. ezredes szembehelyezkedik ismét az összes hivatalos fórumok állásfoglalásával —; mert kijelenti, hogy az „Az Újság” 1920 szept. 15-iki számában az általa megjelent helyreigazítás a valóságot

tartalmazza és arra akár esküt is hajlandó tenni. Tovább kijelenti, hogy a bank-gassei pucsnál, mint az ott lévő tisztek parancsnoka szerepelt. (Mintha ezt már Takách is mondotta volna magáról? Hát akkor Hajós mi volt?)

Kijelenti továbbá, hogy ő sohasem szökött meg semmiféle párbaj elől, mert őt megbízottak sohasem keresték. (Itt három eset lehetséges. 1. Avagy van egy *másik* Korláth Eörs ezredes, 2. vagy Hajós és segédei nem mondanak igazat, 3. vagy pedig Korláth ezredes hazudik? Döntse el az olvasó!)

De ugyanakkor, mikor ezt a „perfid” és „gálád” kifejezésektől hemzsegő közleményét a Budapesti Hírlapban megjelentette, négy napra rá levelet irt a „Hétfői Hírlap” szerkesztőségének, melyben bejelenti, *hogy ismét Csehszlovákiába utazik.*

Mintha megismételné magát — mint az örökké visszatérő történelem — ez a kis Korláth-eset is?

Miért nem ment a bíróság elé Korláth, ha sértve érezte magát, miért nem vett ott elégtételt, ha már a lovagias elégtételkérésre nem tartotta a cikk íróját érdemesnek?

Miért rektifikál? Miért választ olyan módot, amit — egyelőre felelősség nélkül is megtehet!?

Dacára Szmrecsányi igazoló levelének, dacára a külügyminisztérium hivatalos kommunikéjének, mindig újra megpróbálkoztak a rágalmozók: hogy Hajós pénzt kapott a bank-gassei pucserért. Be van bizonyítva azonban, hogy Hajós nemcsak nem kapott pénzt, sem a saját, sem a társai nevében, hanem azt egyenesen vissza is utasította!

De ha kapott volna? Hiszen éppen a magyar arisztokrácia legnagyobb része vagyont jutalomképpen kapta a császártól, vagy a királytól, az országnak tett szolgálata elismerése gyanánt. Mert hányan vannak ma is, akiknek ősei árulás, vagy az osztrák császárnak *tett* más szolgálatuk fejében latifundiumokat, nemességeket, grófi címet kaptak a császártól? — És eszeágában sem volt egyiknek is, hogy ezen anyagi, vagy más jutalmat, mint megalázót vissza-utasítsa.

Hát akkor milyen jögon támadhattak meg egy olyan embert, aki mindezeketől távol állott, akinek csak egy jutalom kellett: a nemzet szerető elismerése!

Csodálatos, hogy ebbe a rettenetes hajszába bele nem örült ez a nagyszerű idegzetű férfi. Az igazság fűtötte a lelkét, a szívének is az adott hallatlan bátorságot. Hiába volt máshol a hatalom,

nála volt az igazság. Jelszavává lett az élethalál küzdelemben: „a hatalom mulandó, de az igazság örök életű!”

Hajós és társai azt hitték, hogy a halhatatlan Igazság keze lesújt a rágalmozókra és föllibbenti a titokzatos takarófátyolt a bank-uccai milliókról.

De ahogyan sikerült a rágalmozóknak félrevezetni a közvéleményt, úgy sikerült a független bíróságot is.

A magyar bíróság elejtette a vádat a rágalmozókkal szemben és a főmagánvádló, Hajós keresetét zárt tárgyaláson hozott határozatával elutasította.

Itt eredetiben és teljes egészében közlöm azt a négy bírósági végzést, ami a kilenc rágalmozási és becsületsértési pert befejezetlenül — befejezte.

12189217
k. ü. 1920.

A budapesti kir. törvényszéktől.

Hajós Jenő követségi titkárnak a Budapesten megjelenő „Az Újság” című napilap 1920 szeptember hó 10-én kiadott 214. számában „Friedrich István a bank-gassei milliókról”, továbbá ugyanazon lap 1920. évi szeptember hó 16-án megjelent 219. számában „a bank-gassei milliók” és a „Gondolat” című politikai hetilap 1920. évi szeptember hó 16-án megjelent 38. számában „Hajós úrból nemzeti hős lett” feliratok alatt megjelent hírlapi közlemények tartalmaival elkövetettnek állított három rendbeli rágalmazás vétségei miatt a sajtójogi felelős személyek ellen tett feljelentése tárgyában a vád képviselőt a bűnvádi perrendtartásról szóló 1896. évi XXXIII. t.-c. 34. §-a alapján megtagadom.

Erről azzal értesítem, hogy az idézett törvénycikk 42. §-a folytán joga van e határozat kézbesítésétől számított 8 nap alatt a budapesti kir. főügyész úrhoz folyamodni. Ezt nálam célszerű benyújtani.

I n d o k o k :

Sértett Hajós Jenő követségi titkár által panaszolt három sajtóközlemény sértett hivatásának gyakorlására vonatkozólag foglal tényállításokat magukban; s így a panaszolt rágalmazások az 1914. évi XLL t.-cikk 9. §-a értelmében csupán felhatalmazás alapján üldözhetők.

Miután azonban sértett felettes hatósága a m. kir. külügyminiszter 1920. évi december hó 11-én 41219/1—1920. számú átirata szerint felhatalmazás megadását megtagadta;

ennélfogva felhatalmazás hiányában a vád képviselőt megtagadnom kellett.

Budapesten, 1920 december hó 21-én.

Dr. Strache kir. főügyész, a kir. ügyészség elnöke.

Budapesti kir. ügyészség
pecsétje.

A kiadmány hitelül:

Matuska
kiadó.

12189217

k. ü. 1920.

A budapesti kir. büntető törvényszéktől.

A MAGYAR ÁLLAM NEVÉBEN!

A budapesti büntető kir. törvényszék Tábori Kornél mint felelős szerkesztő ellen, a Hajós Jenő sérelmére, sajtó útján elkövetett rágalmozás és becsületsértés vétsége miatt folyamatba tett bűnvádi ügyben a következően

VÉGZETT:

A vádiratot a Bp. 268. §. második bekezdése alapján elutasítja és az eljárást megszünteti.

INDOKOLÁS:

Hajós Jenő követségi titkár, sértett, a budapesti kir. ügyészséghez 1920. évi február hó 3-án 16583. szám alatt feljelentést tett a „Heti Újság” című, Budapesten Tábori Kornél szerkesztésében megjelenő lapban, az 1919. évi szeptember hó 20-án megjelent I. évfolyam 3-ik számában „Új adatok a bécsi magyar követség millióiáról” cím alatt megjelent cikk szerzője, mint ismeretlen tettes ellen amiatt, hogy az előbb jelzett cikkben a következőket írta:

„Hajós Jenő követségi titkár a tisztok nagy része nem ismerte és az akciót nem is Hajós vezette. Tény az, hogy Hajós maga foglalta le a 130 millió koronát, felelősség nélkül, a bőröndöket személyesen vitte el még május 2-án délután, a kommunista követek megérkezése előtt, annak ellenére, hogy a „Magyar Ház”-ban lefoglalt értékeknek bizottság útján való átvételét tervezték. Hajós csak 12 óra múlva adta át a pénzt félhivatalos személyeknek.” Továbbá: „Hajós titkár ellenben eltűnt, amit természetesen egy vezető, bajtársainak a cserbenhagyásával nem tehetett volna meg”.

A sértett meg nem cáfolt előadása szerint 1919. évi május hó 2-án Wienben a magyar követség titkára volt. Ezen minőségében megtudta, hogy a követek magánlakásán több millióra menő, Ausztriába becsempészett pénz és érték van elhelyezve, amelynek rendeltetése Ausztriának legrövidebb idő alatti bolsevizálása lett volna.

Ezt a 135 milliót 1919. évi május hó 2-án délben teljesen egyedül, anélkül, hogy erről a tényről Magurányi Sándor főigaz-

gató és Batthyány Tivadar grófon kívül magyar állampolgár tudott volna, elvitte és Déry Frigyes bécsi lakosnál helyezte el. A pénzt ugyanezen napnak az éjszakáján a Batthyány, Sigray és Szmrecsányi-féle ellenforradalmi csoportnak átolvastva, tanuk előtt, nyugta ellenében átadta.

A kir. ügyészség a vizsgálóbíróhoz 1920. évi február hó 26-án 16583/1919. k. ü. szám alatt intézett átirata szerint a feljelentés alapján a vád képviselőjét nem vette át.

E feljelentés alapján a vizsgálóbíró 1920. évi október hó 26-án 7. alszám alatt kelt végzésével Tábori Kornél ellen elrendelte és a vizsgálat befejezése után Hajós Jenő 1921. évi február hó 23-án 12. alszám alatt Kábori Kornél ellen vádiratot adott be.

A bünper adatai szerint Hajós Jenő mint követségi titkár, tehát mint közhivatalnok szerzett tudomást az inkriminált cikkben jelzett pénz hollétéről, ezt, a magyar állam tulajdonát képező pénzt ezen minőségében vette birtokba és rendelkezett vele. Ez az eljárás tehát közhivatalnoki jellegével áll kapcsolatban.

Ennélfogva a szóban lévő pénz birtokba vétele és rendelkezése tekintetében a Hajós Jenő személyére vonatkozólag tett tényállások a hivatása gyakorlására vonatkozólag állítottak és így az ebből kifolyóan a vele szemben elkövetettnek állított rágalmozás és becsületsértés az 1914. évi XLI. t.-c. 9. §-ának 8. pontja szerint csupán felhatalmazás alapján üldözhető.

Mínthogy pedig a jelen esetben az eljárás folytatásához szükséges felhatalmazás hiányzik, annak a kiemelése mellett, hogy a Bp. 2. §-ának 3. bekezdése értelmében a büntető törvényszék szerint csak felhatalmazás alapján üldözhető bűncselekmény tekintetében a vád képviselőjére kizárólag a kir. ügyész jogosult, a kir. ügyészség a vád képviselőjét pedig nem is vette át, a vádiratot a rendelkező rész értelmében elutasítani és az eljárást megszüntetni kellett.

Budapest, 1921. évi május hó 21. napján.

Piacsek Győző sk., ft. elnök.

Dr. Seszták Lajos sk., előadó.

A kiadmány hitelül:

Weiszner

s. hiv. tisztviselő.

Budapesti kir. büntető
törvényszék pecsétje.

A budapesti kir. büntető törvényszék, mint fellebbviteli bíróság.

A MAGYAR ÁLLAM NEVÉBEN!

A budapesti kir. büntető törvényszék, mint fellebbviteli büntető bíróság, becsületsértés és rágalmazás vétsége miatt T a k á t s Szeverin Guidó és társai ellen indított bűnügyet, amelyben a budapesti kir. büntető járásbíróság az 1921. évi május hó 17. napján B. VII. 12231/1920—16. szám alatt végzést hozott, a főmagánvádló részéről a hatáskör leszállítása és az iratok áttételének elrendelése miatt használt és írásban is indokolt felfolyamodása következtében, 1921. évi szeptember hó 27. napján megtartott zárt tanácsülésben vizsgálat alá vette és meghozta a következő

V É G Z É S T :

A kir. törvényszék a felfolyamodást a Bp. 379. §. negyedik bekezdése alapján elutasítja.

I N D O K O K :

Az elkövetettnek állított rágalmazás és becsületsértés vétsége az eljárás adatai szerint az 1914. évi XLI. t.-c. 9. §-ának 6. pontja értelmében csupán felhatalmazásra üldözendő.

Ennek folytán az 1897. évi XXXIV. t.-c. 17. §. első bekezdés harmadik pontja szerint a cselekmény elbírálása a kir. törvényszék hatáskörébe tartozik s így a végzés megváltoztatására törvényes alap nincs.

Budapest, 1921. évi szeptember hó 27. napján.

Dr. Tholt István sk., ft. elnök.

Dr. Dömches Gyula sk., előadó.

A kiadmány hitelül:

(Aláírás.)

Budapesti kir. büntető
törvényszék pecsétje.

V É G Z É S :

Becsületsértés és rágalmozás vétsége miatt terhelt Takách Szeverin Guidó és társai elleni ügyben a kir. törvényszék Hajós Jenő főmagánvádlónak a kir. törvényszék 1921. évi szeptember hó 27-ik napján fenti szám alatt hozott végzése ellen beadott felfolyamodását a Bp. 378. §. első bekezdése értelmében visszautasítja.

I N D O K O K :

Hajós Jenő főmagánvádló a kir. büntető járásbíróóság által 1921. évi május hó 17-én hozott végzés ellen felfolyamodással élt. A végzés ellen beadott felfolyamodást a kir. törvényszék, mint fellebbviteli bíróság, 1921. évi szeptember hó 27-én hozott határozatával elutasítja.

Mínthogy a kir. törvényszéknek másodfokon hozott ezen végzése ellen további felfolyamodásnak helye nincs, a felfolyamodást vissza kellett utasítani.

Budapest, 1921 december 24.

Schweiger sk., ft. elnök.

Dr. Kőszeghy sk., előadó.

Budapesti kir. büntető
törvényszék pecsétje.

XI. FEJEZET.

Kezdődik a milliók boncolgatása.

A vörös uralom bukása után feneketlen örömmámorban úszott az ország. Ennek az örömmámornak tulajdonítható, hogy nem esett rögtön szó a 140 millióról, sem a közvélemény, sem a parlament nem firtatta. A Komitének tehát elég ideje maradt.

De alighogy magához tért a mámorából fölocsúdott nemzet, feszegetni kezdte a bank-uccai milliók ügyét. A lapok cikkeztek a milliók sorsáról, a parlamentben előbb csak célzások hangzottak el, később már határozott vádak is röpködtek.

Az érdekelt komitébeliek eleinte fölényes gesztussal legyintettek a dologra. Pallavicini György ögróf odakiáltott egy alkalommal a másik oldalra: „Nélkülünk önök ma nem ülnének itt!” Ma sem lehet tudni, hogyan értette! Úgy-e, hogy ők szereztek meg a 140 milliót, vagy úgy-e, hogy ők döntötték meg a vörös uralmat. Tény, hogy mind a kettőt igen rosszul értelmezte.

Később, mikor már a számonkérés sora közelgett, Szmrecsányi arra hivatkozott, hogy Friedrich Istvánnak-, majd mikor látta, hogy rosszat mondott: akkor Huszárnak számolt el a pénzzel. A két képviselő ezt a kijelentést — határozottan tagadta! Sőt kijelentették a Ház előtt, hogy ők a számadást, mint helytelent — visszautasították!

A dolog Szmrecsányinak kezdett kényelmetlen lenni. Amit fokozott a pozitívumok emlegetése: autókról, kártyáról, pezsgőről, nőkről és miegymásról. — — —

Végre 1921. évi május hó 9-én, hétfőn, Drozdy Győző képviselő vakmerő és egyenes kirohanással ment neki a 140 millió sorsának.

„A bevételek rovatában kellene szerepelnie annak az összegnek, amelyet az állam bevételezett a bank-gassei milliókból, és megdöbbentő dolog, hogy hiába keresem én azt, hogy mennyit kapott

vissza az állam, egyáltalában nem tudtam reá jönni. Pedig ez rendkívül érdeklí az egész nemzetet, mert ha csak 100 milliót is kapott vissza belőle az állam, már az is rettenetesen megkönnyítené a dolgozó polgárok életét.

Csodálkoznunk kell rajta, hogy ebben a dologban olyan férfiak vannak érintve, mint Sigray Antal gróf, Szmrecsányi György, Batthyány Tivadar gróf, aki szintén ott volt az átvételnél, azután Pallavicini őrgróf, aki nagyon szeret purifikálni. Kérem az őrgróf úrtól, vájjon Batthyány Tivadar ellen a kaszinói kigolyózási indítványt oly címen *tette-e* meg, hogy a bank-gassei milliőről nem tudott elszámolni? Mert ha ilyen címen *tette*, akkor talán mi is megértenők azt a kigolyózási indítványt, de azt hiszem, hogy épen ellenkező volt a szándék. Felelőssé teszem az állami számvevőszék elnökét, hogy a bank-gassei milliőről eddig nem követelte az elszámolást. Engedjék meg, de a kormány eljárása ebben a tekintetben legalább is gyanús. Mi takargatni valója van a kormánynak egyáltalában, hogy zárószámadással nem lép elő, hogy ilyen tételről nem nyújt felvilágosítást?”

És a nemzetgyűlés mind hevesebben foglalkozott a bécsi 140 millió sorsával. 1921 május hó 30-án Beniczky Ödön már a következő indítványt írta be a nemzetgyűlés indítványkönyvébe:

„*Indítvány.* Hivatkozással az egyes napilapokban közzétett, a nemzetgyűléshez intézett nyílt levélre, az országra ártalmas mendemondának végleges beszüntetése érdekében indítványozom, válasszon a nemzetgyűlés pártközi bizottságot, amely az állami számvevőszék közreműködésével megvizsgálja: 1. a bécsi úgynevezett bank-gassei milliók ügyét, az összes körülményekre nézve, tehát például arra is, hogy fizetettek-e nagyobb összegek nem teljesített fegyverszállításokért? Ha igen, kik által és kikhez fizetettek?” Az indítvány további pontjai nem tartoznak könyvem tárgyához, tehát feleslegesnek tartom megemlékezni róluk.

Az érdekeltek érezték, hogy ezt a kellemetlen ügyet addig kell lefolytam, amíg még valami hatalom van a kezükben. Amíg még az egész köztudat nincs felvilágosítva a bécsi ügyekről. Sietni kell tehát. — — —

Közeleg a Hajós által megindított pörök sora, azt sem lehet a végletekig kitolatni. Később az Isten a megmondhatója, hová fog vezetni a dolog.

Félő volt, hogy jelentkeznek az éhbéren élő, éhező bécsi

hős tiszték: az ellenforradalom közkatonái. Félő volt, hogy jönnek a beavatottak, pénzt kérnek, elszámolást, Isten tudja, mit.

Gyorsan kellett hát cselekedni. Így történt, hogy fölkértek hét képviselőt, ad personam, tehát nem parlamenti bizottságot, amely bizottság becsületszóra titoktartást fogadott.

Ez a bizottság Sztérényi József bárót választotta elnökének és tagjai voltak: Vass József népj. miniszter, Hegyeshalmy Lajos, Sándor Pál, Gaál Gaszton, Hornyánszky Zoltán és Gogolák Károly, aki az ügyet a miniszterelnök meghatalmazásából a Háznak előadta. Ez a bizottság körülbelül tizenötször ült egybe, de sohasem tudott határozatot hozni.

Ez az ad personam bizottság két legkiválóbb tagja, Sztérényi József báró és Sándor Pál védelembe vették Szmrecsányit. Ennek a védelemnek tulajdonítható, hogy az „Ébredő Magyarok Egyesületéiben viselt elnöki tisztségéről hirtelen lemondott Szmrecsányi. Feltehető, sőt valószínű, hogy az Ébredők nem látták szívesen elnöknek azt, akit nekik nem tetsző felekezeti politikusok vettek védelembe.

Ez a bizottság jelentését Teleky Pál grófnak nyújtotta be. Teleki szóbelileg jelentést tett a Házban a vizsgálat eredményéről s nagyjában rendben találta, csak valamely apróbb részlet tisztázását és bizonyos pénz visszafizetését rendelte el.

A Komitét felmentő határozathozatal kérésének több és igen súlyos okai voltak. Ez a delegált és fent említett bizottság nehéz feladatot vett a vállára. Egyrészt a milliók sorsához, hováfordításához semmi köze nem volt, így a netáni hiányok esetén kellemtelen helyzet előtt állhatott. Meg kellett volna hoznia megsemmisítő határozatát: hiányzik a pénz, hiányzik belőle ennyi, meg ennyi, akik elköltötték, vagy nem tudtak vele elszámolni, felelősek a nemzet vagyonáért. Tehát felelősségre kellett volna vonni őket!

Igen ám: csakhogya mi lesz a nemzet véleménye, mi lesz a külföld ítélete, ha látni fogja, hogy azok, kikbe minden reményét helyezte az ellenforradalom, közönséges tolvajok csupán?

Ezzel tartoztak a nemzet becsületének. Viszont, hogy az elszámolás pontosan megejtessék és kár ne érje az államkincstárt, ezzel meg a nemzet vagyoni érdekeit kellett szem előtt tartani.

Küldetésük tehát egészen háládatlan volt. Becsületes magyar lelkekben két félelmes ellenség kelt birokra. A nemzeti becsület — a nemzeti szégyennel, a nemzet vagyoni haszna — a megkárosodással. Ne érje vád sohasem ezt a bizottságot, hogy szem előtt tar-

tották a nemzeti becsület magasztos és mindenén keresztül megvédelmezendő érzését: — és inkább a nemzet megkárosodását választották.

Elfogadták bizonyítéknak azokat, miket a Komité felsorolt elöttük.

A továbbiakat a történetíró tollára bízta, kinek velük szemben épen fordított kötelessége van: még a szennyet is fölforgatni, ha alatta igazságot sejt, vagy tud. Elfogadták hát az elszámolást.

Erről az elszámolásról azonban furcsa legendák keltek szárnyra: mert a valót senki sem tudta tisztázni. Híre járt, hogy Gratz, aki elsőnek kapta kezébe az elszámolást, a kiadásokat igazoló okmányok egy részét rögtön elégette, hogy inkább semmi ne legyen, ha csak ilyenek vannak, amik legkevésbé sem bizonyítékok. Az elszámolást végző bizottság ugyanis csupa olyan emberekből állott, akik nem ismerték a bécsi ellenforradalom intim ügyeit, nem voltak beavatottak: könnyen lehetett kezelni őket. A bizottság a befejezőkor nyilatkozatot tett közzé, amely azonban igen furcsán hangzott se meleg, se hideg diplomatikus hangjánál fogva. A kommüniké jelentette, hogy a bizottság az úgynevezett „számadásokat” felülvizsgálta. De igen finom óvatossággal hozzátette, hogy az egyes kiadások tényleges megtörténtét nem tudta ellenőrizni és nem volt képes megállapítani!

így olvadt tehát el a 140 millió az őrzők kezén. így folyt szét autókra, pezsgőre, kártyára, meg az Isten a tudója, micsodára. Az a 140 millió, amiből egy egész országot lehetett volna talpra állítani! Ami mai értékében ötszáz milliárd!

És amíg megszerzője ellen a legörületesebb hajsza folyt, és amíg megmentői nyomorogtak abban a Hazában, aminek megszerzték az óriási összeget: addig azt sem tudták elérni, hogy legalább rendesen elszámoltassék a nemzet Házában, a nemzet asztalán! Számon sem kérték az óriási összeget, ami vaj módjára olvadt össze, ami szétfolyt, eltűnt, — hirtelen, nyomtalanul. Nem jutott eszébe senkinek, hogy megkockáztassa követelni az elszámolást — az ellenforradalom ünnepeitől!

De arra legkevésbé volt gondja bárkinek, hogy kenyeret adjon azok szájába, akik 1919 május másodikának éjjelén a gesztenyét nekik a tűzből kikaparták!

A magyar közvélemény tiltakozik ez ellen az elszámolás ellen!

Felveendő újra az elszámolás kérdése, még pedig úgy, hogy azok bevonásával, azok ellenőrzésével történjék meg, akik tisztában

vannak a bécsi ellenforradalmi Komité akkori életmódjával, tisztában vannak kiadásaival.

Majd lesznek akkor, akik előállnak és megkérdezik, hogy milyen ámen számoltatott el az a hat millió frank, ma 875 milliárd korona, (1919-ben!) melyet Szmrecsányiék borraavalóképpen, jutalom gyanánt adtak az angol Bartlettnek, aki a 140 millió koronát többi társaival, fondorlatos módon a kezükre játszotta!

És majd el fog dűlni, hogy szabad volt-e adni, lehetett-e adni a nemzet pénzéből 6 millió frankot borraavalónak, amikor ugyanakkor a pénz megmentője meneküléséhez — amivel biztosította a pénz rejtkehelyét — csupán 500 ezer koronát kért és kapott! Hol van itt az arány? Hol itt az igazság? Nem nyilvánvaló, hogy gazság történt? Hogy megcsalták az államot? De hát ki csalta meg? Ki csinálta a gazságot!? — — —

Kezdődjék előről tehát a 140 millió elszámolása! Kiteríteni a nemzet elé a számadás aktáit, látni akarunk!

1919 április hó második felében Batthyány Tivadar grófot, aki egészen visszavonultan élt Bécsben az Imperial-szállodában, Pallavicini György őrgrof felkérte, látogatná meg másnap, a déli órákban lakásán, a Josef-platzi Pallavicini-palotában, hol igen fontos dolgokat kell megbeszélniök. Batthyány másnap a kitűzött órában tényleg megjelent a Pallavicini-palotában, hol Pallavicini György őrgrof őt igen melegen fogadta és üdvözölte. Jelen voltak még Bethlen István gróf, Szmrecsányi György, Sigray Antal gróf és mások. Az ágyon felöltözve egy idegen férfi feküdt, akit Pallavicini, miközben Batthyányt hellyel kínálta, felrázott. Az illető sietve felkelt és Pallavicini őt, mint Ashmead Bartlett angol hírlapíró mutatta be Batthyáynak. A többi jelenlévők valamennyien ismerték az idegent. A sokféle tervezgetés között Sigray grófnak egy egészen lehetetlen tervéről folyt kemény vita. Egyszerre Ashmead Bartlett félrehívta Pallavicinit, kezébe vett egy, az íróasztalon fekvő írást és igen erélyes hangnemben beszélgetett az őrgroffal. Erre Bartlett vissza helyezte az írást az íróasztalra és a szoba másik végébe húzódott, Pallavicini pedig felkérte Batthyányt, jönné az íróasztalhoz, hol átadta néki az előbb említett Írást és felkérte, olvasná el és Írná azután azt alá, mondván, hogy ők a

többiek is alá fogják írni. Batthyány átolvasta a levelet, azután igen soká tárgyalt *ennek tartalmáról* Pallavicini örgróffal. Hosszas gondolkodás után Batthyány is aláírta a levelet. Ennek tartalmáról részben a nyilvánosság előtt, részben bizalmas baráti körben Batthyány annyit mondott el, hogy a levél angol nyelven volt megírva, angol levélpapíron Ashmead Bartlettnek címezve. A levél tartalma pedig az volt: hogy Ashmead Bartlettnek az aláírók, tehát Pallavicini örgróf, Batthyány Tivadar, Bethlen István, Sigray Antal grófok, Szmrecsányi György és esetleg mások ígérnek, hogy amennyiben közvetlen a kommün bukása után oly kormány jönne létre, melynek Pallavicini, Batthyány és a többiek lennének tagjai, vagy amelyet az aláírók közösen és együtt támogatni hajlandók lennének, úgy Ashmead Bartlett svájci frankokban több milliót kitevő összeget fog kapni. A Bartlettnek szóló levelet az összes jelenlévők aláírtak és azután Bartlettnek átadták.

Tényleg megkapta-e ezt az összeget Ashmead Bartlett? igen vagy nem? arra nézve Batthyány bizonyosat nem mondott! Tény azonban, hogy Pallavicini György örgróf egy, Batthyányhoz — közvetlenül azelőtt, hogy a Nemzeti Kaszinóban ellene a hajszát megindította volna — irt levelének tanúsága szerint kizártnak tartja, hogy ez az úr a „bécsi komité” tagjaitól pénzt kérhetett és kaphatott volna. Másrészt azonban az is tény, hogy a köztudat szerint a bank-uccai 140 millió elszámolásaiban szerepelt a kérdéses összeg, nem ugyan svájci frankokban, hanem annak az akkori ellenértéke, Bartlett nevével kapcsolatban. Batthyány előtt külön-külön két olyan előkelő személyiség is tett erről említést, akiknek szavahihetőségében kételkedni nem lehet. Batthyány különben a többi közt épp ezen ügyvel kapcsolatosan is sürgette folyton a bank-uccai pénzek elszámolását, mert ha ezen külföldi úr tényleg kapott volna pénzt, ehhez az előzmények után néki is lenne hozzászólása.

(Itt zárjel közt megjegyezzük, hogy 6 millió svájci frankot, illetve ennek az akkori árfolyamszerinti ellenértékét [25 centime egy magyar korona] 24 millió koronát emlegetnek, mint amely összeget az angol hírlapíró kapott volna.

Batthyányi mindezek dacára egyik bizottság sem hallgatta ki ez ügyben, pedig az első bizottság egy tagjánál ezt határozottan követelte. Pallavicini örgróf pedig, midőn Batthyány a bank-gassei milliók sorsáról érdeklődött nála 1920. évi szeptember hóban, azt válaszolta, hogy „*közvetlen tudomása*” azokról nincsen és Batthyányi a Szerényi báró elnöklete alatt működött bizottsághoz utasította,

amely pedig titoktartást fogadott az egész vizsgálatot illetőleg. Tehát semmi értelme sem lett volna, hogy ahhoz forduljon!

Alig vonható azonban mindezek után kétségbe, hogy Ashmead Bartlett angol hírlapíró tényleg kapott és pedig egy nagyobb összeget, a bank-gassei milliókból annak dacára, hogy a néki irt levélben foglalt feltételek soha meg nem valósultak.

Itt azonban még sok tisztázandó kérdéssel állunk szemben. Batthyány ugyanis úgy a sajtóban, mint kisebb-nagyobb magántársaságokban gyakrabban szóba hozta ezt az ügyet. Bethlen István gróf miniszterelnökhöz nyílt levelet is intézett, sürgetvén az egész ügynek tisztázását, a nyilvános elszámolást és azt, hogy őt is meghallgassák, a kormány azonban mindenkor kitért az ügy nyilvános tisztázása elől. Pedig itt még igen sok a homályos rész. Pld. rendkívül fontos lenne megtudni, mit is tárgyalt Batthyány Pallavicinivel a levél aláírása előtt? Miért haragudtak meg annyira Pallavicini és társai Batthyányra azután, hogy ő Sándor Pál útján kérdést intéztetett Pallavicinihez a milliók sorsáról, holott addig ép Pallavicini volt az, aki a forradalmi szereplése után és ennek dacára sülve-főve volt Batthyányval és vezette az akciót, amely végeredményében egy Batthyány—Bethlen—Pallavicini kormány létrehozatalát volt biztosítandó?

De talán hozzájárulna a kérdés tisztázásához az is, ha megtudnók végre, hogy május hó 3-tól 4-re virradó éjjel miért kereste fel Szmrecsányi György Batthyány grófot és vitte el egy külvárosi nyaralóba találkára egy előkelő idegennel, aki Ashmead Bartlettel igen közeli összeköttetésben állott? Vájjon nem adhatnának felvilágosítást ezen éjjeli találkozásról, amelyről — Szmrecsányi és Batthyány — csak hajnalban kerültek Szmrecsányi autóján vissza az Imperial-szállodába?

Az a kérdés mindenesetre tisztázandó, hogy mi módon lehet az, ha Batthyány Pallavicini örgróf és a többi grófok véleménye szerint 1918-ban olyan magaviseletet tanúsított, amely miatt a Nemzeti Kaszinóból való kizáratását érdemelte ki és ennek tudata dacára a gróf urak és társaik 1919 tavaszán mégis mindenáron Batthyányval barátkoztak, keresték társaságát, sőt vele akartak kormányt alakítani? Tisztázandó, miért volt Batthyány 1918-iki működése még 1919 április és májusban gentlemani, ellenben néhány hónapra reá őt Pallavicini már vád alá helyezetteti és később a Nemzeti Kaszinóból kibaliotieroztatni tartotta szükségesnek? Hisz mindössze annyi változás történt csupán, hogy Batthyány nem lett miniszterelnök. És hogy merész-

kedett mégis urbi et orbi a 140 millió sorsáról érdeklődni, annak elszámolását követelni? De tisztázandó lenne az a körülmény is, hogy midőn Batthyány gróf Pallavicini örgróftól rágalmasz címén perbe fogta és az első tárgyalás során kijelentette, hogy kénytelen lesz a bank-uccai milliók ügyét is bevonni a tárgyalásba, Pallavicini örgróf a tárgyalási szünet alatt, a hallgatóság jelenlétében a tárgyalóbíróra arra kapacitálta, hogy a 140 milliós ügyet ne engedje szóba hozni?

Ha Pallavicini örgróf irtóharcot indított Batthyány gróf ellen, *miért követett el mindent — még pedig a második nemzetgyűlés idején — eredménnyel, hogy ne adják őt ki a bíróságnak!?* Csak nem félt attól, hogy ott Batthyány kellemetlen dolgokat hozhatna nyilvánosságra?

A milliókat tehát elszámolták. Becsületszóval fogadott titoktartás mellett. — — — De elszámolni csak nyilvánosan lehet a nemzeti vagyont. Minden alattomos, négy szemközti, becsületszóval, „lovagiassággal” fogadott elszámolás semmi! Olyan, mintha meg sem történt volna!

Ezek az összegek — ahogy maguk is elismerték — csak részben lettek elszámolva. Részben különböző célokra fordították, még pedig kölcsönök, előlegek és más bizalmas kiadásokra. *Azonban ezeknek az előlegeknek, kölcsönöknek a sorsa egyelőre ismeretlen!* Tehát ha ismeretlen, akkor nem is lett elszámolva!

Felhívom a magyar nemzetgyűlést, hivatkozással az 1870. évi XVIII. t.-c. 20. szakaszára, amely megadja a módját, hogy ezeket az úgynevezett elszámolásokat a kormánnyal letétesse a ház asztalára — számoltassa el a bank-gassei milliókat!

Felhívom a magas nemzetgyűlést, éljen ezzel a jogával!

Batthyány Tivadar gróf volt eddig az egyetlen, aki eljárta a volt Komité tagjainál és szorgalmazta az elszámolást, — fel akarván deríteni a milliók sorsát.

Batthyány, mikor a bizottsághoz fordult és követelte az elszámolás megejtését, hivatkozott arra, hogy ő az egyike volt azoknak, aki — miután a pénzt Hajós nekik átadta — szavával és becsületével, személyével garantálta, hogy a megmentett és átadott összeg teljes egészében ki fog szolgáltatni az első, felelős, magyar kormánynak. Érthető tehát, hogy érdekelte az elolvadt milliók sorsa, mert hiszen adott a szavára, — amit mások miatt nem volt módjában beváltani!

Ezen lépés következménye volt az az akció, amit őgróf Pallavicini György Batthyány Tivadar ellen indított. Ami azután később a Batthyány—Pallavicini pört eredményezte.

Pallavicininek Batthyány ellen való támadása egészen következetlen lépés volt és igen furcsa színben festett. Ugyanis őgróf Pallavicini György és Batthyány Tivadar Bécsben Írásbeli megállapodást kötöttek, hogy a kommün bukása után esetleg közös kormányt fognak alakítani! Most pedig ő volt az első, aki a Kaszinóból Batthyány kizárását indítványozta, forradalmi viselkedése címén. Holott Bécsben, mikor közöttük létrejött fent említett megállapodás, éppen úgy kellett tudnia már azokról a forradalmi szereplésekről, melyek most a kizárást indokoltá tették? Miért kellett hát indítványozni annak a kizárását *mostan*, akivel *előbb* közös kormányt akart még alakítani?

Vagy nem az volt talán az ok, hogy a bank-uccai milliók dolgát firtatni merete?

Hogy az olvasó tisztán lássa a Komité pénzkezelését, annak minden hanyagságában és felületességében; igen fontosnak tartom megemlíteni a Káplán-féle esetet is.

Káplán Vilmos, volt 32. gyalogezredben százados bécsi lakására a — bank-uccai pucs után pár napra — beállított egy Karner nevű úr, akivel való ismeretsége még Nagyszombatból származott. Egy csomagot hozott magával, melynek hasadt fedőpapirosa alól bankjegyek látszottak ki.

Karner szolgabíró arra kérte a századost, hogy őrizze, tartsa magánál a bankjegycsomagot —, tekintettel arra, hogy őket üldözik és még elkobozhatják tőlük a hatóságok.

(De ki üldözte Karnert? Volt neki valami köze a bank-gassei pénzekhez?)

Miután a százados a megőrzést vállalta, folytatólag arra kérte, hogy ha valaki nála (t. i. Káplánnál) utalvánnyal jelentkezik, úgy adja ki a megfelelő összeget. Káplán az egész bankjegycsomagot — amelynek nagyságát mai napig sem ismeri — utalvány, illetve nyugta ellenében az utolsó fillérig kiadta. A kommün megdőlte után egyszerre ismét fölkereste Karner és kérte Káplánt, hogy a nála levő nyugtákat, illetve utalványokat, melyekkel nekik el kell számolni, adja ki, abból a célból, hogy a pénz hovafordítását igazolni tudják.

A gyakorlati politika ravaszságaihoz nem értő Káplán százados a nyugtákat és utalványokat egyszerűen átadta Karnernek, holott

ezen okmányokkal voltaképen neki kellett volna igazolnia a pénz hovaforrását. Hogy Karner kinek, vagy kiknek számolt el ezekkel a nyugtákkal — felderítetlen maradt.

Ezek a nyugták elkerültek-e a legfőbb számvevőszékhez, szerepeltek-e az elszámolásokban? Kérdem a számvevőszék elnökét, látta-e azokat a nyugtákat és ha látta, meggyőződött-e arról, hogy az azokon esetleg feltüntetett összeg tényleg azok kezébe került-e, — legális úton! — akiknek aláírására kiadattott!?

Felhívom a magas Nemzetgyűlést, állapítsa meg a Káplántól elveti nyugták körülményeit, rejtkehelyét — és a nyugtákon szereplő pénzüsszegek tényleges kiadását, valamint, ha azok csakugyan kiadattak, kiknek és milyen célokra lettek kiadva?

Ennyi sok küzdelem, nyilatkozat, hírlapi cikk, hivatalos vizsgálat és parlamenti felszólalás után végre elérkezett 1924. évnek december hava is —: ami meghozta a hivatalos zárszámadást!

A zárszámadás elbírálásának mikénti felfogását az olvasóra bízom.

Ám hivatkoznom kell a „Világ” c. napilap 1924. évi december 17-iki számára, mely a bank-gassei milliókra vonatkozólag igen érdekesen emlékezik meg. De hivatkoznom kell még gróf Batthyány Tivadarnak Bethlen István grófhhoz intézett nyílt levelére is, melyben a 140 millió erkölcsi giránsa elszámolást, a közvélemény előtti nyíltságot és a saját becsületén esett sértés azonnali kimagyarázását követeli. — íme először a „Világ” közleménye:

A bank-gassei milliók.

A számvevőszék elnöke jelentésében előadja, hogy a kömmün pénzügyi népbiztosának rendeletére 1919 április havában 220 millió korona utaltatott ki az Osztrák-Magyar Bank budapesti főpénztárából a bécsi követség gazdasági hivatala részére. Ebből a 220 millióból 20 millió Budapesten maradt, amelyet a jelentés szerint, Lengyel Gyula később a kommunisták között szétosztott. A Bécsbe került összegből 57,900.000 koronát felhasznált a bécsi követség, állítólag hadianyagok bevásárlására, egymillió koronát pedig a bécsi követség rendelkezési alapja vett igénybe. így a 220 millióból még 139,069.600 korona volt a követség pénztárában akkor, amidőn május másodikán a bécsi ellenforradalmárok a követség épületét birtokukba vették. A jelentés megállapítja, hogy az ellenforradal-

márok 135 millió magyar koronát, 100.000 svájci frankot és 333.000 francia frankot vittek el a követség pénztárából. Ebből az összegből 69,390.000 korona megtérült, mert a bécsi rendőrség ezt az összeget megtalálta a magyar ellenforradalmároknál. A 65,610.000 magyar koronának, valamint a 100.000 svájci franknak és 333.000 francia franknak sorsáról ezeket írja jelentésében a számszék elnöke:

— Ami az ellenforradalmi csoportok számadását illeti, azokat — bár előzőleg már több e célra kiküldött bizottság által tárgyalattak — a miniszterelnök úrral történt megállapodás alapján a legfőbb állami számvevőszék megvizsgálta, egyrészt azért, mert az általuk felhasznált összegekről elszámolni a csoportok vezetősegei maguk is készek voltak, másrészt, mert kívánatos volt, hogy azok egy szakértő és amellet a politikától távol álló állami hatóság által vizsgáltassanak meg. A lefolytatott vizsgálat eredményeit az arról szerkesztett jelentés nagy terjedelménél fogva e jelentésem keretei között ismertetni nem lenne helyén való, de a vizsgálatról szóló jelentés készen áll és annak megállapításai alapján a törvényhozás, amennyiben ezt kívánja, abban a helyzetben lesz, hogy az ellenforradalmi csoportok kiadásai és azok elszámolása tárgyában határozhasson.

168 milliárd a levegőben.

Kétségtelen, hogy az igen terjedelmes számszéki jelentésben minden nagyobb technikai nehézség nélkül helyet foglalhatott volna a bank-gassei milliók elszámolása is. Magából a számszék elnökének jelentéséből is kitűnik, hogy a közzététel elmaradásának az általa jelzett technikai okon kívül más okai is voltak. A jelentés ugyanis a következőket adja elő:

— Bejelentem azt is, hogy a vizsgálat alapján megtettem mindazokat az intézkedéseket, amelyek a számadásoknak elsőfokú vizsgálata során a vizsgálatot teljesítő hatóságra a fennálló törvények és szabályzatok rendelkezéseiből kifolyólag köteleességszerűen reáharulnak. Így többek között a vonatkozó számadási adatoknak közzélése mellett felhívtam az érdekelt kormányhatóságokat, hogy az igazgatásuk alá tartozó hatóságok, testületek, csapatok, polgári és katonai alakulatok és személyek által az ellenforradalmi csoportoktól fölvetett ellátmányok és előlegek végleges elszámolása, kölcsönök visszafizetése, számadási hibákból eredő és kétségtelenül megállapítható különbözetek kiegyenlítése, valamint az ellenforradalmi

pénzekből vásárolt, leltári elszámolás tárgyát képező és a mai viszonyok között rendkívüli nagy értéket képviselő különböző vagyontárgyaknak (katonai felszereléseknek, gépkocsiknak stb.) felkutatása és az állami leltárba való felvétele iránt a szükséges intézkedéseket tegyék meg.

Tehát vannak még el nem számolt előlegek, vissza nem fizetett kölcsönök és számadási hibákból eredő különbözetek, valamint közpénzen vásárolt, a mai viszonyok között rendkívül nagy értéket képviselő, vagyontárgyak, amelyek a mai napig sem kerültek vissza a kincstár birtokába. Nem végzett volna a számvevőszék fölösleges munkát, ha megjelölte volna azokat a katonai és polgári személyeket, akiknek a hiányzó pénzről el kell számolniuk. Ez a hiányzó összeg ugyanis mai értékben 168 milliárd korona és az ország mai helyzetében arra mindenestre elég lenne, hogy kulturális és tudományos célok támogatása tekintetében legalább is egy esztendőre elhárítsa az ország minden gondját.

Az arad—szegedi kormány.

Az arad—szegedi kormány működéséről beterjesztett kimutatás legérdekesebb része az, hogy a kormány megszűnésének hatodik esztendejében még vannak egyes tételek, amelyekre nézve tárgyalások vannak folyamatban az egyes minisztériumokkal, annak megállapítására, hogy honnan erednek a kormány bevételei. Másik érdekes része az elszámolásnak, hogy a szegedi kormány minisztériumai sehol sem feledkeztek meg fölvenni azt a drágasági segítyt, amit a Károlyi-kormány egyik rendelete szabályoz.

A minisztérium rendes kiadásai 38 millió koronára rúgtak három hónap alatt, vagyis egész évre vonatkoztatva, az ötödrészt költötte a kormány a mai Magyarország kiadásainak. Külön főcíme van már a nyugdíjaknak, amelyek 318.000 koronát tettek ki.

A miniszterelnökség működésének zavartalan biztosítására gépkocsi fenntartása vált szükségessé, ami, ismerve Szeged belső körzetének méreteit, elkerülhetetlen is volt.

A miniszterelnökségnél működött propaganda-bizottság 104.000 koronát költött.

Elszámolás kötelezettsége nélkül utalvány.

A belügyminisztérium különféle kiadások címén 119.000 koronát számol el 1919 május ötödikétől augusztus tizenkettedikéig.

Ebben az összegben bentfoglaltatik Korossy György belügyi államtitkárnak elszámolás kötelezettsége nélkül utalványozott 70.000 korona, ami mai értékben körülbelül negyedmilliárd korona.

Volt ennek a kormánynak főispánja is, határrendőrsége és államrendőrsége, amelyre 294.000 koronát költött.

Az egyenes adóból összes bevétele 54 korona 29 fillér volt.

A szegedi államvasutak dologi kiadásainál felmerült 86.000 korona utazási, költözési és helyettesítési költség; 12.924 koronát fizettek ki szállítmányokon elveszés, hiány és sérülés folytán előálló károk miatt pedig 11.736 koronát fizettek ki.

A földművelésügyi minisztérium kiadási tételeiben csak személyi járandóságok és az irodai költségek szerepelnek.

24 millió a hadügyi kiadás.

Az arad—szegedi kormánynak, rendeltetésének megfelelően, a hadügyi kiadása volt a legnagyobb, az összkiadásnak hatvan százaléka. Ebből is legnagyobb tétel a csapatok 15 millió koronás tétele és a magasabb parancsnokságok és hatóságok személyi járandóságok címén 36 és dologi kiadások címén 33 millió koronában felvett tétele.

A külügyminisztériumban napidíjak és különmunkák címén 11.760 koronát költöttek el, a népjóléti minisztérium egyetlen ténykedése pedig a székely nemzeti tanácsnak adott 100.000 koronás segély utalványozása volt.

A közlélmzési minisztérium kiadásairól a következőleg számol el: „a közlélmzési miniszter kezéhez személyi és dologi kiadások fedezésére kiutalt előleg”.

A szegedi kormány figyelmét sem kerülte el a felekezeti iskolák segélyezése, mert ezen a címen 107.000 K szerepel az elszámolásban.

Batthyány Tivadar gr. parlamenti bizottságot kér.

A zárszámadásnak a bank-gassei milliókra vonatkozó részéről Batthyány Tivadar gróf a következő nyilatkozatot tette a „Világ” tudósítója előtt:

— A bécsi bank-uccai milliók ügyében elsőrendűen érdekelt fél vagyok, akinek nemcsak joga, hanem kötelessége is, hogy ezen ügy tisztázását az utolsó fillérig és a legkisebb részletekig a legteljesebb nyilvánosság előtt követeljem. Azt a 140 milliót, amely 1919 április végén óriási összeget képviselt, Hajós Jenő és Magu-

rányi Sándor, a bécsi magyar követségnek akkoriban előkelő állásokban lévő tisztviselői kimondottan csakis akkor és csakis azon feltétel mellett mentették meg a magyar bolsevisták elől a jogos tulajdonos magyar állam részére, amidőn én ezen merész és veszedelmes vállalkozásukért a teljes erkölcsi felelősséget vállaltam. Én pedig ezen erkölcsi felelősséget kimondottan csakis azon feltétel mellett vállaltam, ha az urak a mentés körül felmerülő, „mentési költségeken” kívül az egész összeget a jogos tulajdonos részére biztonságba helyezik és megőrzik. Nekem tehát jogom van megtudni, hogy az utolsó fillérig ezen pénzekből mi lett? Visszajutott-e az egész összeg a magyar államkincstárhoz, és ha nem, ki minő jupon és minő célokra költötte el a be nem szolgáltatott összeget?

— Nagyon sajnálom, hogy Bethlen István gróf, amidőn ma beterjesztette a régóta sürgetett zárszámadásokat, egyúttal nem mutatta be a 140 millió hova fordításáról szóló részletes elszámolást. Az az állítás, hogy túlnagy az elszámolásról szóló jelentés arra, hogy azt a nemzetgyűlés elé terjesszék, nem ok és nem lehet mentés arra, hogy a részletes elszámolást a nemzetgyűlés nyilvánossága elől elzárják. Határozottan követelnem kell tehát, hogy az egész összegről szóló elszámolás a nemzetgyűlés elé terjesszessék és nekem is mód nyújtsassék arra, hogy mint ezen összeg erkölcsi giránsa, az egész ügy tárgyalásához részletesen hozzászólhassak. Követelnem kell ezt annál is inkább, mert erről az ügyről már igen sokat suttoztak és semmi kedvem ahhoz, hogy majd egy szép nap engem fogjanak a titok leple alatt kezelt ügyből kifolyólag gyanú alá. Engem már épp eleget gyanúsítottak és vádoltak, anélkül, hogy módját adták volna akár a tisztelt nemzetgyűlés, akár pedig a Nemzeti Kaszinó, hogy az ellenem emelt rágalmakkal törvényes bírám előtt szembe szállhassak. Kérem tehát az ügy alapos nyilvános megvizsgálását parlamenti bizottság által. Kérem az én kihallgatásomat, hogy reámutathassak mindarra, amit ezen ügyről tudok, hogy hozzájárulhassak ahhoz, hogy ezt az ügyet az egész vonalon és teljes alapossággal megvilágítsuk.

— Kérem az alapos nyilvános vizsgálatot már csak azért is, mert értesülesem szerint 1919-ben Bécsben ezen üggyel kapcsolatosan visszaélés történt az én nevemmel. Talán csak van jogom tisztázatni azt, hogy amidőn milliókról volt szó, ki és mit követett el az én nevemben?

— Tisztáznunk kell ezt az ügyet már csak azért is, mert tudomásom szerint ezen kérdés külföldön sajtó útján olyan meg-

világításban tárgyalatott, amelyet szó nélkül hagyni nem szabad és nem lehet.

— Ha parlamenti bizottság fogja ezt a kérdést alaposan és nyilvánosan dillucidálni, úgy minden rendbe jöhet és hinni akarom, hogy az érdekelteknek sikerül a közvéleményt teljesen megnyugtatni, ha azonban a titkolódzás tovább folya — amit a kormány részéről nagy hibának tartanék —, akkor természetesen én is megyek tovább a magam útján. Egyébként nagyon örülök, hogy a kérdés végre napirendre került.

Még 1921 május havában Batthyány — mikor legélesebben folyt a harc a milliók körül — nyílt, felirati-levéiben kért választ Bethlen István gróf miniszterelnöktől a milliók sorsa felől. Ezt a roppant érdekes levelet teljes egészében alább ismertetem.

Nagyméltóságú Gróf, Miniszterelnök úr!

Van nékem még egy *egészen speciális esetem*, amely ugyan nem miniszterségem idejéből származik, de nagy horderejénél fogva úgy erkölcsi, mint anyagi részében nemcsak engem és több más közszerepet betöltő egyént, hanem az egész országot súlyosan érinti.

Ez az esetem az ismeretes bécsi bank-gassei milliók megmentésének történetébe szövődik bele.

Ugyanis 1919 április hó utolsó napjainak egyikén felkeresett engem Bécsben Hajós Jenő úr, a bécsi magyar követséghez beosztott követségi titkár és bizalmasan tudomásomra hozta, hogy a követség a két bolsevista követ sok milliót rejteget. A milliókkal gyorsítani akarják a tanácsköztársaság kikiáltását Bécsben.

Azzal tisztában voltam, hogy ha sikerül felborítani Bécsben a helyzetet, a magyarországi bolsevista uralom összeomlásának biztató reményei is megghiúsulnak. Ennek a tudata érlelte meg Hajós Jenőben azt a tervet, hogy Magurányi Sándor követségi irodafőigazgató úrral a bolsevista célokra tartogatott *milliókat a követségről elviszik és más helyen, mint a magyar állam jogos tulajdonát biztonságba helyezik.*

Azonban tervük kivitelét ahhoz a feltételhez kötötték, hogy én annak kivitelét — mint szerintük tekintélyes magyar államférfiú — tegyem magamévá, azt helyeslejem, vagyis osszam meg velük az erkölcsi felelősséget

Mielőtt határoztam volna, kísérletet tettem *bécsi entente miszsióknál*, nem vállalnák-e a magyar állam jogos tulajdonát képező milliók biztonságba helyezését, amit azonban sajnálkozások közben,

a bécsi magyar bolsevista követség exterritorialitására való hivatkozással megtagadtak.

Ezután csak hazafias kötelességet véltem teljesíteni, hogy a nevezett két úrral szemben tervük kivitele tekintetében *vállaltam az általuk kívánt erkölcsi felelősséget, teljes egyetértésben velük arra nézve is, hogy a megmentendő milliók a mentés körüli kiadások levonása után a jogos tulajdonos magyar állam részére helyezendők biztonságba.*

Ha jól emlékszem, 1919 május 2-án, a délutáni órákban hozta tudomásomra Hajós, hogy a milliók megmentése sikerült. A következő napon délelőtt Sigray Antal gróf felkérésére megjelentem nála a Grand-Hotelben lévő lakásán. Többen voltak ott a háziúron — *Sigray grófon* — kívül még jelen, akik közül *Pallavicini György* örgrófra, *Szmrecsányi György* és *Hajós Jenő* urakra határozottan emlékszem. Itt szinte bizottságszerűleg konstatálták az urak a 140 millió értékű magyar állami pénz megmentését, biztonságba helyezését.

A milliók elhelyezése iránt tüzetesebben nem kutattam, mert a pénz megőrzésében és kezelésében részt amúgy sem vehettem volna, minthogy akkor már napról napra vártam az alkalmas pillanatot, hogy feleségemmel gyermekeimhez Pozsonymegyébe költözhessek.

Azt, hogy mi történt a jelzett módon erkölcsi felelősségem teljes latbavetésével megmentett milliókkal, nem tudom. Pedig az nem vitatható el tőlem, hogy a megmentésében vállalt szerepemnél fogva jogom van a legmesszebb menő tájékozódásra.

Ez a jogom annál inkább lép most előtérbe, mert a közvélemény körében mindnagyobb bizalmatlansággal suttoznak a „bécsi milliók sorsáról”.

Már pedig ezen kérdés körül *suttogásokat túrni nem szabad, tisztán kell látnia a helyzetet mindenkinek, első sorban nem is nekem, hanem a nemzetgyűlésnek és a magyar nagyközönségnek.*

Olvastam arról is, hogy bizottságok foglalkoztak *a kényes kérdéssel.* Azt igazán nem tudom megérteni, hogy *mikor és hogyan váltak a milliók kényes kérdéssé???*

Egyet tudok csak, hogy amidőn én vállaltam ez ügyben az erkölcsi felelősséget, akkor úgy képzeltem a megoldást, hogy az egész összeg, a mentési költségek levonásával, a jogos tulajdonos magyar állam részére az első hazafias magyar kormány kezébe lesz leteendő. Ezért vállaltam én felelősséget.

Követelhetem tehát és követelem is, hogy részletes tájékoztatást kapjon a nemzetgyűlés és a nagy közönség, de, hogy én is kapjak arra hivatott állami szervek felülvizsgálata alapján hiteles felvilágosítást: *átadatott-e a sok millió az állampénztárnak és ha nem így történt volna, okmányolt számadásokkal igazoltatni kérem, hogy az állam tulajdonát képezett milliókból, mennyi? részletesen kimutatva mely célokra? kinek felhatalmazása és kinek utalványozása alapján költetett el??*

Itt titkolni való részlet nem lehet, itt nem szabad olyan kiadásnak előfordulnia, amelyről a nagy magyar közvélemény elől bármit is rejtegetni kellene.

Az a hitem, hogy nem létezhet oly kormány, amely a részletes és nyilvános elszámolásra vonatkozó kívánságomat megtagadná, mert én ezzel nemcsak a magam becsületét, integritásomat védem, hanem szolgálom vele a magyar állam érdekét minden vonatkozásban.

Még csak arra kérem Nagyméltóságodat, hogy az általam előterjesztett kívánságokra a Nagyméltóságú kormány elhatározását velem vagy a nyilvánossággal mielőbb közölni méltóztassék.

Fogadja Nagyméltóságod kiváló tiszteletem tolmácsolását.

Kelt Budapesten, 1921. évi május havában.

Batthyány Tivadar gróf

nyug. belügyminiszter.

Itt meg kell említenem, hogy Bethlen István gróf elfelejtett mai napig válaszolni az immár négy és fél éve hozzá intézett levélre.

XII. FEJEZET.

A közvélemény.

A magyar ellenforradalomnak legcsodálatosabb tetteről, a bank-uccai pucsról a legkülönbözőbb hírek terjedtek el a világban. Ezek a hírek részint fűszerezve, kiszínezve jártak és járnak szájról-szájra, részint egészen alapnélküli dolgokat tartalmaznak. Mások az idők folyamán elvesztették erejüket, aminthogy csak az igazságnak van maradandósága és elhaltak anélkül, hogy valaki ma már törődne velük.

Kettő azonban megmaradt az emberiség tudatában.

1. A pucstól Takách-Tolvay gróf ezredes és tisztjei hajtották végre.

2. A megmentett pénz elsikkadt valahol és jogosulatlan kezekbe került.

Amikor a bank-uccai pucs megtörtént, Európának valamennyi újságja foglalkozott e kérdéssel. Ki milyen szögből, milyen szemüvegen át látta a dolgot, úgy emlékezett meg róla. De tartozott bár akármilyen politikai párthoz vagy felekezethez, vagy akármihez: a bank-uccai pucs érdemét még akkor sem tudta elvenni, ha arról a „Vörös Újság” vagy a „Rothe Fane” szellemében írt.

Mert a pucs sikerét nem lehetett meghamisítani, eredményét nem lehetett letagadni.

Franz Richterberg svájci újságíró azt mondotta nekem:

„A bank-uccai pucs ennek a századnak egyik legnagyobb egyéni cselekedetei közé tartozik. A férfiu vakmerőség pompás megnyilatkozása, ami a lángész taktikájával volt párosulva”.

És tényleg: jobban kidolgozott összeesküvést nem igen tud fölmutatni a magyar történelem, nagyobb vakmerőséggel végrehajtottal, ami a teljes eredményt hozta volna meg, még kevésbé.

Íme a brucki pucs szomorú példája, íme itt van a sok és

sikertelen, talán gyermeki próbálkozás, ami szegény vöröshazánkban mind azután vérbe fojtatott.

Talán Európa összes újságjai Hajósnak tulajdonították a pénz elrablását. Hiszen hajtóvadászatot rendezett rá Ausztria egész rendőrsége. Kecsegtető is volt ez a vadászat, mert Kun Béla két millió korona jutalmat tűzött ki a fejére.

Az olvasó, hogy teljesen világosan lásson, megszólaltatom az egyes külföldi, lapokat, nyilatkozatokat és jegyzőkönyveket — mint eleven dokumentumokat —, melyek az általam elmondottak valódiságát nemcsak alátámasztják, de minden vonatkozásában azt megerősítik.

Részlet a Neue Freie Presse május 4-iki vezércikkéből.

. . . Denn unstreitig beschäftigen sich die Konferenzmächte in Paris mit der Frage, ob in Ungarn eine verhandlungsfähige Regierung gebildet werden könne, die zum Abschlüsse des Friedens berechtigt wäre. In Budapest fehlt bisher die Adresse, an welche die Einladung zur Reise nach Versailles gerichtet werden könnte.

Da taucht der Name des früheren ungarischen Ministers Grafen Theodor Batthyány auf. Wieder kein Zufall. Die Diktatur des Proletariats springt bereits aus den Fugen. Die Feinde sind von Budapest nicht weiter entfernt als etwa Neunkirchen von Wien. In wenigen Tagen können sie einrücken und eine Stadt befreien, deren Bewohner voll Angst und Kummer in schlaflosen Nächten sich nach Hilfe sehnen. Der Schaden, der Ungarn zugefügt worden ist, ist unermesslich. Was mag verwirrschaftet worden sein, wenn hier in der Gesandtschaft mehr als hundert Millionen versteckt liegen. Ungarn muss Frieden haben. Die Zeit drängt, die Verhandlungen werden in wenigen Tagen beginnen, und schon aus diesem Grunde müssen die Konferenzmächte wünschen, dass mit der Diktatur aufgeräumt und ein den Zeitbedürfnissen entsprechendes Ministerium berufen werde. Graf Theodor Batthyány war ein Führer der äussersten Linken, in der Gesinnung der Franzosen immer näher als den Deutschen. Das ist wahrscheinlich seine Beglaubigung bei den Konferenzmächten. Wie mögen die Geängstigten in Budapest die Stunden bis zur Befreiung zählen; wie erst die Gefangenen, die als Geiseln verschleppt worden sind. Die Retter sind nahe

A Neue Züricher Zeitung április 26-iki cikke:

. . . „Von massgebender Seite verlautet: Infolge der durch die Unhaltbarkeit des bolschewistischen Systems hervorgerufenen äusserst bedenklichen Sytuation soll die Entente durch ihre wiener Vertretung zur raschen Pazifizierung Ungarns ein klares Projekt acceptiert haben. Es besteht der feste Wille ... in Ungarn raschestens eine gesetzliche Regierung zur Übernahme der Macht zu verhelfen. Das neue Regime in Ungarn soll ein bürgerlich demokratisches Kabinet. . . sein. Ein ganz rechtsstehendes Kabinet wird als der jetzigen Lage nicht entsprechend bezeichnet. Als Ministerpräsident wurde Graf Theodor Batthyány nominiert, der als Unabhängigkeitsführer vom nationalen und bürgerlichen Standpunkte etc. etc. Man nimmt an, dass das Hauptprogramm des Kabinetts Batthyány etc. etc.

Der Neue Tag, május 5.

Hintermänner des Putsches.

. . . Wie vermutet wird schon im Hintergrunde der Angelegenheit Batthyány, Pallavicini und Szmrecsányi ... die jedoch jede Beteiligung in Abrede stellen. Das abhanden gekommene Geld konnte bisher nicht zustandegebracht werden, ... die zwei Geldkoffer wurden — wie es die Untersuchung festgestellt hat — vom flüchtigen Secretär Hajós mitgenommen . . .

Neues Wiener Journal, 6. Mai.

. . . Die Hintermänner des nächtlichen Überfalles, unter denen sich gewiss die waren Schuldigen befinden, konnten bisher nicht festgestellt werden . . . Secretär Hajós ist mit den erbeuteten Millionen spurlos verschwunden . . .

Der Neue Tag, 6. Mai.

Besonders eifrig beschäftigt die Frage nach den Verbleib der vom Secretär Hajós entführten 150 Millionen die Polizei . . . Man nimmt an, dass die Millionen aus der Gesandtschaft mit einem Auto weggeschafft wurden. Wenn diese Annahme zutrifft, müsste der Wagen mindestens zweimal den Weg zu dem Deponierungsorte zurückgelegt haben etc. etc.

Neue Freie Presse, 7. Mai.

. . . Eifrig fahndet man nach den aus dem Gesandtschaftsgebäude verschleppten Millionen und nach dem Legationssecretär Hajós, der sie jedenfalls mit genommen und verborgen hat. . . Bischer alle Nachforschungen ergebnisslos.

Der Neue Tag, 7. Mai, Abendblatt.

Die Festnahme des flüchtigen Secretärs Hajós und der entführten Millionen ist nur noch die Frage einiger Stunden ... Es ist einwandfrei festgestellt, dass Hajós das Geld per Auto entführte . . . selbst am Volant sitzt. . . und Richtung auf Graz genomman hat. . .

(Csakhogy az nem Hajós volt, hanem egy hozzá hasonló úr két üres kofferral —, akit Grácban nagy diadallal el is fogtak.)

Neue Freie Presse, 4. Mai.

Ungarische Politiker in Wien.

Markgraf Georg Pallavicini und der frühere ungarische Abgeordnete Georg Szmrecsányi sind in Wien angekommen (!) und im Grand Hotel abgestiegen.

Neue Freie Presse, 6. Mai.

Der flüchtige Secretär Hajós.

Die Nachforschungen nach dem flüchtigen Secretär Hajós, der, wie gemeldet, gemeinsam mit dem jetzt verhafteten Oberdirektor Magurányi am 2. Mai 2 koffer des Gesandten mit 135 millionen und 38.000 Francs an sich nahm, werden mit Eifer betrieben. Hajós muss zum Transport, der schweren Geldkoffer wohl ein Automobil benützt haben. Es ist möglich, dass er allein reiste und selbst am Volant sass . . .

Der Neue Tag, 7. Mai.

Unterredung mit Georg Szmrecsányi.

Die gestrige Mitteilung der Staatskorrespondenz hatte der Vermutung Ausdruck gegeben, dass im Hintergrunde des Putschversuches in der Bankgasse Georg Pallavicini, Batthyány und der ehemalige Pressburger Obergespan Szmrecsányi standen. Einer unserer Mitarbeiter hatte gestern abends Gelegenheit, mit Herrn Szmrecsányi über diese Angelegenheit zu sprechen und erhielt folgende Auskünfte:

... Ich möchte vor allem feststellen, sagte Szmrecsányi, dass ich den politischen Vorgängen in und ausserhalb meines Landes, soweit sie Ungarn betreffen, vollkommen fernstehe. Ich lebe seit längerer Zeit in Deutschösterreich und fühle mich verpflichtet, Rücksicht auf die Würde des Landes zu nehmen, dessen Gast ich bin. Ich beschäftige mich als Privatmann mit den Fragen der zukünftigen Gestaltung Ungarns, ich stehe mit einigen Herren der Ententemissionen in Verbindung und spreche mit ihnen über die territoriale Integrität Ungarns, ich tue das als Patriot, aus Liebe zu meinem Lande und zu meinem Landsleuten, nicht — das bitte ich zu betonen — im Auftrage irgend einer Regierung. Da sehen Sie — Szmrecsányi wies auf einen Haufen loser Blätter, Landkarten und Tabellen — meine Beschäftigung: ethnographische Karten und Tabellen.

„Und die Gerüchte über die Urheber der Ereignisse in der Bankgasse?“

„Ich kann Ihnen absolut nichts darüber mitteilen. Soweit ich die Herren kenne, deren Namen in Verbindung mit den Vorgängen gebracht werden, kann ich wohl sagen, dass meiner Überzeugung nach, nichts Wahres an diesen Behauptungen sein dürfte. Herr v. Szemére zum Beispiel liegt seit drei Monaten an den Folgen eines Schlaganfalles schon krank darnieder. Wie kann er sich da um Politik kümmern? Auch was die Herren der Liquidierungskommission zu diesem Schritte bewogen hat, kann ich nicht wissen. Ich kenne wohl die Herren persönlich, habe aber mit ihnen keine ständige Verbindung.“

Neue Freie Presse, 11. September.

(Az ellenforradalom győzelme után.)

. . . Die Polizei . . . hatte Kenntniss davon bekommen, dass . . . Secretär Hajós sich wieder in Wien befindet. . . vorgeladen . . . gab er unumwunden zu, das Geld seinerzeit entführt zu haben . . . und gibt an, dass das Geld bereits im Besitze der neuen ungarischen Regierung ist. . .

Somit hat eine der grössten und rätselhaftesten Kriminalaffären der letzten Zeiten ihren Abschluss gefunden.

Der Neue Tag, 4. Mai. 1919.

Amtliche Darstellung des Putsches.

(A bécsi rendőrségnek 3-án este kelt hivatalos kommunikéje.)

In den ersten Vormittagsstunden wurde heute von der Sicherheitswache wahrgenommen, dass ungarische Offiziere in alten Uniformen mit alten Distinktionen auf rot-weiss-grünen Kokarden den Dienst im Hause versahen. Die Torbediensteten der Gesandtschaft verweigerten jede Auskunft. Auf Grund dieser auffälligen Vorgänge wurden Nachforschungen tagsüber eingeleitet. . . etc. etc. (Ugyanígy az összes többi bécsi lapokban.)

A pucsot követő délben megindított, egyesek szerepét tömjénező és mindent eláruló sajtó-campagne.

(A pucsot követő napon, amikor mi azon fáradoztunk, hogy a rendőrség és a közönség figyelmét a történekről minél tovább eltereljük, a déli lapok legnagyobb megütközésünkre teljesen egybehangzó, részletes és — bizonyos tudatos ferdítéseket leszámítva — kitűnően informált cikkeket hoztak az éjjeli eseményekről. — Kétségtelen volt, hogy valaki — vagy valakik, — akiknek mindennél fontosabb volt, hogy a nyilvánosság a történekről az ő intencióiknak megfelelően informáltassék, már a pucs reggelén leadták ezeket az adatokat a szerkesztőségeknek, nem törődve azzal, hogy ezáltal mindent veszélyeztetnek. A cikkek, kivétel nélkül, Takách ezredezt állítják be, mint a pucs tervezőjét, vezetőjét és a milliók megmentőjét, — eddigi alkalmazásairól, címeiről és kitüntetéseiről bámulatosan jól vannak informálva.)

Der Neue Tag c. bécsi napilap május 3-iki száma:

... die Leitung der ungarischen Liquidierungskommission hat Offiziere der ungarischen Garde in das Palais der ungarischen Gesandtschaft. . . entsendet, um in Abwesenheit der Gesandten die Interessen des ungarischen Staates wahrzunehmen, das Personal unter Aufsicht zu stellen und das Vorhandene Vermögen der Gesandtschaft in Schutz zu nehmen. Diese Offiziere . . . erschienen spät abends in der Bankgasse, worauf diese die Sperrung des ganzen Gebäudes veranlasst wurde, und sämtliche Örtlichkeiten durchsuchte. Unter anderen wurden Geldbeträge in der Höhe von 110 Millionen Kronen gefunden (!) . . . und für die ungarische Liquidierungskommission mit beschlag belegt (!)...

Ugyanott, később:

(Die „Ungarische Post“ meldet:)

Auf die Nachricht von dem bevorstehenden Umsturz in Budapest hat die Leitung der ungarischen Gruppe des Liquidierenden Kriegsministeriums beschlossen, zum Zwecke der Verhinderung von Komplikationen das ungarische Palais in der Bankgasse mit Beschlag zu belegen. Eine Kommission durchsuchte das ungarische Palais und nahmen die vorgefundenen Schriften, sowie Werte in beträchtlicher Höhe in Verwahrung.

Neue Freie Presse, május 3.

... die Leitung der Ungarischen Gruppe des Liquidierenden Kriegsministeriums hat gestern abends den Beschluss gefasst, zwecks Verhinderung von Komplikationen das Palais der ung. Gesandtschaft unter Aufsicht zu stellen . . . Eine Anzahl ung. Offiziere erschienen etc. . . . szórói-szóra, mint a Neue Tag-nak a közleménye. Ugyanígy a többi bécsi lapok is.

Der Neue Tag május 4-iki száma.

Die Besetzung der Palais der wiener ungarischen Gesandtschaft wurde unter Führung des Generalstabsobersten (Grafen) Josef Takách-Tolvay von Kisjóra vorgenommen. (!)

Oberst Takách ist Erzieher der Kinder des ehemaligen Erzherzogs Josef, und im Kriege Generalstabsnef einer Kavalleriedivision gewesen. Oberst Takács . . . hatte seine Privatwohnung in dem Gesandtschaftsgebäude, . . . durch diesen Umstand war es möglich, dass die Offiziere und einige politische Detektive bei Nacht unauffällig in das Gesandtschaftsgebäude gelangen konnten: sie erklärten einfach, zu Oberst Takách-Tolvay zu gehen. Von diesem (!) war der Plan zur Besetzung der Gesandtschaft ausgegangen. Er hatte sich hiezu im Hinblick auf Nachrichten entschlossen, denen zu Folge vor zwei Wochen eine Summe von Zweihundert Millionen, darunter der grösste Teil in Goldfranken ... angekommen ist. Die Besetzung der Gesandtschaft wurde in der Nacht au, gestern, zwischen 11 und 12 Uhr vorgenommen. Vom Gesandtschaftspersonal war nur Legationsrat Bálint anwesend (tehát Magurányi és Hajós jelen sem voltak,) ... den eintretenden Offizieren setzte er keinen Widerstand entgegen. Man (olvasd: Takách) nahm . . . eine Husdurchsuchung vor und nahm ein detailliertes

Inventar über alle vorgefundene Gegenstände auf, unter das aile Anwesenden ihre Unterschriften setzten, worauf das Verzeichniss kuvertiert und versiegelt wurde. Die Zählung des Geldes, die unter scharfen Kontrollmassnahmen vorgenommen wurde, ergab das Vorhandensein *von* 150 Millionen Kronen.

Neue Freie Presse, május 4.

. . . Die Besetzung der Ungarischen Gesanpschaft ist gestern in den späten Abendstunden erfolgt. Eine Anzahl von Offizieren, an deren Spitze ... der ungarische Oberstleutnant Takách-Tolvay steht. . . etc. Die Gesamtsumme der Geldwerte, die . . . von den Offizieren sichergestellt wurde, wird auf hundertzwanzig Millionen geschätzt.

Hogy a fenti lapkivonatokban közölt teljesen és tudatosan hamis beállítások Takách-Tolvay ezredestől, vagy környezetétől kell hogy származzanak, arra elég a következő bizonyítékokat felhoznom:

Kivonat a Heti Újság c. lap 1919. szept. 20-iki számából.

Új adatok a bécsi követség millióiáról.

Széles körben feltűnést keltett a Heti Újság legutóbbi tudósítása, amely a bécsi magyar követség házából eltűnt 130 millió sorsát mesélte el. Most érdekes, eddig ösmeretlen adatokkal egészítik ki a tudósítást. A magyar tiszték csoportjának egyik kiváló tagja a következőket írja nekünk:

A bécsi bank-uccai eseményekben kizárólag magyar tiszték vettek részt, gróf Takách-Tolvay ezredes vezetésével. Hajós Jenő követségi titkárt a tiszték nagy része nem ismerte és magát az akciót nem is Hajós vezette (!) Tény az, hogy Hajós egy maga foglalta le a 130 millió koronát, felelősség nélkül, a bőröndöket személyesen vitte el még május 2-án délután a kommunista követek megérkezése előtt, annak ellenére, hogy a Magyar Házban lefoglalt értékeknek bizottság útján való átvételét tervezték. Hajós csak 12 óra múlva adta át a pénzt félhivatalos személyeknek.

A pénz lefoglalását a közvélemény eddig a bécsi katonai meghatalmazotthoz beosztott magyar tisztékhez és gróf Takács-Tolvay ezredeshez fűzi. Ez ellen úgy a tisztikar, mint gróf Takács-Tolvay a pénznek egyoldalúan történt átvétele miatt tiltakozik.

A százharmincöt milliónak bizottsággal való átvétele különben az egész akciónak csak egy mellékes epizódja (!) lett volna. A hatást

politikai irányzatban kerestük, amit el is értünk azáltal, hogy a közvélemény és az egész külföld figyelmét felhívtuk a bolsevista tevékenységre. A magyar tisztek pedig sok kompromittáló aktát juttattak a bécsi magyar rendőrséghez. Gróf Takács-Tolvay önként jelentkezett a rendőrségen, hogy már internált tisztjeit kimentse és a felelősséget mindenért elvállalja. Hajós titkár ellenben eltűnt, amit természetesen egy vezető, bajtársainak a cserbenhagyásával nem tehetett volna meg.

Az ezredes és még öt tiszt teljes kilenc hétig maradt fogságban. Ezalatt Kun Bélának mindent elkövettek a tisztek kiadatása dolgában és a bécsi kommunisták háromszor ostromolták meg a rendőrségi fogházakat.

Neues Wiener Journal, május 12.

. . . Wie wir erfahren, ruft das spurlose Verschwinden des Secretärs Hajós auch in den Kreisen der ungarischen Gegenrevolutionären Bedenken und Beunruhigung hervor. . . man befürchtet, dass er die mitgenommenen Millionen für seine eigene, verschwendende Lebensweise verwenden wird . . .

Vörös Újság, május 10.

. . . Az ellenforradalmárok eme „krém”-jének (Batthyányi, Szmrecsányit és Pallavicinét érti) a fő embere, végrehajtó orgánuma valami Hajós nevű ember volt, aki a nekik ellopott milliókat most tőlük is ellopta a saját számára, — és eltűnt.

— És hogy a bank-uccai pucs tervezője és a 140 millió megmentője Hajós volt, bizonyítják azok a levelek és nyilatkozatok, melyeket azok a vezető politikusok írtak, akik annak idején Bécsben tartózkodtak és kiket Hajós belevont titkába, mielőtt végrehajtotta volna azt. Ezek a levelek és nyilatkozatok szószerint a következők:

Batthyány Tivadar gróf nyilatkozata.

1919. évi április hó utolsó napjai egyikén felkeresett engem lakásomon Hajós Jenő követségi titkár úr és közölte velem, hogy a magyar követségen a két bolseviki követ óriási pénzüsszegeket rejteget, amelyet ha a bécsi bolsevista agitáció céljaira felhasználnak, éppen akkor boríthatnák fel Bécsben a helyzetet, mikor Magyarországon a kommunista uralom összeomlására kilátás van.

Hajós késznek nyilatkozott a magyar állam tulajdonát képező eme pénzeket a bolsevista követektől elvenni és a magyar állam érdekében biztonságba helyezni. Azonnal kijelentette, hogy ezen merész, vállalkozást kizárólag az ország érdekében hajlandó megkísérelni, a maga részére semmit sem kérne, de feltétel, hogy magamforma „tekintélyes államférfiú” vállalkozásának tervét helyeselje. Kéri, mondjam meg véleményemet és adjak tanácsot. Válaszom az volt, hogy a magam részéről természetesen ilyen akcióban nem vehetek részt, tervét azonban hazafiasnak, az ország részére üdvösnek tartom, magától értetődően, hogy az egész összeg a megmentéssel kapcsolatos kiadások levonása után az ország javára biztosítva lesz ... s ha sikerülne, nagy hazafias és üdvös cselekedetnek tartanám . . . Hajós Jenő úr még felemlítette, hogy fenti tervet Magurányi követéségi főigazgató úrral együtt szándékszik végrehajtani.

(Május 2-án délután) ... az Imperial-szálló előtt találkoztam ismét Hajóssal, aki hozzám sietett, jelentette, hogy a pénzt Magurányi főigazgatóval együtt elvitte és biztonságba helyezte és hangsúlyozta, hogy habár a törvény rendelkezésének értelmében lehetne „Finderloht” kérni, ők maguknak jutalmat abszolúte nem kérnek, ellenben szükségesnek jelezte, hogy... a pénz megszerzésével járó költségek kiegyenlítettessenek . . .

. . . Elbúcsúzván Hajóستól, felkerestem Szmrecsányi György urat. . . közöltem vele, hogy Hajós Magurányival ... a pénzt biztonságba helyezte.

. . . Másnap délelőtt Sigray gróf lakásán a Bristolban . . . Pallavicini, Sigray, Szmrecsányi, Hajós urak és én találkozván, örömmel konstatáltuk, hogy a pénz meg van mentve és biztonságba helyeztetett. Szóba került, hogy nem kellene-e jutalmat adni azoknak, akik a pénzt megmentették . . . Hajós ez alkalomból is a leg határozottabban kijelentette, hogy jutalomra nem reflektál . . . ellenben kívánta azt, hogy azok, akik neki segédkeztek, megfelelő jutalomban részesüljenek és esetleg menekülésükre, ha szükséges, megfelelő összegek adassanak, amit mi természetesen helyeseltünk . . .

. . . Talán két nappal később felkeresett egy németül beszélő úriember ... aki Hajósnak egy levelét adta át, melyben Hajós kéri, hogy tegyük lehetővé, hogy Bécsből meneküljön ... én a levelet Szmrecsányihoz küldtem, aki a dolgot el is intézte.

Magurátiyi főigazgató nyilatkozata.

Magurányi Sándor követségi főigazgató az egész ügy legfontosabb szereplője volt. A vele felvett jegyzőkönyvet annak terjedelménél fogva itt még kivonatossan sem ismertethetem. Magurányi az általam ismételt adott beállítást minden részletében megerősíti és igazolja, hogy:

.LA bank-uccai milliók elvitelét Hajós és Magurányi tervezték abból a célból, hogy azt a kommunista agitációtól elvonva, a nemzet számára biztosítsák.

2. A pénz elvitelét Batthyány Tivadar gróf tudtával ők ketten hajtották végre, Prokesch követségi szolga segítségével.

3. Hogy a pénz megmentésében fentnevezettekén kívül magyar állampolgár részt nem vett.

4. Hogy Pállfy-Daun gróf százados, Takács-Tolvay gróf ezredes és Borovicsini alkonzul tíz órával a pénz biztonságbahelyezése után bejelentették, illetve igazolták, hogy az entente védelme alatt megalakult Batthyány-Szmrecsányi-féle kormány követeli a kommunista követek azonnali letartóztatását és a pénz azonnali átadását.

5. Hogy fentnevezettek a velük hozott angol urat, mint az entente hivatalos képviselőjét mutatták be.

6. Hogy a követek letartóztatását Hajós hajtotta végre Kerecsenyvel és a Grüneberg-csoport tisztjeivel.

7. Hogy Takách-Tolvay ezredes és csoportja a pénz megmentéséről nem is tudtak — a követek letartóztatásának akciójában pedig aktív részt szintén nem vettek, hanem az ezredes második emeleti szobájában várták az események fejlődését.

A bécsi rendőrség hivatalos kommunikéje.

Megjelent az összes bécsi napilapok május 5-iki számában.

Die weiteren Erhebungen der Sicherheitsbehörde haben sehr überraschende Ergebnisse zutage gefördert. Darnach dürften sich die Vorgänge in der ungarischen Gesandtschaft folgendermassen abgepielt haben: Am 2. Mai vormittags nahmen der Hausverwalter Oberdirektor Marguerani und der Sekretär Hajos in der Wohnung des Gesandten Bolgár zwei Koffer an sich, von denen der eine 12 Pakete a 1000 Stück, 10.000 Kronen Noten, also 120 Millionen Kronen, der andere 15 Millionen Kronen, ferner 238.000 französische und 100.000 schweizerische Frank enthalten haben soll. Diese beiden Koffer wurden später von Hajos allein beiseite geschafft, und zwar zur Verfügung der „neuen ungarischen Regierung“, als deren Vertreter Tibor Batthyány gilt. Am 2. Mai abends fanden

sich im Gesandtschaftsgebäude eine Anzahl von fünfzig Offizieren teils in Uniform, teils in Zivil ein. Zunächst wurde nun, und zwar vermutlich über Veranlassung des Hajos Ministerialrat Balint, der geschäftsführende Stellvertreter des Gesandten, auf seinem Zimmer interniert. Am halb 11 Uhr nachts kamen Bolgár und Fenyő, letzterer mit Frau und zwei Kindern, und ein Finanzsoldat Csepp im Auto vorgefahren und begaben sich zunächst in ihre Wohnung, wurden aber dann einzeln in ein Zimmer geholt, in welchem mehrere Personen versammelt waren, und für verhaftet erklärt. Bolgár und Fenyő bezeichnen als Wort- und Rädelsführer Hajos und Maguerani, der Obersten der ungarischen Leibgarde Tachacz, der Oberstleutnant Carolath und einen Engländer Barthelt, der um Mitternacht gekommen war und sich als Vertreter der Entente bezeichuete.

Gessler Pál nyilatkozatának kivonata.

(Gessler Pál bécsi mérnök és az Altvater Gessler liquergyár társtulajdonosa, akinek lakásán közvetlenül a puc után rejtőzött el Hajós. Ó közvetítette az érintkezést a Szmrecsányi-csoporttal s az ő lakásán adta át Hajós-nak Szmrecsányi György a menekülésre szolgáló pénzüsszeget.)

. . . und Sie (t. i. Hajós) gaben der Befürchtung Ausdruck, dass nun bald der ganze polizeiliche Apparat aufgeboten werden würde, um sich ihrer Person zu bemächtigen, und über den Verbleib des Geldes näheres von Ihnen zu erfahren. Durck eine Festname Ihrer Person wäre nun die Polizei zur Kenntniss gekommen, dass Sie nicht mehr im Besitz des Geldes waren andererseits hätten Sie unter Umständen gezwungen werden können, die Namen der Mitglieder jenes Komiies zu nennen, denen Sie noch am Tage des Putsches oas Geld tatsächlich übergeben hatten, wodurch Gefahr gewesen wäre, dass die ganze Summe wieder in die Hände der Kommunisten gekommen, jedenfalls aber jede weitere Aktion des wiener Komites unmöglich gemacht worden wäre, es war ihnen daher klar, dass Sie im Interesse der Sache und zum Schutz Ihrer Person um jeden Preis ins Ausland verschwinden müssen... der strengen Grenzsperrre und infolge des Umstandes, dass Sie ohne Prässe ung ohne besondere finanzielle Mittel dastanden und bereits unter Verfolgung der Polizei waren, nicht ohne fremde Hilfe vor sich gehen konnte, schliesslich, da man nicht wissen konnte, ob ihr erzwungener Auslands — aufenthalt Wochen, Monate oder gar Jahre dauern würde, haben Sie an mich das Ersuchen gerichtet, die Verbindung mit Ihren politischen Freunden aufzunehmen, und

dieselben zu bitten, Ihre Flucht zu ermöglichen. Dass von Ihnen gestellte Ersuchen lautete dahin, dass ich in Ihrem Auftrag mich zum Grafen Batthyány begeben sollte, und unter darlegung der Sytuation wie eben geschildert, ihn ersuchen sollte, sich mit Ihnen in Verbindung zu setzen, oder Ihnen die Mittel zur Verfügung zu stellen, die erstens zur Durchführung des Putsches notwendig gewordenen Geldversprechungen an untergeordnete Organe, (deren Auszahlung Sie persönlich garantiert hatten) erforderlich waren.

Die Höhe der zur Flucht und zum Aufenthalt im Ausland benötigten Summe bezifferten Sie mit 100.000 Francs, gegen nachträglichen Verrechnung.

Da ich die Stichhaltigkeit Ihre Gründe anerkennen musste, und Ihnen unter den obwaltenden Umständen helfen wollte, sprach ich gegen 11 Uhr vormittag beim Grafen Batthyány im Hotel Imperial vor, dem ich einen ungarisch geschriebenen Brief von Ihnen überbrachte. Dieser Brief enthielt in Kürze die obige Bitte, und die Legitimierung meiner Person. Graf Batthyány erklärte sich sofort bereit, Ihren Wünschen Rechnung zu tragen, schrieb auf eine Visitenkarte ein Paar Zeilen und adressierte das Couvert an Graf Anton Sigray, Georg Szmrecsanyi und Markgf. Georg Pallavicini, die ich in der genannten Reihenfolge aufsuchen sollte. Ich ging zuerst zu Gf. Sigray ins Hotel Bristol, dem ich Ihren Brief und die Karte von Exl. Batthyány überbrachte. Die Karte enthielt in deutscher Sprache das Ersuchen, dem Überbringer bzw. dessen Auftraggeber jede Hilfe und Unterstützung angedeihen zu lassen. Gf. Sigray erklärte sich jedoch allein nicht als kompetent und wies mich an den zweiten Adressanten. — Daraufhin suchte ich Goorg Szmrecsanyi gegen halb ein Uhr mittags im Hotel Sacher auf, dem ich bekannt gab, dass ich bei Gf. Batthyány und Gf. Sigray war, und gab ihm ebenfalls Brief und Karte, die er nach der Lektüre vernichtete. Auf meine Frage, ob er die Angelegenheit fördern könne, antwortete er mir: „Jawohl, sie sind beim richtigen Mann“, und war gerne bereit, mit Ihnen direkt in Verbindung zu treten, die Zusammenkunft hätte nachmittag in einem kleinen Kaffe im IV. Bez. stattfinden sollen. Um 5. h. nm. erschien Szmrecsanyi in meinen Bureau am Wiedner Gürtel, und hat mich, Sie aus dem Kaffehaus rufen zu lassen. Ich holte Sie darauf von dort ab, und Sie hatten, während ich im Neben zimmer weilte, mit Szmrecsanyi eine Unterredung von ung. einer halben stunde in ungarischer Sprache, die ich nicht verstehe. Beide Herren riefen mich dann

herein, und Sie übernahmen in meiner Gegenwart von H. v. Szmrecsanyi die Summe von 49.000 Francs, und 630.000 K in ungestempelten Banknoten. Die Detaillierung der Summe war folgende:

Anstatt 100.000 Francs hatte Szmrecsanyi nur die Hälfte bringen können, beim überzählen fehlte jedoch 1 Tausender (d. h. Franc), daher verblieben 49.000 Francs.

Für die restlichen 50.000 Francs hatte Szmrecsanyi 500.000 K gebracht, also eine bedeutend höhere Summe, als die angesprochene war, da ein Franc damals nicht viel mehr als 4 Kronen war.

Ferner waren 130.000 K zur Begleichung der Geldversprechungen an untergeordnete Organe, wie oben erwähnt, bestimmt.

Nach der übergabe des Geldes schrieb Szmrecsanyi am meinem Schreibtisch einen Brief an Sie, worin er Ihnen den Dank für Ihre geleistete Tätigkeit aussprach, und Ihre korrekte Haltung in der ganzen Angelegenheit betonte. Dann verliess er das Haus, und wenige Minuten später gingen Sie einem damals recht ungewissen Schicksal entgegen.

Kivonat dr. Kollmann Dezső ügyvéd Hajóshoz intézett leveléből.

. . . Megbízásod folytán Szmrecsányi György nemzetgyűlési képviselő úrnál eljárva közlöm veled, hogy ő előttem mindazokat, amiket Te a bank-uccai puc történetéről előadtál, teljes mértékben igazolta. Igazolta speziell azt, hogy a bank-uccai 140 milliót Te mentetted meg . . . hiánytalanul adtad át még aznap éjjel a Szmrecsányi-csoportnak és ezen cselekedetedért semminemű anyagi jutalmat sem nem kértél, sem nem kaptál. A menekülésedre szolgáló ötvenezer francia frankot és ötszázezer koronát a komité önként utalta ki neked, mert menekülhetésedet a pénz megőrizhetése szempontjából mindennél fontosabbnak találta. Kijelentette továbbá, hogy eljárásod az egész ügy folyamán hazafias, önfeláldozó és önzetlen volt és megütözve értesült arról, hogy a nyilvánosságban ezzel ellentétes hírek keringenek. Szmrecsányi György úr kijelentette, hogy ezen, reád sértő verziókról nem tudott, azoktól távol áll és fenti kijelentéseidet bármikor és bárki előtt megismételni kész.

Szmrecsányi György második levele.

(Első, május 5-én kiállított levelet, mely az akkori körülményekhez képest csak általánosságokban beszél, Sz. Gy. 1920 augusztus hó 28-án a következő, az összes részletekre kiterjedő nyilatkozattal egészítette ki):

Budapest, 1920 augusztus 28.

Nagyságos Hajós Jenő követségi titkár Úrnak

Budapest.

Igen tisztelt Barátom!

Tekintettel azokra a verziókra, melyek az 1919. évi május Hő elején Bécsben lefolyt ellenforradalmi eseményekről forgalomban vannak s melyek a Te szerepedet részben kisebbiteni akarják, részben tisztátalan és inkorrekt motívumokkal hozzák kapcsolatba, indítatva érzem magamat a következők megállapítására:

1. Te voltál az, aki a magyar követség egyik tisztviselőjével és egyik alkalmazottjával — amint erről közvetve értesültem — az Ausztriában megindítandó kommunista agitáció céljaira Magyarországból Bécsbe csempészett és a bécsi kommunista követek lakásán elrejtett pénzüsszegeket és pedig:

135 milliót tízezres osztrák-magyar bankjegyekben,

333 ezer francia és 98 ezer svájci frankot

a követség épületéből kimentettél s azt ideiglenesen biztonságba helyezvén, a megszerzés napját követő éjszaka az ellenforradalmi komité kiküldötteinek önként és hiánytalanul átadtad. A komité a megjelölt összegeket másnap a megbízottaktól átvette.

Jóllehet veletek egyidejűleg mások is foglalkoztak a kommunista követségen elrejtve sejtett pénz megmentésének gondolatával, a Ti akciótok minden más vállalkozástól független és teljesen önálló volt, annak megtervezésében és végrehajtásában tudtommal rajtatok kívül más részt nem vett.

2. Te ezen hazafias vállalkozásodért, mely a pénzt egyrészt a kommunista agitációtól elvonta, másrészt azt nemzeti célok szolgálatára bocsátotta, sem anyagi, sem más jutalmat nem kértél és nem kaptál — sőt közös megbeszélésünkön határozottan kijelentted, hogy semminemű anyagi jutalomra nem reflektálsz.

3. A megmentett pénz átadása után kijelentted, hogy a pénz megmentése csakis bizonyos anyagi természetű ígéretek lekötése mellett volt lehetséges és kérted, hogy az ígéretek beváltására szükséges összeg, mely a megmentett összegnek alig fél százaléka,

mielőbb kiutaltassék, mivel Te az ígéretek honorálását garantáltad. Ezen álláspontodat a komité teljesen osztotta s abban történt megállapodás, hogy ezen kérdés rendezése céljából másnap összejövünk. Mivel azonban a rendőrség a történeteket még megbeszélésünk napjának délutánján megtudta s a nyomozást megindította, ezen összejövetelekre már nem kerülhetett sor.

4. Mikor a bank-uccai pucs szereplőinek üldözése nagy apparátussal megindult, szükségessé vált, hogy Te, akinél az üldözők a pénzt sejtették, mindenáron elmenekülhess és az üldözők kezébe ne kerülj, hogy így a nyomozás tévútra vezetődvén, a komitének ideje legyen a pénz biztonságbahelyezéséről gondoskodnia.

Ezen feladat megoldhatására Te egyszázezer frank kiutalását kérted az általad megmentett összegből. Tekintettel menekülésed fontosságára, a komité ötvenezer frankot és ötszázezer koronát adott ki Neked menekülésedre, valamint százharmincezer koronát néhány oly kisebb emberekkel szemben vállalt kötelezettség kiegyenlítésére, melyek halasztást nem szenvedhettek.

Igazolom, hogy fentemlített összegeken kívül sem Te, sem más a Te részedre vagy megbízásodból pénzt nem kért és fel nem vett.

5. Megütközéssel hallottam, hogy szereplésedről oly verziók vannak forgalomban, melyek a fenti tényállást nem fedik.

Azt hiszem, felesleges kijelentenem, hogy én ezen verzióktól teljesen távol állok.

Fogadd kiváló nagyrabecsülésem nyilvánítását.

Szmrecsányi György s. k.

Kivonatok Déry Frigyes ker. tanácsosnak Hajós titkárhoz intézett nyilatkozatából.

... 1919 május 2-án Hajós Jenő, a magyar követség titkára közölte velem, hogy a kommunista követeknél elrejtett és Magyarországtól elrabolt sok millióra rugó bankót megmentettek és nálam óhajták biztonságba helyezni. Kötelességemnek tartottam a szovjetkormány által a magyar nemzettől jogtalanul elvett nagy értéknek megmentéséhez hozzájárulni. Fél öt felé Hajós két bőröndöt hozott fel, melyet az ebédlőmben levő vasszekrényben helyeztünk el.

Éjfél után Hajós titkár két úrral megjelent nálam és közölte, hogy a két bőröndöt a két úrral, akik közül az egyik angol kapitány (Achmed Barthelet volt), a másik magyar tiszt (Grüneberg) nagyobb biztonságba akarják helyezni.

A két börönd tartalma megszámláltott és két jegyzék vétetett fel, melyet az urak kölesönösen aláírtak. A tartalom 135 millió korona volt bankókban és egy külön borítékban még százezren túl idegen pénzek stb. stb.

Kivonatok a dr. Pálffy Daun József gróffal felvett jegyzőkönyvből.

A jegyzőkönyv hetedik oldalának huszonkettedik sorától a nyolcadik oldal negyedik kikezdéséig, továbbá a kilencedik oldal első sorától a tizedik soráig leirt események helyességét igazolom. Szeged, 1919 június 23.

Dr. Pálffy Daum József s. k.

A fent jelzett részek tartalma:

Pálffy Daun József gróf, mint a Sacherben permanenciát tartó Szmrecsányi-csoport megbízottja, mikor Hajós titkár a követek letartóztatása ellen érvelt... a Sacherben kapott instrukcióihoz képest kijelentette, hogy: a már megalakult és az entente által elismert Batthyány-Szmrecsányi-féle kormány nevében tiltakozik az ellen, hogy a követek letartóztatása elmaradjon és kijelentette, hogy az entente, valamint a kormány a leghatározottabban kívánják a követek letartóztatását, — Hajós titkár, tekintettel a dolog fontosságára, felkérte Takách gróf ezredest, hogy menjen Pálffy Daun gróf századossal a Sacherbe és kérje, a nehézségek feltárása mellett, a kormány intézkedését.

Tizenegy óra felé nevezettek visszatértek, velük Borovicsini min. titkár, nevezettek bemutattak egy polgári ruhás angol urat mint századost, aki kijelentette, hogy őt az entente delegálta a magyar kormány mellé s az entente kívánja a követek letartóztatását, mire Borovicsini titkár még megjegyezte: aminek legjobb jele, hogy hivatalos képviselőjét ide küldötte.

Az angol százados kijelentette: az entente kívánja, hogy a követek lakásán talált pénz még az éj folyamán az entente védelme alá helyeztessék, miután ezt úgy az időközben megérkezett Takách ezredes, mint Borovicsini titkár megerősítették ... a pénz átadatott.

Gömbös Gyula nemzetgyűlési képviselő az ellenforradalomról szóló könyvében:

. . . Hajós követségi titkár eme cselekedete (t. i. a milliók megmentése) kétségtelenül egyike az ellenforradalom legnagyobb egyéni cselekedeteinek.

Részlet Magurányi főigazgatóval felvett jegyzőkönyvből.

Magurányi főigazgató, — ki a bécsi rendőrség fogházában Takách-Tolvay ezredessel egy szobában volt — igazolja, hogy az ezredest kérte ügyvédje, hogy szüntesse be azt a Takách Guido által vezetett sajtócampagnet, mely újra és újra az ezredes szerepét állítja előtérbe, — mert lehetlenné teszi a védelem munkáját.

Takách-Tolvay ezredes ezt — azzal a megokolással, hogy nincs módjában öccsére befolyást gyakorolnia — megtagadta.

A közönségben, amely a IV. alatti újságközleményekből azt olvasta, hogy a pucst és a pénz lefoglalását Takách-Tolvay ezredes csinálta, — míg a III. alatt citált cikkekből arról értesült, hogy a rendőrség egy Hajós nevű titkárt üldöz, aki a milliókkal megszökött: lassanként az a tudat alakult ki, hogy a Takách ezredes által megmentett pénzt Hajós valahogy kézrekerítette és megszökött vele.

Szinte egészen érthetetlen, hogy amikor a Hajós elleni támadások egész phalanxot képeztek, — még azok sem siettek a nyilvánosság előtt segítségére, akik fenti nyilatkozatokat neki legelőször kiadták.

Itt van azután a mindent megdöntő, legpregnansabb bizonyíték, a Grüneberg-féle különítmény tizennégy tisztjének becsületszavával megerősített nyilatkozata, valamint e sorok írójának és Begyáts Ödönnek Hajóshoz írt, szintén becsületükkel megpecsételt levelei. Ezek a nyilatkozatok azoktól származnak, akik a pucst tulajdonképpen végrehajtották, akik megszállták a Magyar Házat és akik letartóztatták a követeket. Egyszerre ennyi tanúnak a bizonygatója az Igazság mellett megdönthetetlen bizonyíték és kell, hogy a független bíróság épen úgy, mint a magyar közönség ezt fogadja el igaznak!

Az úgynevezett „Grüneberg-különítmény” tisztjeinek nyilatkozatából.

(Grüneberg Frigyes főhdgy lovas szakasza a Károlyi-kormány alatt Pozsonynál állott a csehekkel szemben. A kommün kitörésekor az egész szakasz a lovakkal együtt Ausztriába szökött és ott az ellenforradalom szolgálatába állott.)

Alólírottak ezennel becsületszavunkra kijelentjük, hogy . . .
1919 május 2-ről 3-ra virradó éjjel mi végeztük Hajós százados

vezetésével és instrukciói alapján a követek és kísérőik letartóztatását. Valótlan az, hogy Takách-Tolvay ezredes a követség megszállását vagy a követek letartóztatását akár vezette volna, akár abban bármilyen aktív szerepe lett volna . . . Takách ezredes, valamint a jelenlevő Borovicsini titkár és Pálffy József gróf ismételtel kijelentették, hogy a megalakult Batthyány-Szmrecsányi-féle kormány kívánja a letartóztatását, az akciót az entente rendelte el és az utóbbit az akciónál jelenlevő Ashmead Bartlett, az angol követség tagja képviseli hivatalosan.

Grüneberg Frigyes fhgy.

Szegheő István fhgy.

Heimbach Ottó fhgy.

Pápai Árpád hgy.

Szomath Zsiga hgy.

Hámorszky Stern Kálmán hgy.

Begyáts Ödön hgy.

Kivonat Grüneberg Frigyes fhgy. külön nyilatkozatából.

Ezennel kijelentem, hogy Hajós százados úr az egész összeget nekünk Déry Frigyes ker. tanácsos úr lakásán megszámlolva még a pucszakáján átadta — tehát nem igaz az az állítás, hogy a pénzt erőszakkal kellett volna tőle elvenni.

Az egyik bőrönd még le volt pecsételve a budapesti szovjet-kormány pecsétjével és le is volt zárva, úgy, hogy nekem kellett azt felfeszítenem. Ashmead Bartlett úr kijelentette, hogy az angol kormány megbízásából van jelen és az angol kormány csak akkor támogatja az ellenforradalmat, ha a pénzt megszámlálva és nyugtázva még az éjjel átadjuk, amit mi meg is tettünk, mert Borovicsini, gróf Pálffy Daun József és Takách-Tolvay ezredes ezt az állítást megerősítették. A pucszot követő reggel a pénzt Ashmead Bartlett Bristol-szállóbeli lakásán Szmrecsányi György, gróf Pallavicini György, Karner Ödön, Pálffy Daun gróf és ha jól emlékszem Sigray gróf jelenlétében átadtuk.

Kerecseny János levele.

Kedves Hajós!

Becsületszavamra tett esküvel ezennel Neked kijelentem és írásba adom, hogy 1919 május 2-ról 3-ra virradó éjszaka a Te vezetéseddel és utasításaid alapján, a Grüneberg-különítménnyel karonfogva vettem részt az úgynevezett bank-uccai pucszban és hogy éppen úgy mi végeztük a Magyar Ház megszállását, mint Fenyő és Bolgár követek, valamint Bálint tanácsos letartóztatását.

Az igazságnak meg nem felelő az a híresztelés, hogy Takách gróf ezredes a bank-uccai pucsban aktív szerepelt volna. Csupán egyszerű színpadi néző volt, de csakis a veszélyes pillanatok elmúltával, mert ezen idő alatt nem mutatkozott. Jelen állításomat minden bíróság előtt fenntartom és ha kell, arra magyar becsülettel és tiszthez illő férfiasággal esküt teszek.

Budapest, 1919. évi október hó 18-án.

Tisztelő híved *Kerecseny János* író.

Akik magukat pedig föltolták a pucs szereplőinek, nemcsak a legcsúnyább lelketlenséget követték el hős társaikkal szemben, hanem egyúttal meghazudtolták, meghamisították a történelmet is!

Kivonat egy interjúból, melyet 1919 november 26-án Takách-Tolvay ezredes adott az Új Nemzedék egy munkatársának. —
(Új Nemzedék 1919 november 26.)

A bécsi szovjet-követség milliói.

Takách-Tolvay gróf nyilatkozata.

Munkatársunk felkereste Takách-Tolvay gróf ezredest, aki a bécsi magyar tiszték üdvözlétét hozta Horthy fővezér bevonulása alkalmából. Takách-Tolvay gróf a nemzeti hadseregről nagy örömmel emlékezett meg és ezután részletesen elmondta a bécsi magyar tiszték ellenforradalmi viselkedését a szovjeturalom alatt.

Az első időben — úgymond — bennünket is megtévesztettek azzal, hogy „nemzeti” bolsevizmusról van szó, csakhamar azonban rájöttünk, hogy az egész Magyarország elpusztítására szövetkezett országrontó társaság garázdálkodik Budapesten. Értesültünk közben, hogy Fenyő bécsi követ április hónapban hatvanmillió koronát utalványozott ki agitációs célokra a bécsi kommunista vezéreknél. A nemzeti vagyon ilyen mértékbeni fecsérése nagyon felháborított s elhatároztam, hogy sürgősen cselekszem. Tervem az volt, hogy a nyugat figyelmét felhívjam a bécsi agitációs központra, a magyar követségre.

Május 2-án tudatták velem Budapestről, hogy Bécsen át nagy értékeket akarnak Kun Bélának külföldre csempészni és állítólag a szent korona is a szállítmányban lesz, melyet polgári és személyi követek fognak Budapestről kísélni. A követek érkezésüket délutánra jelezték és Bruckba öt személyautót és egy teherautót kértek. Az autók felett én rendelkeztem és azokat csakugyan Bruckba

irányítottam. Az autók indulása után Magurányi főigazgató és Hajós titkár átkutatták a követek lakását, ahol két bőröndbe csomagolva százharmincötmillió koronát találtak. Ezután a Magyar Házban levő lakásomon gyülekeztünk. Ott volt mintegy negyven lelkes magyar tiszt, a legnagyobb izgalommal várva a történelemőket. A követek podgyászukat Királyhidán hagyva, végre este tizenegy órakor megérkeztek. A lakásukon azonban már tiszti őrség várta őket, ahonnan intézkedésemre a Magyar Ház nagytermébe vezették őket. Itt a tisztikar jelenlétében Fenyőt és Bolgárt letartóztatottaknak jelenttem ki és intézkedésemre zárt autókban a ferencrendiek kolostorába szállítottuk a foglyokat. A többi részlet már ismeretes. A milliókat egy bizottság vette át. Hatvankilencmillióra a bécsi rendőrség tette rá a kezét és most folyik az átutalási eljárás. A többit a bizottság a hadsereg szervezésére fordította.

Ezt az ügyet nem lehet lovagias ügynek tekinteni, nem lehet karddal vagy pisztollyal elintézni: erre csak a független bíróság van hivatva.

Amikor Hajós bujdosásai után visszatért a bécsi magyar követségre, az osztrák rendőrség letartóztatta. Hogy miért? Egész egyszerűen csak azért, mert „elfelejtették visszavonni” Kun Béla követeinek ellene tett följelentését.

A követségen pedig félvállról beszéltek vele kollegái, azok a kollegák, akik között nem akadt egy sem, aki segítségére lett volna a milliók megszerzésében!

Sőt még diplomáciai útlevelet sem adtak ki neki, azzal a megokolással, mért volt olyan soká „távol” a követségtől. Ezen a józaneszü embernek igazán csak nevetni kell. Talán az urak úgy gondolták, hogy okosabban tette volna Hajós követségi titkár, a bolsevikiek alkalmazottja, ha a 140 millió megszerzése után továbbra is a követségen marad? — Vagy nem úgy gondolták? Hát akkor hogyan?

Amikor azután Pestre érkezett, itt az emberek, a régi, jó barátai, kik természetesen az ujjukat sem mozgatták Kunék ellen, összesúgtak-búgtak és ha találkoztak vele, lehetőleg elkerülték. „Hajós elgaloppírozta magát, Hajós alatt kisiklott a vonat” — mondogatták a jóakarók — „ezzel az emberrel nem jó érintkezni.”

E sorok írójának is hasonló sorsa volt; egy esete majdnem incidenssé fejlődött. Egy alkalommal egyik előkelő pesti családnál volt

jelen, ahol a háziasszony egy újonnan jött úrnak bemutatta. Az új jövevény félrehívta a házigazdát és suttogva ezeket mondotta neki: „De, kérek, ez a Kerecseny a Hajósnek társa volt, ők ,lopták' el a 140 milliót és nem számoltak el vele”.

A házigazda, aki személyes jóbarátom volt és tudta az igazat, tiltakozott. En pedig, ki mindent hallottam, — ott a helyszínén felelősségre vonattam az ismeretlent két úr által. Az ismeretlen, kiről később megállapítást nyert, hogy egyik minisztériumban tanácsos, meghökkent, úgy látszik magához tért és felfogta állításának rá nézve súlyos voltát —: és mentegetődzött. De megbízottaim nem engedtek.

Bocsánatot kérni nyilvánosan a társaság előtt, — vagy nevezze meg a segédeit. A miniszteri tanácsos úr, — ki azóta legjobb híveim közé tartozik — miután az urak felvilágosították óriási tévedéséről, bátor és hangos szavakkal bocsánatot kért és férfiasan kijelentette, hogy ezeket a híreket másoktól hallotta, akik azt mondták, hogy Takách gróf a pucs rendezője és keresztülvivője és hogy Hajós és társai a pénzzel még nem számoltak el.

Ilyen és ehhez hasonló esetek kisebb méretekben gyakoriak voltak a pucst követő évben és védekezni alig lehetett híresztelők ellen. Olyan messziről, olyan homályból jöttek, hogy sohasem sikerült megállapítani szerzőjüket.

És amíg a vádaskodások és a gyanú gyökeret vert az emberek szívében, addig Takách gróftól valószínűsítésig övezte; remegve ejtették ki az emberek a nevét, ha volt gárdatisztjei egy-némelyikével valahol megjelent, a hisztérikus asszonyok suttogták udvarlóiknak: „A bank-uccai hős!”

Ellenben Heffty Richárdnak: „Adatok az ellenforradalom” c. könyvecskéje így nyilatkozik meg:

„ . . . amire ő kért (t. i. Hajós), hogy tisztjeimmel szálljam meg a palotát, a vörösöket is lefegyverzendő. Ez meg is történt, úgyszintén Bolgár és Fenyő letartóztatása, akik autón érkeztek Magyarországból. A szobában *a tanácskozáson jelen volt* Takách-Tolvay is, aki ellentétben Hajós nyugodtságával, sápadt és izgatott volt. Hajós kivételével a követség összes tagjai nagy izgatottságot és ingadozást árultak el. Annál fölényesebben dolgozott a mi tiszt csoportunk, amelyet az éj folyamán húszra egészítettem ki. A pucs megtörténtekor a magyar gárdapalotából *Takách-Tolvayon kívül egyetlen tiszt sem volt jelen*”. — Eddig Heffty könyve.

Itt csak a józan eszű olvasóra bízhatom annak az eldöntését,

hogy kinek ad igazat? Heffty könyvének-e, a Grüneberg-különítménynek, Szmrecsányi levelének, vagy pedig Takách ezredes ama nyilatkozatának, amit az „Új Nemzedék” 1919. évi november 26-iki számában közzétett és amit az elébb már ismertettem.

És bár hiába adott a legfelsőbb Hadúr, Magyarország kormányzója is elégtételt a bank-uccai szereplőknek, a vád nem akart abba maradni.

A magyar bíróság elé hatszor került a bank-uccai ügy. Hatszor indult meg rágalmazásért és becsületsértésért egy egész csomó ember ellen az eljárás — de eredménytelenül. Mikor a vádlóügyvéd minden bizonyítékot felhalmozott, akkor a vádaskodók — külföldre távoztak.

De a rágalmak méhe csak újra és újra megfogamzott. Hiába jött a külügyminisztérium felmentvénye — a vád még azzal is szembe mert helyezkedni. Ezen külügyminiszteri okiratot teljes egészében ismertetem:

Ad 70 eln. res.
1920.

M. kir. Külügyminisztérium.

Az ön által 1919 május 5-én az úgynevezett bank-uccai puccs költségeinek fedezésére átvett összegekről való elszámolás megvizsgálására általam kiküldött bizottság jelentése alapján önnek előterjesztett elszámolására vonatkozólag a felmentvényt megadom.

Bpest, 1920 okt. 26.

Csáky miniszter.

*Nagyságos Hajós Jenő I. o. k. titkár úrnak
Budapest*

És a nemzetgyűlésnek is csak sokszori sürgetésére sikerült az elszámolást megejtetni a pénz átvevőivel; de ezzel az elszámolással sem elégedtek meg a Ház tagjai.

Hát hol az Igazság? Hol bujkál ez a gyönyörű asszonyi remek, aki mindenki által megvehető!

De az Igazság most útnak indult. Nem asszony az egyszer, de erős férfi, aki mellett összes csapatai fölvonulnak: a mindent lesújtó bizonyítékok!

XIII. FEJEZET.

Leleplezés Ashmead Bartlett: „The Tragedy of Central Europe” (Középeurópa tragédiája) című könyvéről

és

Dr. Manko Gagliardi:

„Valóság az 1919—1921. évi horvát emigráns forradalmi komitéről”

című könyvének

elferdítése és eltussolása.

Az olvasó már tisztában van vele, ki volt tulajdonképpen Ashmead Bartlett?

Amaz nevezetes éjszakán szerepelt először a bécsi milliók történetében, amikor is megvesztegetve a magyar urak által, magát az angol királyi kormány meghatalmazottjának, királyi angol századosnak mondotta be — és személyével hitelesítette Pálffy Daun grófnak az egész ügyre nézve szinte döntő kijelentését: hogy a felelős magyar kormány megalakult, az kívánja a követek letartóztatását és a lefoglalt pénznek azonnali kiadását.

Szintén már köztudomású az elmondottakból, hogy a 140 millió megmentői a legnagyobb örömmel és lelkesedéssel vetették alá magukat az új magyar kormány akaratának — és rendelkezéséhez képest — az előbb említett bizottságnak kiszolgáltatták a megmentett 140 milliót.

Hogy az a magyar kormány csak szemenszedett hazugság volt — és nem volt másra jó, mint a 140 millió sürgős megkaparintására: az elmondottakból világosan áll előttünk.

Azonban ezen adatok és tények újból való említése azért válik szükségessé, mert ezek nélkül nem érthetnők meg Ashmead Bartlett, az idegen angol kalandor szereplését.

Ashmead Bartlett, mint a színpadon egy jól beállított statisztika, — megjelent a nevezetes éjszakán a Magyar Követség palotájában Pálffy-Daun József gróf oldalán. Nem volt más hivatása, mint helyeslőleg bólintani Pálffy szavaira, melyekkel az a magyar kormány megalakulását bejelentette a tétovázóknak. Nem volt más ténykedése, mint megerősíteni Pálffy ama szavait, hogy az entente kívánja a 140 millió kiadását a független magyar kormánynak.

Erélyes, egy cseppet sem ingadozó föllépésével elérte célját: a pucs végrehajtói nem kételkedtek benne, angol királyi századosnak gondolták, akit az entente delegált erre a célra.

És mi lett ennek a következménye? Az, hogy a még mindig vajúdo Hajós és társai nyakáról leesett a teher, a pénz hová rejtésének kérdése, hová fordításának legsúlyosabb problémája; és a kitűnő szemfényvesztőtől félrevezetve, vakon hittek a magyar kormány létezésében: és átszolgáltatták a keservesen megszerzett 140 milliót félrevezetőiknek!

Ebben a pillanatban azonban minden talaj kicsúszott lábaik alól, nem lettek többé az ügy szervezői és végrehajtói — a pénz mások birtokában volt — és a valódi tényezők villámcsapásként egyszzerű nézőkké zsugorodtak össze.

Örülhetett az, aki biztos helyen érezte magát az osztrák rendőrség hosszúra elnyúló kezétől; és a legtöbbje külföldön bújít meg, hogy a kilátástalan osztrák rabságot elkerülje. Ashmead Bartlett pedig zsebrevágta a Komitétól felajánlott, vagy jobban mondva előre kikötött 6 millió frank — statisztika-díjat!

Ámde Ashmead Bartlett, minden szeleburdisága és meggon-dolatlansága ellenére — az igazságérzetnek egy parányi tudatával is rendelkezett.

Elvégre — újságíró volt és nem tagadhatta meg önmagát.

Amint hazájába visszatért, ki tudja miért, megírta könyvét, melyben részletesen foglalkozik a bécsi ellenforradalommal, de főként a 140 millió sorsával. Fölötte bántotta, hogy a tett valódi végrehajtóit vádaskodás és gáncs éri minduntalan és hogy a legcsekélyebb elismerés sem jutott azoknak, akik a 140 millió megmentésével talán egész Európát, de legfőképen és egész biztosan Bécsset megmentették a már-már uralomratörő vörös hatalom karjából.

A hosszú idő óta Bécsben élő Ashmead Bartlettnak igen jól kellett látni, hogy ég a föld az osztrák nacionalisták talpa alatt és hogy Koricioner osztrák vörösvezér markában mind keményebben futnak össze és erősödnek meg a vörös uralom szálai.

Igen jól kellett tudnia, hogy a 140 millió rendeltetése mi volt; — látnia kellett a bekövetkezhető katasztrófát, ha sikerülend Kun és Koricsoner célja, hogy a Volkswehr-t megveszik a magyar 140 millió segítségével.

És ezt, a csaknem egész Európára végzetessé válható pokoli tervet pár kitűnő magyar ember hirtelen megjelenése és önzetlen közbevetése ime megakadályozta!

A lelkiismeretfurdalás bántotta tehát Ashmead Bartlettet, amikor „kimagyarázó” könyvét megírta, szinte bocsánatkérően azokhoz, akiket kijátszani annakidején meggondolatlanul segített.

Bár nem ismeri teljes egészében az előzményeket, okokat és indokokat, sem a valódi szervezést, amit Hajós irányított, — így tehát nem lehet kútforrás az oknyomozó történetíró számára; de az a pár ellesett szó, az a pár napi megfigyelés, amit a Komité körében eszközölhetett, eléggé világosan tárták elébe az igazságnak megfelelő eseményeket.

Látta: hogy a pucst nem a Komité, nem Pallavicini, nem Szmrecsányi és nem Takách-Tolvay ezredes szervezték és vezették, hanem egy, tőlük teljesen különálló csoport, kiknek a céljuk egyedül az önzetlenség volt és kiknek vezetője Hajós Jenő, az egyszerű vadászkapitány.

Látta: hogy azok, akik magukhoz ragadták a pucs érdemét és megszerezték a 140 milliót, nem csináltak mást, mint kikapartatták a lobogó lángok közül a megpirított gesztenyét —: és fölfalták mohó étvágyukban.

Látta: hogy Hajóst és társait nem veszik semmibe, kiragadták kezükből a pénzzel együtt az erkölcsi sikert is; sőt egyenesen megvádolják a 140 milliónak saját részükre való fordításával?

Ha már mindenáron maguknak is akarták az erkölcsi sikert biztosítani, de miért kellett egyáltalán megvádolni valakit a pénz hova fordításával? Hát nem lett annak rendje és módja szerint elszámolva és leszámolva, kettőskönyvelve és bankkönyvelve, főkönyvelve, nyugtázva és ellennyugtázva a nemzet vagyona?

— Persze, hogy nem lett.

Ez az erkölcsi világnézetből kiinduló pont adta meg a lökést Ashmead Bartlettnek, hogy minden 6 millió frank elfogadott tiszteletdíja ellenére is: megírja könyvét és az általa ismert igazság szerint írja meg, védelmezve a valódi végrehajtókat és sújtva kegyetlenül a Sacher és Bristol fogadóknak dőzsölő „ellenforradalmár Komitét”. Ez a kíméletlen „leleplező könyv” erős kézzel markol bele a

bécsi ellenforradalmi mozgalom rákfenéjébe: a dőzsölés és címkórság veszedelmes magyar nyavalyáiba. Persze, csak egyféle látószögből tud bepillantani a bécsi ellenforradalmárok viszonyaiba; abból, amit a mágnások körében tapasztalt. A másik, a sokkal szomorúbb, polgári társadalom életét, angol létére, — mivel ez amúgy is jobban volt elszigetelve — nem láthatta át tisztán, csak élesen tángálni volt képes.

Bár könyve kútforrás nem lehet az utókor számára, adatai nem cronologikus sorrendben peregnek le és nem megbízhatók — de mint egy idegen ország fiának a könyve, útbaigazításul és helyenként meglepő megfigyeléseivel fontos szerepet játszhat.

Azonban az angol szerző sokszor nagyokat lódít könyvében, nevezetesen akkor saját magát tolja föl a pucs vezérének. „Átvettem a magyar tisztek parancsnokságát” és ehhez hasonló nagyszabású kijelentéseivel hízeleg magának —, melyekről már az olvasó tudja, hogy nem fedik a valóságot.

De bezzeg elfelejt megemlékezni arról a két okiratról, melyeket a magyar ellenforradalmi Komitétól kapott; és amely két okirat igen furcsa ügyletet világít meg közte és a magyar mágnások között.

De hadd beszéljenek az idézett okiratok.

AZ ELSŐ LEVÉL.

Tisztelt Urunk! Mint a magyar ellenforradalmi pártok képviselői, ezennel kötelezzük magunkat arra, hogy 10% províziót fizetünk ki önnek minden olyan összeg után, amelyet az ön közvetítésével egy magyarországi új kormány alakításának céljaira támogatásúi kapunk.

Ezt a províziót ön a szóbanforgó összegek átvételekor nyomban tőlünk, vagy meghatalmazottunktól megkapja. Ezek a jutalékok részfizetésnek tekintendők, amelyek leszámítatnak abból az összegből, amelyet az *ön külön szerződése alapján* a magyar alkotmányos pártoktól (ellenforradalmi párttól) Bécsben kapni fog.

Bécs, 1919 április 28-án.

Tisztelettel

Sigray Antal
Bethlen István

Szmrecsányi György
Batthyány Tivadar

Pallavicini György
Teleki Pál s. k.

A MÁSODIK LEVÉL.

Tisztelt Urunk! Tekintettel azokra a szolgálatokra, amelyeket ön az elmúlt három hónap alatt a bolsevizmus elleni küzdelemben teljesített azzal, hogy ön az angol sajtóban irt a bolsevizmus céljairól és módszereiről; tekintettel továbbá azokra a szolgálatokra is, amelyeket már teljesített és jövőben még a Bécsben jelenlévő pártok koalíciójának érdekében az alkotmányos magyar kormány helyreállítására teljesíteni fog, mi, a fönt nevezett alkotmányos pártok végrehajtó-bizottsága, ezennel kötelezzük magunkat arra, *hogy önnek hatmillió frankot fizetünk, ha mi Magyarországon a kormányzást ismét átvehetjük.*

Ezennel kötelezzük magunkat arra, hogy ennek az összegnek egy részét és pedig kétmillió frankot nyomban kifizetünk önnek, amint mi a kormányt átvettük, a hátralévő összeget pedig közösen megállapítandó részletekben két évre elosztva fizetjük, attól kezdve, hogy az új kormány megalakult.

Kötelezzük magunkat egyenként és együttesen, hogy a hatmillió frank összeget ön minden olyan kormánytól megkapja, amelyben mi egyenként, vagy egyetemlegesen résztveszünk.
Bécs, 1919 április 30.

Tisztelettel:

*Szmrecsányi György   Pallavicini György   Bethlen István
Batthyány Tivadar   Teleky Pál s. k.*

(A két levelet angol eredetiben mellékeljük)

E két levél tartalmát ismertetve, a következő szerény kérdések tolakszanak tollamra.

Ugyebár a két levélben a politikusok pénzeket ígérnek az angol Ashmead Bartlettnek? Még pedig az ország vagyonából.

1. Ha pénzt szerez nekik és abból adnak províziót, amit ő közvetített —; ez rendben van: abból, amit hozott, abból lehet adni.

2. Ha angol segítséggel megdöntik a kommünt és az angol segítség a fenti politikusokat segíti kormányra — speciel a fenti politikusokat kell érteni alatta! — akkor megkapja a hatmillió frankot, mai értékben 87-5 milliárd magyar koronát!!

Ámde először is: a pénzt, a megmentett 140 milliót (mai értékében közel félmilliárd magyar korona) nem Ashmead Bartlett szerezte meg a Komitét képező politikusoknak; másodsor: a kom-

münt nem Bécsből, nem is Ashmead Bartlett segítségével, de nem is angol segítséggel döntötték meg!

Tehát fölmerült a logikus kérdés: *miért, kinek a pénzből* kapott Ashmead Bartlett, az idegen angol kalandor pénzt a magyar mágnásoktól?

Ha a mágnások a saját zsebükből adták a 87.5 mai milliárdot: jól tették, joguk volt hozzá!

De ha a nemzet vagyonát képező bank-uccai pénzből borralózták le az angol újságíró —: helytelenül cselekedték, ehhez nem volt joguk, és az új elszámolásnál vissza kell, hogy ezt fizessék!

Most jön aztán az a meglepő körülmény, hogy amikor e nevezetes könyv a magyar könyvpiacra is látható lett, egy budapesti napilap, a „Magyarság”, éppen ellenkezőleg ismertette, illetőleg méltányolta.

A bécsi Komité kitűnő és az angol író által is elismert szereplését, az önzetlen mágnások szerepét és tevékenységét hangoztatta, amibe természetesen a 140 millió sorsa is értendő, — melyeket mind Ashmead Bartlett tollának ítélt oda.

Hogy miért kellett ezt cselekednie? Nyilvánvaló.

Rohamlépésben kellett megelőznie az összes Budapesten megjelenő lapokat, hogy az ismertetést a nevezetes könyvről először a „Magyarság” hozhassa, amivel két fontos célt ért el.

Először a könyv, mint politikai irat, már veszített nívumából, tehát más lapoknak nem érte meg a lefordítást és az amúgy is kevés hellyel rendelkezés miatt, szinte örömmel vették át, ha ugyan átvették mindannyian az ismertetés kvintesszenciáját.

Másodszor: kezében volt a mód és eszköz, hogy bebizonyítsa, ime így ír a Komitéról egy eredeti angol író, még pedig egy olyan angol, aki a saját szemével látta az akkor történeteket.

Ezt a két célt sikerült egyesítenie — és egyelőre legalább ismét félrevezethette az ingadozó közvéleményt.

Most fölmerül a kérdés, hogy miért éppen a „Magyarság” című lapnak volt ez érdekében.

Ha mélyére nézünk a boszorkánykonyhának: nem is olyan titokzatos a dolog. A rejtély kulcsa: Pallavicini örgróf, akinek igen súlyos javai fekszenek a „Magyarság”-ban.

Az meg még inkább tudott, hogy ugyanezen gróf a bécsi Komiténak annak idején igen számottevő tagja volt.

Dr. Manko Gagliardi könyvéről.

Roppant érdekes az a kis brossura, melyet a horvát néppárt vezérének, Radicnak írt válaszul dr. Manko Gagliardi, Radie egykori bizalmasa, akinek szintén köze volt bizonyos mértékben a 140 millió sorsához.

Dr. Manko Gagliardi horvát nyelven írta munkáját és Tisak H. Stiasny nyomdájában, Grácban adta sajtó alá.

A magyar ellenforradalom bécsi szervezeteire vonatkozó résznek kvintesszenciáját kivonatoltan bár, de igyekeztem Manko Gagliardi szájaíze szerint visszaadni az általa írottakat.

Dr. Gagliardi Manó, kit Radic István, a horvát parasztpárt vezére emigráns ténykedése miatt hírlapokban támadott. „*Valóság az 1919—1921. évi horvát emigráns forradalmi komitéről*” cím alatt horvát nyelven kiadott füzetben védelmezi magát a gyanúsításokkal szemben, és ennek kapcsán a kommunizmus tartama alatt, a Bécsben élő magyar hazafiak által szervezett ellenállásról az alábbiakban emlékszik meg.

A magyar emigránsoknak sikerült időközben a bécsi magyar kir. követséghez betörni és a kommunistáktól mintegy 120,000.000 magyar K-t (a korona akkori időben Zürichben 25 centime-on állott) elvenni. Szmrecsányi, Beniczky és gróf Sigray Grácba mentek 40,000.000 K-val, hogy innen a budapesti kommunisták elleni szervezkedéshez hozzá fogjanak.

Magam meg közben Bécsben Stipetics vezérkari őrnaggyal és Klobucariccsal a mi (horvát) komiténk megszervezését vezetem. A magyarok mikor Grácba mentek, magukkal vitték Klobucaricsot és őt főpénztárnok-félének nevezték ki; ezen alkalommal Szmrecsányi részemre 2 millió koronát helyezett kilátásba.

Stájerországban, 1919. év elejével, a pángermán dr. Med Brodman, Stradenben úgynevezett Bauer-kommandót szervezett meg a határok védelme céljából. Ezen helység igen kedvezően az S. H. S. államok és Magyarország határaihoz közel fekszik. A kommandó állítólag 10.000 főnyi legénységet jelentett. Brodmannel a magyarokra nézve az én javaslatomra abban állapotunk meg, hogy ő a Bauern-kommandó területén lehetővé teszi majd a magyar emigránsokból álló csapatnak Lehár vezetése alatt való összeállítását, melynek célja a Magyarországra való betörés volt. Brodmannel történt ezen megbeszélésem után újból Szmrecsányi és Beniczkyvel Stradenbe mentem, ahol mindenre nézve ismét írásbeli megállapodás

jött létre közöttünk. *Ezen támogatásáért Brodman a magyaroktól 5 millió magyar koronát és néhány gépkocsit kapott.*

Néhány nappal később Klobucsarics 2 millió koronát vett fel.

A horvát komité, mivel egy ismert nevű horvátországi képviselőre szükség volt, dr. Frank Ivort hívta ki, aki már előbb Grácba menekült. Frank ezen lépését Radie jóváhagyta. Grácból Tobelbadba mentünk, hol Szmrecsányival és Beniczkyvel találkoztunk, *mely alkalommal Franknak a Klobucsarics által felvett 2 millió korona összeg átadatott és azonkívül saját személye részére külön 50.000 korona.*

Klobucsarics aztán, hogy a magyaroknál főpénztárnokká lett, a mi ügyünkkel tovább nem törődött. Most már a magyarok érdekében utaztatott, automobilonkat és lőfegyvereket, ruhákat stb. vásárolt, *tényleg az egész 40 millió korona felett kénye-kedve szerint rendelkezett: magyar pénzzel vásárolt idegen valutákat, vett és eladott autókat és játszott a tőzsdén.*

Én mindezt jól láttam és mikor egy ízben megkérdeztem, hogy hová vezet mindez, röviden azt válaszolta, hogy a számadásokkal könnyű dolga lesz, *„azokat egyszer majd úgyis én állítom össze”,* ami később tényleg be is következett. Azok a számadások, melyeket Klobucsarics összeállított és melyek *a magyar kormány elé terjesztettek jóváhagyás végett, majdnem mind hamisítások és hazugok.*

Egy ízben Frank Pesten tartózkodván, Klobucsaricsra kezdett panaszkodni, hogy állítólag 1 millió koronát elsikkasztott volna és hogy ő a maga részére még 50.000 K-t kell, hogy kapjon. (25 centimes árfolyam mellett.)

Nem tudtam más kibontakozást, hanem Szmrecsányihoz mentem és elmondtam az egész dolgot, ki *igen kellemetlenül volt érintve* és egy bizonyos napon Frankot, Klobucsaricsot és engem lakására hivatott. Ezen értekezletnél Klobucsaricsnak arcába vágtam, hogy ő sikkasztó és tolvaj, hogy nemcsak egy milliót sikkasztott el, hanem mint a magyar komité pénztárnoka, Grácban meg nem engedett módon pénzt szerzett és hogy a magyar kormányhoz hamis elszámolásokat nyújtott be. Szmrecsányi mind kellemetlenebbül érezte magát, miért is az értekezletet félbeszakította, Frank pedig erre tőle 25 ezer francia frankot kért a saját maga részére.

Frankot igyekeztem lebeszélni, hogy álljon el követelésétől, ő azonban csökönyösen követelte az összeget. *Szmrecsányi a Klobucsaricsal való botránynak megakadályozása végett Kamer útján*

Franknak ezt a 25 ezer francia frankot megküldötte, azonban oly föltétel mellett, hogy Frank kötelezi magát, miszerint semmi több követelni valója nincsen. Egyúttal pedig követelte, hogy azt a nyugtát én is írjam alá. Kijelentettem, hogy a nyugtát csupán mint tanú írom alá, oly föltétel alatt, hogy saját kezemmel kiírhassam, miszerint én soha semmit nem kaptam, a magam részére mitsem kértem és hogy a 25.000 franknyi összeg Franknak szólott egyedül. Szmrecsányi ebbe beleegyezett és én ezt a nyugtát, mely még ma is Szmrecsányinál van, így írtam alá.

Íme tehát: két különböző, idegen nemzetiségű szerző írása. Amíg az elsőt kiforgatva, megmásítva siettek ismertetni a lapok hasábjain, — hogy a közönség valahogy meg ne ismerhesse a könyv eredeti szövegét! — addig a másikat a szó szoros értelmében összevették, megvásárolták kereskedőktől, terjesztőktől: szóval eltüntették az egész könyvpiacról. Megint az előbb említett cézzel csinálták; csak hogy most már agyonhallgatták a könyvet lapjaikban, hiszen ez volt a legokosabb: a közönség úgy sem értesülhetett róla!

Tehát mindenütt eltussolás, kiforgatás és meghamisítás!

A bizonyítékok és támaszok vaslogikája alatt azonban össze fog dűlni az a vályoglábakra fölépitett elefánt, ami a vádat képezte Batthyány, Hajós és szövetségesei ellen. Két félelmetes malomkő közé került a Vád; ezek lassú dörzsöléssel, mértani pontossággal kiszámított csavarmenetben szorítják, gyúrnák az utálatos testet; és amikor borzalmas zúzódással összeér a két kő, felnyög a nyomorult állat és kiadja páráját a Vád. A két félelmetes malomkő: az Igazság és Tudás, pedig mosolyogva néznek össze. — — —

Hiszen nem is volt olyan nehéz, csak meg kellett egyszer már kezdeni. — — —

XIV. FEJEZET.

Befejezés.

Nem vádbeszédet akartam írni ebben a könyvben, — de nem is védbeszédet. A bizonyítékok alapján fölépített igazságot, azaz a történetet magát, annak minden előzményeivel és következményeivel tártam az olvasó elé.

Minden állításomnak az elbírálását az olvasóra bízom.

A bank-uccai milliók álhősei nem hősök többé. — Lágyszívű, hiú asszonyok, akik dicséretre-vágyó szívvel futkosnak a diadal után, pedig semmi közük nem volt hozzá!

A bank-uccai pucs főszereplője Hajós Jenő. Keresztülvivője pedig az a kis maroknyi csoport, akik neki fogadtak engedelmességet a pucs estéjén.

A pucstra való vállalkozás, hogy nem egy egyszerű éjszakai játék volt, hanem veszélyes, kétélű küzdelem: igen sok bizonyítéka van. Csak kettőt említek. Adva lehetett volna az a helyzet, hogy a követség épülete meg van szállva vörös csapatokkal. Akik pláne előre értesülhetek volna a készülendőről. A követség épülete területen való kívüliséget élvez (exterritoriatus), ami ebben az esetben azt jelenti, hogy a vörösek egész nyugodtan agyonpuffogathatták volna az egész támadó csapatocskát, mert az osztrákoknak a nemzetközi jog alapján nincs beavatkozási joguk. (Ha csak adott esetben maga a kormány nem kéri!) A pucs sikere esetén is megtörténhetett volna, hogy a szervezők és résztvevők az osztrák rendőrség kezébe kerülnek — és mivel megsértették az osztrák törvényeket, fölöttük a bécsi bíróság ítélezhetett volna.

Az áthidalhatatlan nehézségek közül kell-e mást megemlítenem, mint azt, hogy Hajós és Magurányi tervük keresztülvitelére alig találtak embert Bécsben, holott abban az időben ott körülbelül 50 ezer magyar tartózkodott! Az isteni gondviselés különös akarata

volt az, hogy sikerült nekik egy halálra elszánt kis lelkes csoportot találniuk, akik azután önzetlenül hű szövetségeseik lettek.

És hogy miféle döntő fontosságú szerepe volt a bank-uccai millióknak, nem kell itt bővebben részleteznem. Hiszen az ellenforradalom majdnem meghalt már pénz hiányában s biztosan kátyúba fűl, ha nem siet segítségére a véletlen, a 140 millióval!

Heffty Richárd „Adatok az ellenforradalom történetéhez” című könyvében a 44. oldalon így ír erről:

„A 140 millió eltűnése óriási csapás volt a kommunistákra, ellenben friss áramlatot hozott a Komitébe”. Majd így folytatta a 64. oldalon:

„A 140 millió elvesztése nagy csapás volt az osztrák kommunista mozgalomra. — A nagy tétel — a Volkswehr megvásárlásához szükséges másfélszáz millió — hiányzott”.

Míg őrgrof Pallavicini György így emlékezik meg az „Az Újság” 1920 szeptember hó 8-iki számában:

„. . . Hajós kijelentette, hogy ő módot tudna találni ennek az összegnek (a 140 millió) kiemelésére. Őszintén szólva, én és társaim nem igen adtunk hitelt, illetve kételkedtünk ennek a *meseszerű vállalkozásnak* a sikerében, de tény az, hogy néhány napra rá a vállalkozás sikerült”.

És hogy micsoda fontos szerepet játszott a 140 millió Magyarország későbbi történetében, azt a szegedi kormány és a nyugatmagyarországi felkelés pénzemberei tudnák legjobban igazolni.

Erről a bécsi Komité egy vezető tagja így ír az előbb említett „Az Újság” ugyanazon számában:

„. . . A Komité mindent megpróbált, hogy pénzt szerezzen, de sajnos, sikertelen volt minden fáradozása. Hiába volt minden fáradozásunk, amíg május elsején váratlan segítséghez nem jutott az ellenforradalom. Néhány tisztnek és tisztviselőnek május másodikán sikerült megcsinálnia a „bankgassei pucs” név alatt ismeretes akciót, mely tetemes összeget vont el a bolsevista propagandától. Ez volt az első érezhető csapás, mely a népbiztosokat érte, emellett erkölcsi eredménye is nagy volt és a sokszor csüggedő ellenforradalmat újra felébresztette. *A szervezkedés a Magyar Házból megszerzett összeggel lehetségessé vált és úgy a szegedi kormány későbbi akciói, mint a nyugatmagyarországi szervezkedés, csakis ennek a sikernek volt köszönhető*”.

Maga a kommunista Gábor Andor úgy nyilatkozik meg a bank-gassei pucsról, hogy: „fáj leírnia, de ez volt az egyetlen és

Vienna

April 28 the 1919.

E. Ashmead-Bartlett Esq.

Dear Sir

As representing the Hungarian Counter Revolutionary Parties we hereby agree to pay you a commission of ten percent on all monies ~~received~~ raised through your instrumentality for the support of the formation of a new government in Hungary

This commission is payable immediately on receipt of the said monies by us or our nominees, and the sum total is to be regarded as a payment on account to be subsequently deducted from the monies you will receive under your separate contract with the Committee of the Hungarian Constitutional Parties (known as the Counter Revolutionary Party) now assembled in Vienna.

We are Sir

Yours faithfully,

George DePue

Bert L. Lusk

Henry T. Lusk

Sigay

Vallaini

Tausch

Vienna

April 30th 1919.

E Ashmead-Bartlett Esq
Bristol Hotel
Vienna.

Dear Sir

In consideration of the services you have rendered during the past three months in fighting Bolshevism in Hungary by exposing its aims and methods in the English Press; and in further consideration of the services you have rendered and will continue to render in the future to the Coalition of Parties, now assembled in Vienna, desirous of restoring Constitutional Government in Hungary, (Now known as the Counter-Revolutionary Party), we the Executive Committee of the above named Constitutional Parties hereby guarantee to pay you the sum of six millions of francs (Fr. 6,000,000) in the event of our being again called upon to undertake the Government of Hungary.

We hereby undertake to pay a portion of this sum viz: two millions of francs, immediately after we take over the Government of Hungary, and the balance by instalments, to be fixed by mutual agreement, spread over a period of two years from the date of the formation of the New Government.

We severally and individually bind ourselves to recognise this sum of six millions of francs as being payable to you by any Government which may eventually be established in Hungary of which we severally or individually are members.

Georges De Pucellis *Fritz Landwehr*
Vallaincourt *Jean Pichon*
Teschig (and co-partisans)

legelső eredmény, amit a csürhe ellenforradalmárok felmutathattak”. A stilizálatlan, szennyes nyelvű kis füzetkéje csak úgy ontja a haragot, meg a tehetetlen mérget — reprodukálhatatlan szavak kíséretében —, ha a bank-gassei pucsról, mint érdemről, mégis meg kell emlékeznie!

Tehát, hogy nem pusztán „vállalkozás” volt a bank-uccai pucs, hanem igen fontos célzat és messzemenő, olyan következményei voltak, amik az alkotmányos rend helyreállítását hathatósan segítették és előmozdították: ezt az itt fölemlített okok és a közzétett nyilatkozatok bizonyítják.

Azt hiszem, hogy könyvemmel, melynek nem hiába adtam a magyar Dreyfus-pör címet — ha nem is záródott le ugyan! — de végleg tisztázódott ez a hat éves nagy kérdés: a bank-uccai pucs. E könyvnek a célja kettős.

Először: állapítsa meg a nemzet maga, hogy *tényleg kik voltak* a bank-gassei pucs szereplői?

Másodszor: *a megmentett 140 milliót a legaprólékosabb részletekig újból számoltassa el az egész nemzet színe előtt, még pedig a pucs szervezőinek és végrehajtóinak — akik ott] a közelben voltak és minden kis mozzanatát ismerik ennek az ügynek — a bevonásával és ellenőrzésével!*

És e számadásokat tétesse le a Ház asztalára!

Ha ez megtörténik, ez a könyv elérte célját — és nemcsak e megtépett Haza népe, hanem a művelt Nyugat országai is fölélegzenek: hogy íme, valahára tisztázódott Középeurópa egyik legérdekesebb, de legjobban titkolt és takargatott politikai rémregénye.

Az Úr 1925-ik esztendejének, szeptember havában.